

LIGIPÄÄSETAVUSE KULU-TULU ANALÜÜS

LÕPPARUANNE

MÄRTS 2022

SISUKORD

KOKKUVÕTE.....	4
1. ANALÜÜSI EESMÄRK JA METOODIKA	10
1.1. Analüüsi eesmärk	10
1.2. Mõisted.....	10
1.3. Töö teostamise metoodika.....	11
2. LIGIPÄÄSETAVUSE KÄSITLUSE ÜLEVAADE	16
2.1. Avalike teenuste ligipääsetavuse väljakutsed	16
2.1.1. Hooned	16
2.1.2. Ühistransport	17
2.1.3. Teed ja taristud	19
2.1.4. E-keskkonnad	20
2.1.5. Info kättesaadavus.....	21
2.2. Ligipääsmatusest tulenevate probleemide mõju sihtgruppidele	21
3. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVAD TEENUSED, TOETUSED JA HÜVITISED	23
3.2. Ligipääsmatusega otsest seost omavad teenused	23
3.2.1. Koduteenus	23
3.2.2. Tugiisikuteenus täiskasvanule ja lapsele	26
3.2.3. Isikliku abistaja teenus	29
3.2.4. Sotsiaaltranspordi teenus	32
3.2.5. Töölöödu toetus	35
3.2.6. Eluruumi tagamise teenus	37
3.2.7. ISTE projekti teenused	38
3.3. Ligipääsmatuse kompenseerimisega kaudset seost omavad teenused.....	41
3.3.1. Sotsiaalnoustamise teenus	41
3.3.2. Igapäevaelu toetamise teenus.....	42
3.3.3. Toetatud elamise teenus	43
3.3.4. Kogukonnas elamise teenus	45
3.3.5. Töötamise toetamise teenus	46
3.4. Ligipääsmatust parandavad ja toetavad teenused	46
3.4.1. Puudega täisealise sotsiaaltoetus ja puudega lapse toetus	47
3.4.2. Elukoha kohandamise teenus	48
3.4.3. Abivahenditeenus	48
3.4.4. Kirjutustõlke teenus	49

3.4.5. Viipetõlke teenus	50
4. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE MAHU JA EELARVEVAJADUSE PROGNOOS	52
4.1. Pikaajaline teenusmahu prognoos	52
4.1.1. Teenusvajaduse prognoosi koostamise lähtekohad.....	52
4.1.2. Ligipääsmatust kompenseerivate teenuste mahu prognoos	55
4.2. Pikaajalise eelarvevajaduse prognoos.....	55
4.2.1. Eelarvevajaduse prognoosi koostamise lähtekohad	55
4.2.2. Ligipääsmatust kompenseerivate teenuste eelarvevajaduse prognoos keskkonna ligipääsmatust parandamata.....	57
4.1. Ligipääsmatust keskkonnast tulenev saamata jäänud tulu riigile	60
5. LIGIPÄÄSETAVUST PARANDAVATE MEETMETE PARIMAD PRAKTIKAD	63
5.1. Hoonete ligipääsetavus	63
5.1.1. Üldkasutatavate hoonete ligipääsu tagamine	63
5.1.2. Korterelamute ligipääsu tagamine	65
5.2. Transporditaristu ligipääsetavus	67
5.2.1. Raudteetranspordi ligipääsetavus	67
5.2.2. Trammitranspordi ligipääsetavus	67
5.2.3. Bussi- ja trollibussiliikluse ligipääsetavus.....	68
5.2.4. Teed ja taristu	70
5.3. E-keskkonnad.....	72
5.4. Info kättesaadavus	72
5.4.1. Ligipääsetavuse infosüsteem LIPS	72
5.4.2. Valimistel osalemine	74
5.4.3. Bussi-, trolli, trammi- ja raudteepeatuste reaalaia infotablood	75
5.4.4. Info kättesaadavus avalikes hoonetes	76
5.4.5. Info kättesaadavus transpordivahendites	77
5.5. Ligipääsetavust parandavate meetmete potentsiaalne mõju ligipääsetavust kompenseerivatele teenustele.....	78
LISAD	84
Lisa 1. Kasutatud kirjandus	84
Lisa 2. Intervjuueeritute nimekiri	85
Lisa 3. Intervjuude kavad	87
Lisa 4. Teenuseosutajate küsimustik	89
Lisa 5. Teenusetarbijate Küsimustik	94
Lisa 6. Ligipääsmatuse kompenseerimisega seost mitte omavad teenused	102
Lisa 7. Ligipääsmatust kompenseerivate teenuste mahu ja eelarvevajaduse prognoos teenuste tegelikku vajadust arvesse võttes	105

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö eesmärgiks oli analüüsida, mil määral on täna vajalik erinevate avalike teenuste osutamisega kompenseerida keskkonnas esinevaid ligipääsetavusega seotud puudujääke ning kogutud infost lähtuvalt prioritisereida eelarvestamise otsuseid, sh millistesse ligipääsmatusega seotud kitsaskohtadesse on vajalik esmajärgus investeerida, et suurendada ligipääsetavust ja vähendada avalike teenuste osutamist ligipääsmatuse kompenseerimisvajadusest tulenevalt.

Riigil ja kohalikel omavalitsustel on kohustus tagada inimeste igapäevaseks eluks vajalik keskkond ja teenused, kuid täna ei ole pakutav kõikidele sihtgruppidele võrdselt kättesaadav. Selleks peab avalik sektor omakorda tegema kulutusi, et töötada välja ja pakkuda erinevaid lahendusi ligipääsmatuse kompenseerimiseks. **Ligipääsetavus** tähendab, et kogu elanikkond on elu- ja infokeskkonda kaasatud ja kõikidele on tagatud võrdsed võimalused ühiskonnaelust osa võtta.

KESKKONNAD JA SIHTRÜHMAD

Töö käigus kaardistati esmalt avalike teenuste ligipääsetavuse väljakutsed. **Leiti, et ligipääsetavuse tagamisel mängivad rolli järgmised tegurid ning mõjutatud on järgmised sihtrühmad:**

KESKKONNAD JA TEGURID	MÕJUTATUD SIHTRÜHMAD
- Hooned - Ühistransport - Teed ja taristud - E-keskkonnad - Info kättesaadavus	- Vanemaealised - Väikelaste vanemad - Lapsed ja noorukid - Igas vanuses igapäevategevuse piiranguga inimesed - Ajutisest tervisest tuleneva tegevuspiiranguga inimesed - Puudega inimesed

LIGIPÄÄSMATUSEGA SEOTUD TEENUSED

Töö käigus uuriti, milliseid teenuseid, toetusi ja hüvitisi ligipääsmatu elukeskkonna kompenseerimiseks suunatakse, mis mahus ning kuidas mahud muutuvad järgmise 15 aasta jooksul. Lisaks uuriti, millised on põhilised ligipääsmatusest tulenevad saamatajäänud tulukohad.

LIGIPÄÄSMATUSEGA SEOST OMAVAD TEENUSED	LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA KAUDSET SEOST OMAVAD TEENUSED
- Koduteenus - Isikliku abistaja teenus - Tugiisikuteenus täiskasvanule ja lapsele - Sotsiaaltranspordi teenus - Eluruumi tagamise teenus - Töötukassa töөлööidutoetuse - ISTE projekti teenuseid.	• Sotsiaalnõustamise teenus • Igapäevaelu toetamise teenus • Toetatud elamise teenus • Kogukonnas elamise teenus • Töötamise toetamise teenus
LIGIPÄÄSMATUST PARANDAVAD JA TOETAVAD TEENUSED	
• Puudega täisealise sotsiaaltoetus ja puudega lapse toetus • Elukoha kohandamise teenus • Abivahenditeenus • Kirjutustõlke teenus • Viipetõlke teenus	

JOONIS 1. TEENUSTE SEOS LIGIPÄÄSETAVUSE JA TEENUSE MAHU VÄHENDAMISE VÕIMALIKKUS NING TINGIMUSED

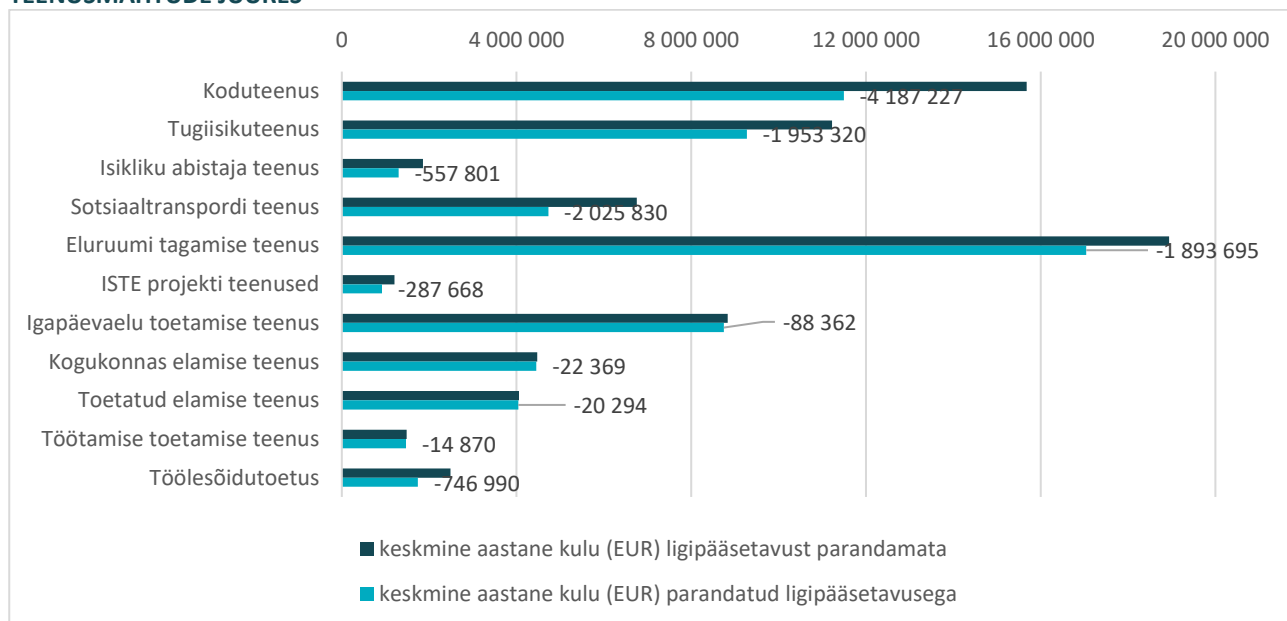
TEENUSED	KODUTEENUS	TUGIISIKUTEENUS TÄISKASVANULE JA LAPSELE	ISIKLIKU ABISTAJA TEENUS	SOTSIAALTRANSPORDI TEENUS	ELURUUMI TAGAMISE TEENUS	TÖÖLESÕIDU TOETUS	ISTE PROJEKTI TEENUSED
Teenuse seotus ligipääsetavusega	27 - 41% ulatuses	21 - 32% ulatuses	47 % ulatuses	32 - 55% ulatuses	10 – 45,8% ulatuses	ca 50% ulatuses	ca 57% ulatuses
Teenuse mahu vähendamise võimalikkus	23,9-26,7% ulatuses	10-22,4% ulatuses – lastel tugisiku teenust 10% ja täiskasvanutel 17,4%	30-36% ulatuses	26,9-30% ulatuses	10-33,5% ulatuses	25-30% ulatuses	23,8-32,3% ulatuses
Võimalused teenusmahu vähendamiseks	Eluhoone ja eluruumide ligipääsetavus (liftid, trepitõstukid, ukseavad, kaugküte ja kanalisatsioon, pesuruumid, töötasapinnad), ühistranspordi ning teede ligipääsetavus (optimaalne peatuste võrk, tehnilised lahendused), optimaalsel kaugusel esmatähtsad teenuskohad, lihtsam info kättesaadavus. Teenusemahu vähenemise suurus sõltub osaliselt kliendi elukoha ja teenuskeskuse kaugusest (hajaasustus või linn) ning teenuste paiknemisest transpordisõlmede läheduses.	Täiskasvanutel lihtsustada e-teenuste kasutatavust (CV otsingud, e-kool jms). Lastel kohandada õppeasutusi ning rakendada täiendavalt haridusasutuste tugimeeskondade abi.	Kodude, teenuskoha hoonete, ühistranspordi, teede kohandamine (abistamine kodust väljudes, ühistranspordiga- sotsiaaltranspordiga liikumisel, teede- tänavate läbimisel, teenuskohtades liikumisel, abistamine hügieenitoimingutes). Info parem kättesaadavus (toimingud e- teenustega).	Ligipääsetavuse parandamine ühistranspordile (madalapõhjalised bussid, piisavalt laiad vahekäigud, automaatselt avatavad rambid, pealemineku platvormide kõrgus, platvormidele ligipääsetavus), ligipääsu parandamine teedele ja tänavatele (äärekivid, parklatest teenuskohta liikumise marsruudid, libeduse ja lume tõrje), oluliste esmatasandi teenuskohtade sidumine oluliste liiklussõlmedega	Eluhoonele, eluruumidele, ühistranspordile, tänavatele-teedele ligipääsu parandamine ning teenuskohtade optimaalse paiknemise korraldamine. Peamiselt toetatakse eluruumide tagamise teenusel eelkõige neid inimesi, kellel on sotsiaalmajanduslikust olukorrast tingitud vajadus.	Ühistranspordi ja teede-tänavate ligipääsetavuse suurendamine (sobivamad bussigraafikud tööle ja tagasi sõiduks, kohandatud bussid abivahendiga liikumiseks, peatuste optimaalsem võrgustik ja nende ligipääsetavus), kodude kohandamine kaugtööks sobivaks, e- teenuste/e- keskkondade kohandamine (vaegnägijatele paremini loetavad ja lihtsamini kasutatavad veebilehed). Teenusemahu vähenemise suurus sõltub osaliselt kliendi elukoha ja teenuskeskuse kaugusest (hajaasustus või linn) ning teenuste paiknemisest	Ligipääsu parandamine ühistranspordile, tänavatele-teedele ning teenuskohtade optimaalse paiknemise korraldamine (maapiirkonnas), e- keskkondade/e- teenuste lihtsustamine (CV-keskus, e-õppimise lahendused jms)

						transpordisõlmede läheduses.	
--	--	--	--	--	--	------------------------------	--

LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE MAHU JA EELARVEVAJADUSE PROGNOOS

Analüüsi käigus leiti kuluefektiivseid lahendusi tagamaks inimestele ligipääsu nende jaoks olulistele teenustele, kas siis läbi ligipääsetavuse parandamise või ligipääsmatut elukeskkonda kompenseerivate teenuste pakkumise. Kuigi enamike teenuste eelarvevajadus kasvab endiselt olulisel määral, siis võrreldes Joonis 22 kohaselt on võimalik säästa keskkonna parendamise tulemusena koduteenuste, eluruumi tagamise teenuse ja tugiisikuteenuse osutamisega seotud kuludelt. Seejuures oleks kõigi teenuste summaarne keskmine aastane kokkuhoid ca 11,8 miljonit eurot.

JOONIS 2. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE PROGNOOSITUD KESKMINE AASTANE KULU PERIOODIL 2022-2031 PARANDATUD LIGIPÄÄSETAVUSEGA KESKKONNA KORRAL VÕRRELDES TÄNASE KESKKONNAGA TÄNASTE TEENUSMAHTUDE JUURES

LIGIPÄÄSMATUST KESKKONNAST TULENEV SAAMATA JÄÄNUD TULU RIIGILE

Ligipääsmatust keskkonnast tulenevalt võib olla raskendatud inimeste töö käimine. Juhul, kui inimesel ei ole võimalik teenida palgatulu, võib suureneda vajadus teda toetada erinevate toetustega, kuid **samal ajal jääb riigil saamata palgaga seotud maksutulu.**

Statistikaameti andmetel¹ oli palgatöötaja kuu keskmine brutotulu 2020. aastal 1 379,68 eurot. Nimetatult brutopalgasumma juures laekub riigile sotsiaalmaksuna 455,29 eurot ning tulumaksuna² 185,97 eurot. Seega laekub 1 379,68 euro suuruse kuupalga juures sotsiaal- ja tulumaksuna riigikassasse 641,29 eurot kuus ehk 7 695,12 eurot aastas. Juhul, kui keskkond muudetakse täiel määral ligipääsetavaks ning kaoks tööleasumisel ligipääsetavusega seotud takistused nendel inimestel, kes on väljendanud ka enda soovi tööle asuda ning nad suudaksid seda teha keskmise palga juures, siis **lisanduks riigikassasse täiendavalt maksutuludena ca 39 322 000 eurot aastas.** Kui tööle asuksid ka need, kes ei olnud kindlad enda tööle asumise soovis, kuid ainsa takistusena tõid siiski välja ligipääsetavust puudutavad tegurid, ning nad asuksid tööle keskmise palga juures, siis **lisanduks riigikassasse täiendavalt maksutuludena mõlema grupi kokkuvõttes 47 402 000 eurot aastas.**

¹ST004: Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu ja brutotulu saajad piirkonna/haldusüksuse, soo ja vanuserühma järgi, haldusjaotus seisuga 01.01.2018; vaadatud 11.02.2022

² Eeldades, et isik on liitunud II sambaga.

MEETMED LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE MAHU VÄHENDAMISEKS

Ligipääsmatust kompenseerivate teenuste mahtu aitaks eelduslikult kõige enam vähendada transporditaristu parendamine, omades keskmist või tugevat mõju kõigile ligipääsmatust kompenseerivate teenuste mahule. Lisaks on puudujäägid transporditaristus ka üheks põhjuseks, mis takistab täna inimestel töötamist ja mille tõttu jääb riigil ka saamata tulu. Kõige lihtsam on keskkonna parendamise tulemusena mõjutada isikliku abistaja teenuse mahtu, sest tulenevalt teenuse olemusest mõjutaksid seda enamik ligipääsetavuse parendamisega seotud meetmetest. Samas suurimat kokkuhoidu aitaks saavutada koduteenusega seotud aspektidele keskendumine, mis lisaks transporditaristu parendamisele eeldaks investeeringuid hoonete ligipääsetavuse suurendamisse.

TABEL 1. LIGIPÄÄSETAVUST PARANDAVATE MEETMETE POTENTSIAALNE MÕJU LIGIPÄÄSETAVUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTELE

Nr	Teenuse nimi	Hoonete ligipääsetavus		Transporditaristu			Teed ja taristud		E-keskkonnad	Info kättesaadavus	
		Üldkasutatavate hoonete ligipääsu tagamine	Korter-elamute ligipääsu tagamine	Raudteeliikluse ligipääsetavus	Bussi-, trammi-, ja trolliliikluse ligipääsetavuse	Peatuste ligipääsetavus	Madalate äärekivide, ülekäikude tähistus, teede terviklikkuse tagamine	Taktiliste materjalide, helifooride, ülekäigutaimerite kasutamine	Veebilehtede ligipääsetavus, loetavus, standarditele vastavus	Peatuste reaalaaja-infotablood, audio-visuaalsed lahendused	Avalikud hooned: taktiline tähistus, pimekiri, kombatavad eksponaadid
1	Koduteenus	kõrge	kõrge	keskmine	keskmine	keskmine	Keskmine	Keskmine	madal	keskmine	keskmine
2	Tugiisiku teenus täiskasvanutele	keskmine	kõrge	keskmine	keskmine	keskmine	Keskmine	Keskmine	kõrge	kõrge	keskmine
3	Isikliku abistaja teenus	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	Kõrge	Kõrge	keskmine	kõrge	kõrge
4	Sotsiaaltranspordi teenus	keskmine	keskmine	kõrge	kõrge	kõrge	Kõrge	Kõrge	madal	keskmine	keskmine
5	Töölööidutoetus	madal	madal	kõrge	kõrge	kõrge	Kõrge	Kõrge	madal	madal	madal
6	Eluruumi tagamise teenus	keskmine	kõrge	keskmine	keskmine	keskmine	Madal	Madal	madal	madal	madal
7	ISTE teenused	keskmine	keskmine	kõrge	kõrge	kõrge	Kõrge	Kõrge	keskmine	kõrge	Kõrge

SOOVITUSED LIGIPÄÄSMATUSEGA SEOTUD TEENUSTE MAHU VÄHENDAMISEKS

Käesoleva analüüsi tulemused näitasid, et seonduvalt ligipääsmatu keskkonnaga **peab riik panustama iga-aastaselt täiendavalt 11,8 miljonit sotsiaalteenuste pakkumisse**. Seejuures on varasemad analüüsid näidanud, et sotsiaalteenuste pakkumisel esineb oluline alarahastatus ja seetõttu ei pakuta täna teenuseid vastavalt tegelikule vajadusele. Lisaks jääb tulenevalt ligipääsmatust keskkonnast riigil **saamata maksutuluna iga-aastaselt 47,4 miljonit eurot**.

Suure tõenäosusega ei ole võimalik muuta keskkonda sellisel määral ligipääsetavaks, et kaoks täielikult vajadus inimeste toetamiseks seonduvalt keskkonnast tulenevate takistustega. Samas on võimalik keskkonna parandamise teel siiski suurendada inimeste iseseisvust ja seeläbi vähendada ka ligipääsmatu keskkonnaga seonduvat sotsiaalteenuste osutamise vajadust. Võttes aluseks käesoleva analüüsi fookuse ehk keskendudes ligipääsmatust kompenseerivate teenuste mahu vähendamisele, omaks **kõige suuremat mõjupotentsiaali transporditaristu parendamine** ehk inimestele iseseisva liikumise võimaldamine. Samas ei ole transporditaristu parendamisest kasu, kui inimestel puudub võimalus iseseisvalt kodust välja saada ehk **enne transporditaristu parendamist tuleks lahendada probleemid, mis on seotud kodust väljasaamisega**. Eelkõige on kodust väljasaamine problemaatiline linnalistes asulates suurtes kortermajades. Analüüsi tulemused näitasid, et kõige suurema kokkuhoiupotentsiaaliga teenuseks on koduteenus, mille **mahu vähendamiseks on oluline jätkata juba riigi poolt alustatud kodude kohandamise initsiatiiviga**.

1. ANALÜÜSI EESMÄRK JA METOODIKA

1.1. ANALÜÜSI EESMÄRK

Riigil ja kohalikel omavalitsustel on kohustus tagada inimeste igapäevaseks eluks vajalik keskkond ja teenused, kuid täna ei ole pakutav kõikidele inimestele võrdselt kättesaadav. Kättesaadavuse parendamiseks peab avalik sektor omakorda tegema kulutusi, sh töötama välja ja pakkuma erinevaid lahendusi ligipääsmatuse kompenseerimiseks. **Ligipääsetavus** tähendab, et kogu elanikkond on elu- ja infokeskkonda kaasatud ja kõikidele on tagatud võrdsed võimalused ühiskonnaelust osavõtmiseks.

Käesoleva uuringu eesmärgiks ei ole otseselt analüüsida kõiki ligipääsetavuse kitsaskohti, vaid saada aru, **milliste teenustega neid kompenseeritakse**. Seega on uuringu skoobis eelkõige täna pakutavate ligipääsmatut elukeskkonda kompenseerivate teenuste, toetuste ja hüvitiste analüüsimine. Analüüsi teostamise eesmärgiks on luua arusaam, **milliseid teenuseid, toetusi ja hüvitisi ja mis mahu ligipääsmatu elukeskkonda kompenseerimiseks kasutatakse**. Analüüsi tulemused võimaldavad **prioritiseerida eelarvestamise otsuseid, sh millistesse ligipääsetavuse kitsaskohtadesse on vajalik esmajärgus investeerida**, et suurendada ligipääsetavust ja vähendada kompenseerimise vajadust. Uuring on sisendiks ligipääsetavuse- ja sotsiaalpoliitika kujundamisele nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil.

1.2. MÕISTED

Alljärgnevas tabelis on loodud ülevaade analüüsi teostamisel kaustatavatest olulisematest mõistetest.

MÕISTE	SELGITUS
Avalik teenus	Avalike ülesannete täitmisel üldistes huvides osutatav teenus, mis on suunatud avalike hüvede pakkumisele, avaliku ülesandega kaasnevate kohustuste täitmisele või põhiõiguste ja -vabaduste ning huvide kaitsmisele. ³
Otsene avalik teenus	Teenus, mida asutus osutab füüsilisele või eraõiguslikule juriidilisele isikule (edaspidi isik) tema tahtel, sealhulgas eeldataval tahtel, teeninduskontakti kaudu mis tahes suhtluskanalis (edaspidi kanal) ja mis võimaldab isikul täita seadusest tuleneva kohustuse või kasutada seadusest tulenevat õigust. ⁴
Ligipääsetav keskkond	Takistuste vaba elukeskkond, kus kogu elanikkond on elu- ja infokeskkonda kaasatud ja kõikidele on tagatud võrdsed võimalused ühiskonnaelust osa võtta. Puuetega inimesed pääsevad füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele, kommunikatsioonitehnoloogiale ja -süsteemidele ning muudele vahenditele ja teenustele ligi teiste inimestega samadel alustel. ⁵
Ligipääsmatu keskkond	Elukeskkond, kus mõni kodanike grupp ei pääse avalikule teenusele ligi kas oma geograafilise, füüsilise või muu erisuse tõttu, samas kui paljud teised ühiskonna liikmed, olles teises olukorras, saavad teenusele ligi.
Ligipääsmatuse kompenseerimine	Riigi või omavalitsuse poolt teenuste, toetuste ja hüvitiste rahastamine, mis võimaldab kõikidel sihtgruppidel avalikest teenustest osa võtta.

3 Avalike teenuste korraldamise roheline raamat.

https://www.mkm.ee/sites/default/files/avalike_teenuste_korraldamise_roheline_raamat.pdf

4 Teenuste korraldamise ja teabehalduse alused. <https://www.riigiteataja.ee/akt/125032021006>

5 Tallinna ligipääsetavuse arengusuundades aastatel 2016–2022

Ligipääsetavuse kompenseerimisega otsest seost omav teenus	Riigi või omavalitsuse poolt pakutab teenus, toetus või hüvitis, mis pakub otsest tuge kõikidele abivajajatele sihtgruppidel, eesmärgiga parandada nende liikuvust, igapäevaseid toimetusi ning avalike teenuste tarbimist.
Ligipääsetavuse kompenseerimisega kaudset seost omav teenus	Riigi või omavalitsuse poolt pakutab teenus, toetus või hüvitis, mis toetab kaudselt inimese toimetulekut iseseisvalt liikumisel või keskkonnast tulenevate takistuste abistamisel. Kaudsed teenused ei ole otseses sõltuvuses elukeskkonna ligipääsetavusega ning keskkonna parandamine ei kaota teenuse vajadust.
Ligipääsetavuse kompenseerimisega seost mitteomav teenus	Kõik teised riigi või omavalitsuse poolt pakutavad teenused, toetused või hüvitised, mille eesmärgiks ei ole otseselt toetada inimest iseseisvalt liikumisel ning teenuste tarbimisel.
Ligipääsmatust parandavad ja toetavad teenused	Riigi või omavalitsuse poolt pakutav teenus, toetus või hüvitis, mis ei kompenseeri ligipääsmatut keskkonda, kuid pakuvad tuge inimeste iseseisvaks liikumiseks ja avalike teenuste tarbimiseks.
Kaasav disain	Laiatarbekaupade, keskkondade, hoonete ja teenuste disain, mille tulemus on ilma kohandusteta kasutatav ja ligipääsetav nii paljudele inimestele kui võimalik ja mõistlik ⁶
Kompenseerimismehhanism	Riigi või omavalitsuse poolt korraldatud teenus, toetus või hüvitis, mille eesmärk on võimaldada kõikidel inimestel täies mahus ühiskonnaelust osa võtta.
Kompenseeriv teenus	Teenuse, mida kasutatakse või pakutakse osaliselt või täielikult seetõttu, et inimesel puudub geograafilise, füüsilise või tehnilise erisuse tõttu ligipääs teisele teenusele.
Puue	Inimese anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel ⁷ .
Kõrvalabi või juhendamine	Abi osutamine inimesele, kes ei tule iseseisvalt toime söömise, hügieenitoimingute, riietumise, liikumise või suhtlemisega.
Järelevalve	Ohutuse tagamine inimese suhtes, kes oma tegevuse või tegevusetusega võib tekitada kahju iseenda või teiste inimeste elule, tervisele või varale.

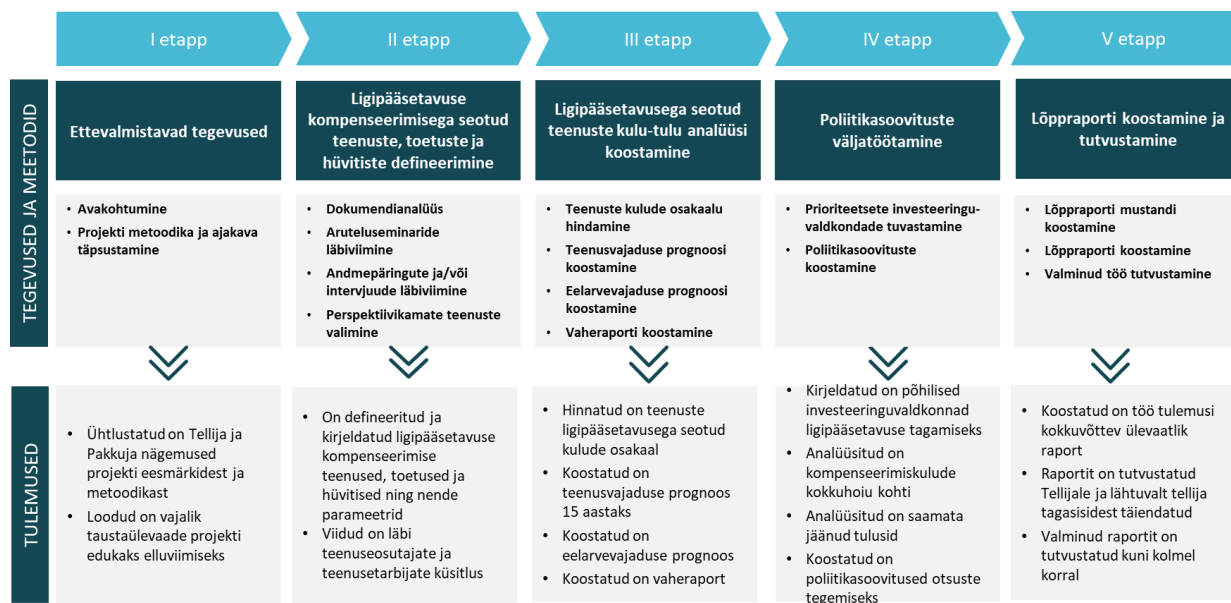
1.3. TÖÖ TEOSTAMISE METOODIKA

Järgnevalt on kirjeldatud analüüsi metoodikat ning selle muudatusi. Lähtudes projekti eesmärkidest, teostati analüüs viies peamises etapis (vaata Joonis 3).

⁶ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne.

⁷ Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/108072016020?leiaKehtiv>

JOONIS 3.TÖÖ TEOSTAMISE METOODIKA SKEEM

Allikas: CIVITTA Eesti AS koostatud

ETTEVALMISTAVAD TEGEVUSED

Esimeses etapis ehk projekti ettevalmistavate tegevuste raames toimus Tellija ja Pakkuja projektimeeskondade ootuste ja arusaamade ühtlustamine avakohtumisel, mille tulemustest lähtuvalt täpsustati projektiplaani ja ajakava.

LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA SEOTUD TEENUSTE, TOETUSTE JA HÜVITISTE DEFINEERIMINE

Teises etapis toimus ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud teenuste, toetuste ja hüvitiste defineerimine ja valik. Esmalt teostati dokumendianalüüs (vt ka Lisa 1. Kasutatud kirjandus lk 84), mille käigus kaardistati teenused/toetused/hüvitised (vt ka lk 23), millel on potentsiaalne seos ligipääsmatuse kompenseerimisega. Toimusid nii aruteluseminarid, fookusgrupi kui ka valideerivad intervjuud ning viidi läbi küsitlused.

Analüüsi käigus vaadati riigi (Sotsiaalkindlustusameti, Töötukassa) ja kohalike omavalitsuste teenuseid, toetusi ja hüvitisi. Avalike teenuste kaardistamise käigus uuriti peamiselt Sotsiaalhoolekande seadust, ministeeriumite veebilehti ja Sotsiaalministeeriumi hoolekandestatistika keskkondade S-veeb ning H-veeb andmebaase. Lisaks saadeti päring andmete täiendamiseks Töötukassale, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Sotsiaalkindlustusametile ning suurematele kohalikele omavalitsustele. Keskenduti eelkõige sotsiaalhoolekandeseaduses välja toodud sotsiaalvaldkonna teenustele, toetustele ja hüvitistele, kuna eelduslikult on need kõige rohkem seotud kompenseerimisega. Samas kaardistati ka teiste valdkondade teenuseid, hüvitisi ja toetusi, mis on ligipääsetavuse kitsaskohtadega seotud. Kokku kaardistati 61 teenust, millest esmase hinnangu kohaselt 19 on seotud ligipääsmatuse kompenseerimisega. Esmased 19 valiti välja ekspertidega ning valideeriti juhtgrupis. Edasi hakati valitud teenuseid täpsustama intervjuude ja küsitluste kaudu.

Seejärel viidi läbi aruteluseminar, mille käigus toimus hetkeolukorra valideerimine. Seminari käigus kaardistati, millised on tänased ligipääsmatust põhjustavad faktorid ning arutati milliseid kompenseerimismehhanisme rakendatakse. Järgnevalt teostati 18 fookusgrupiintervjuud ning viidi läbi 2 küsitlust SurveyMonkey keskkonnas. Esialgset metoodikat täiendati protsessi käigus küsitluse läbiviimisega (teenuseosutajad ning teenusetarbijad). Algne metoodika nägi ette küsitluse läbiviimist kasusaajatega, kuid intervjuud teenuseosutajatega viitasid vajadusele küsida laiemalt teenuseosutajate ringilt tagasisidet, et valideerida intervjuudes kogutud põhimõtteid.

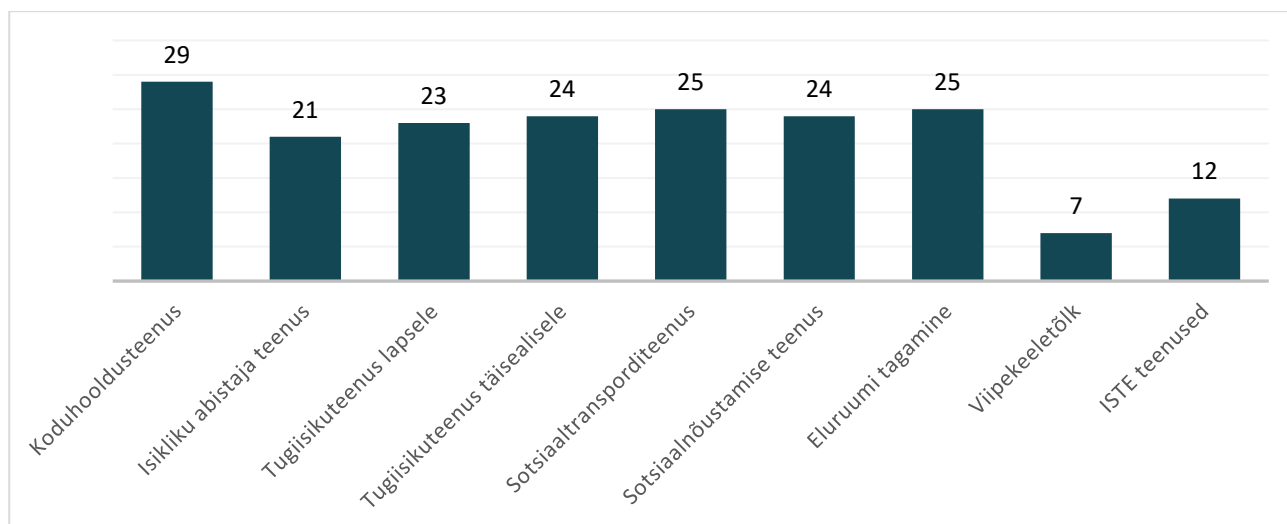
Teenuseosutajate intervjuud

Uuringu käigus teostati 18 fookusgruupiintervjuud ning viidi läbi 2 küsitlust SurveyMonkey keskkonnas, lisaks toimus 2 seminari. Intervjuudes osales kokku 32 organisatsiooni esindajat, kokku 40 inimest. Seminarides osalesid erinevate katusorganisatsioonide, kohalike omavalitsuste ja riigiasutuste esindajad.

Teenuseosutajate küsitlus

Uuringu raames viidi läbi kaks küsitlust (SurveyMonkey keskkond). Esimene küsitlus (vt ka: Lisa 4. Teenuseosutajate küsimustik) viidi läbi kohalike omavalitsuste esindajate ning teenusepakkujate seas. Täpsemalt oli küsimustik suunatud sotsiaalteenuste valdkonnaga tegelevatele spetsialistidele. Küsimustikus küsiti teenuseosutajate arvamusi järgnevate teenuste osas: koduteenus, isikliku abistaja teenus, tugiisikuteenus lapsele ja täiskasvanule, sotsiaaltransporditeenus, sotsiaalnõustamise teenus, eluruumi tagamine, viipekeeletõlgi teenus ja ISTE projektis pakutavad teenused. Küsimustikule vastas 60 ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud teenuste pakkujat, ajavahemikus 18.10-29.10.2021. Vastanud osutasid kõige enam koduteenust (29), sotsiaaltranspordi (25) ning eluruumi tagamise teenust (25). Järgnesid sotsiaalnõustamise teenus, tugiisikuteenus lapsele ja tugiisikuteenus täisealistele. Vähem osutati viipetõlgi teenust (7) ja ISTE projekti raames osutatavaid teenuseid (12).

JOONIS 4. "MILLISTE ALLJÄRGNEVATE TEENUSTE OSUTAMISEGA ON TEIE ORGANISATSIOON SEOTUD?" (N=60)

Allikas: CIVITTA küsimustik

Kasutajate küsitlus

Teine küsitlus (vt ka: Lisa 5. Teenusetarbijate Küsimustik) viidi läbi koostöös MTÜ Ligipääsetavuse foorumiga teenuste tarbijate seas. Küsimustik edastati Puuetega Inimeste Koja, Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu, Tallinna Puuetega Inimeste Koja, Tallinna Liikumispuudega Inimeste Ühingu, Eesti Pimedate Liidu, Vaegkuuljate Liidu jt puuetega inimeste organisatsioonide esindajatele oma liikmeskonnas levitamiseks. Küsimustikus koguti tagasisidet järgmiste teenuste kasutamise vajaduste osas: koduteenus, isikliku abistaja teenus, tugiisikuteenus lapsele ja täiskasvanule, sotsiaaltransporditeenus, sotsiaalnõustamise teenus, eluruumi tagamine, viipekeeletõlgi teenus, kirjutustõlke teenus ja ISTE projektis pakutavad teenused.

Küsimustikule vastas 55 inimest ajavahemikus 3.11-9.11.2021, kellest 56% (31) olid mehed ja 44% (24) naised. Vastajatest 42% olid töötavad puudega inimesed ja 36% mittetöötavad puudega isikud. Kokku oli vastajatest 78% puudega inimesed, kellest raske ja sügava puudega isikuid oli 73% (vt **Error! Reference source not found.**). Enim olid esindatud liikumispuude (55%), kuulmispuude (36%) ja nägemispuude (22%) esindajad. Abivahendite kasutajaid oli enam liikumisabivahendite osas (42%), kuulmisabivahendeid kasutas 29% ja nägemisabivahendeid 22% vastajatest.

TABEL 2. VASTAJATE JAOTUS PUUDE RASKUSASTME JÄRGI (N=55)

VASTUSEVALIKUD	VASTAJATE %	VASTAJATE ARV
Keskmine puue	21,82%	12
Raske puue	34,55%	19
Sügav puue	38,18%	21
Puue puudub	1,82%	1
Muu	3,64%	2
KOKKU		55

Allikas: CIVITTA küsimustik

TABEL 3. VASTAJATE JAOTUS PUUDELIIGI JÄRGI (N=55)

VASTUSEVALIKUD	VASTAJATE %	VASTAJATE ARV
Liikumispuue	54,66%	30
Nägemispuue	21,82%	12
Kuulmispuue	36,36%	20
Psüühikahäire	5,45%	3
Keele- ja kõnepuue	5,45%	3
Liitpuue	9,09%	5
Puue puudub	0%	0
KOKKU		55

Allikas: CIVITTA küsimustik

Enim kasutasid vastajad (55) sotsiaaltransporditeenust (35%), mis on seotud liikumispuudega. 36% vastajatest kasutas kirjutustõlke ja viipekeele teenust (vaegkuuljad) ning 24% isikliku abistaja teenust. Tugiisiku teenust lapsele, toetatud töötamise ja ISTE teenust ei kasutanud ükski vastanutest.

1.4. PEALDOKUMENDI ANALÜÜSI TULEMUSTE ARUTELUSEMINARIPÄRANGUTE NIING KÜSTLUSTEÄRIMISVAIMLÄÄ PERSPEKTIIVKAVADTEENUSED, MIS ON SEOTUD LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA OTSEST SEOST OMAVATE TEENUSTENA (VT KA: ANALÜÜSI EESMÄRK)

Riigi ja kohalikel omavalitsustel on kohustus tagada inimeste igapäevaseks eluks vajalik keskkond ja teenused, kuid täna ei ole pakutav kõikidele inimestele võrdselt kättesaadav. Kättesaadavuse parendamiseks peab avalik sektor omakorda tegema kulutusi, sh töötama välja ja pakkuma erinevaid lahendusi ligipääsmatuse kompenseerimiseks. **Ligipääsetavus** tähendab, et kogu elanikkond on elu- ja infokeskkonda kaasatud ja kõikidele on tagatud võrdsed võimalused ühiskonnaelust osavõtmiseks.

Käesoleva uuringu eesmärgiks ei ole otseselt analüüsida kõiki ligipääsetavuse kitsaskohti, vaid saada aru, **milliste teenustega neid kompenseeritakse**. Seega on uuringu skoobis eelkõige täna pakutavate ligipääsmatut elukeskkonda kompenseerivate teenuste, toetuste ja hüvitiste analüüsimine. Analüüsi teostamise eesmärgiks on luua arusaam, **milliseid teenuseid, toetusi ja hüvitisi ja mis mahu ligipääsmatu elukeskkonna kompenseerimiseks kasutatakse**. Analüüsi tulemused võimaldavad **prioritiseerida eelarvestamise otsuseid, sh millistesse ligipääsetavuse kitsaskohtadesse on vajalik esmajärgus investeerida**, et suurendada ligipääsetavust ja vähendada kompenseerimise vajadust. Uuring on sisendiks ligipääsetavuse- ja sotsiaalpoliitika kujundamisele nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil.

Mõisted) tuvastati kodu-, isikliku abistaja, tugiisiku, sotsiaaltranspordi, eluruumi tagamise, , Töötukassa töölesõidutoetuse ja ISTE projekti teenuseid. Lisaks kirjeldati ja analüüsiti kaudset seost omavaid teenuseid

(eelkõige osa erihoolekandeteenuseid), toodi esile ka ligipääsmatust parandavad teenused. Seos tuvastati teenuste ja situatsioonide kirjelduste ning vastajate hinnangute alusel. Otsest ja kaudset seost omavad teenused leiavad käsitlust ka kulu-tulu analüüsis.

LIGIPÄÄSETAVUSEGA SEOTUD TEENUSTE KULU-TULU ANALÜÜSI KOOSTAMINE

Kolmandas etapis toimus ligipääsmatust kompenseerivate teenuste kulu-tulu analüüsi koostamine. Analüüsi aluseks võeti sealjuures rahvastikuproгноosi⁸ kohaselt inimeste vanuseline jaotumine, teenuste tarbijate vanuseline jaotumine aastal 2020 ning Sotsiaalministeeriumi, Sotsiaalkindlustusameti ja Töötukassa hinnangud teenuste tegeliku vajaduse osas. Analüüsis hinnati teenuste ligipääsetavusega seotud kulude osakaalu, koostati teenusvajaduse prognoos ja eelarvevajaduse prognoos.

POLIITIKASOOVITUSTE VÄLJATÖÖTAMINE

Neljandas etapis analüüsiti saamata jäänud tulu ning kirjeldati peamised poliitikasoovitused, sh tuvastati prioriteetsed investeeringuvaldkonnad. Samuti täiendati eelnevas etapis olevaid andmeid ja teenuseid, sh valideeriti intervjuudega (3) ka neid teenuseid, kus küsitluse ja intervjuude tulemuste vahe oli keskmisest suurem (nt eluruumi tagamine). Lisaks toimus seminar ligipääsetavust parandavate lahenduste valideerimiseks.

LÕPPRAPORTI KOOSTAMINE JA TUTVUSTAMINE

Viimases viiendas etapis, projekti kokkuvõtivate tegevuste raames, toimus lõplike dokumentide koostamine ja Tellijale tutvustamine.

⁸ RV087: PROGNOOSITAV RAHVAARV AASTANI 2045 MAAKONNA JA VANUSRÜHMA JÄRGI

2. LIGIPÄÄSETAVUSE KÄSITLUSE ÜLEVAADE

Alljärgnevas peatükis tutvustatakse avalike teenuste ligipääsetavuse peamiseid väljakutseid ning takistusi teenuse kasutajate vaatest. Täpsemalt käsitletakse hoonete, ühistranspordi, teede ja taristu, e-keskkondade ja info kättesaadavusest tulenevaid takistusi ning nende mõjusid avalike teenuste tarbimisele. Lisaks tuuakse välja teadaolevad peamised sihtgrupid, keda keskkonna ligipääsetavus enim mõjutab.

2.1. AVALIKE TEENUSTE LIGIPÄÄSETAVUSE VÄLJAKUTSED

Avalikud teenused on avalike ülesannete täitmisel osutatavad teenused, mis on suunatud **avalike hüvede pakkumisele**, avalike ülesannetega kaasnevate kohustuste täitmisele või põhiõiguste, -vabaduste ja huvide kaitsele. Avalikud teenused jagunevad otsesteks ja kaudseteks teenusteks.⁹ Käesolevas analüüsis keskendutakse eelkõige otsete avalike teenuste ligipääsetavusele ning nende kompenseerimismehhanismidele.

Otseseid avalikke teenuseid osutab asutus füüsilisele- või eraõiguslikule juriidilisele isikule teeninduskontakti kaudu mis tahes suhtluskanalis ning need võimaldavad isikul täita seadusest tulenevat kohustust või kasutada seadusest tulenevat õigust.¹⁰ Otsesed avalikud teenused on näiteks **tervishoiu ja sotsiaalvaldkonna, siseturvalisuse, hariduse, kultuuri, kodanikuõiguste jms** seotud teenused. Kuna ligipääsetavuse kitsaskohti kompenseeritakse täna eelkõige sotsiaalteenustega, siis on uuringus enam fokusseeritud ka Sotsiaalministeeriumi haldusalas olevatele teenustele. Samas vaadeldakse ka teiste valdkondade (nt haridus) teenuste kompenseerivaid mehhanisme.

Põhilised avalike teenuste ligipääsetavuse kitsaskohad on seotud teenuste füüsilise kättesaadavusega, sh hoonete, taristu ja transpordi ligipääsmatus. Näiteks paiknevad avalikud teenused enamasti keskustes ning teenustele pääsemiseks on vajalik tagada transport keskusesse. Samuti ei ole paljud riigi- ja omavalitsusasutuste hooned ligipääsetavad kõikidele ühiskonna gruppidele. Järjest enam teenuseid on kättesaadavad e-keskkonna kaudu, mis ei ole kõikidele elanikkonna gruppidele mugavalt kasutatavad.

Alljärgnevalt on antud ülevaade põhilistest avalike teenuste kasutamise takistustest ja kitsaskohtadest.

2.1.1. HOONED

Hoonete ligipääsetavusega on Eestis tegeletud süstemaatiliselt aastast 2002, kui hakkas kehtima määrus nr 14 „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“. Tegemist oli esimese tõsise katsega panna paika ligipääsetavuse tehnilised aspektid ja normid. Vaatamata ehitiste ligipääsetavuse standardiseerimisele pea kahekümnele aastale, on hetkeolukorra peamiseks probleemiks ligipääsetavusega süsteemselt tegelemise ebaühtlus üle Eesti.

Tänase seisuga on hoonete ligipääsetavus reguleeritud peamiselt ehitusseadustiku alusel kehtestatud ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri määrus 28 õigusaktiga, mis on aga jäänud suuresti puudega inimeste erivajaduste keskseks ning ei pruugi niivõrd hästi sobituda muude sihtrühmade vajadustega¹¹.

Samas kontrollis 2019. aastal Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA) järelevalve käigus 69 uut või renoveeritud ühiskondlikku ning avalikku ehitist, millest **kõigil hoonetel oli rohkem kui üks puudus**, st ükski hoone ei vastanud täielikult ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 29. mai 2018. a määrusega nr 28 „Puudega inimeste erivajadusest tulenevad nõuded ehitisele“ kehtestatud nõuetele. Kõige paremini olid täidetud vaatlusaluste hoonete üldnõuded (nõuded sisenemisalale, tuulekojale, jalarestidele jne), samuti ruumide

⁹ Avalike teenuste korraldamise roheline raamat, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

¹⁰ Avalike teenuste korraldamise roheline raamat, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

¹¹ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne.

sisustus ja seadmed (üldkasutatavate ruumide püsimööbel, sisseseade, aparatuur, valgustus, põrandakatted, teenindusletid jne)¹²

Halb on olukord treppide, panduste ja käsipuude vallas (puuduvad käsipuud, äärised ja markeeringud) ning mitterahuldav on invatualettide olukord. **Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ligipääsetavus on võrreldav erasektorile kuuluvate hoonete ligipääsetavusega** ning märkimisväärsed sektorite vahelisi erinevusi ei ole.¹³ Sellest tulenevalt on paljudele erivajadustega inimestele, eakatele ning väikeste lastega vanematele ligipääs avaliku sektori teenustele raskendatud.¹⁴

Kokkuvõtlikult on **peamised hoonete ligipääsetavusega seotud probleemid alljärgnevad:**

- ligipääsetavuse kontroll omavalitsustes on ebaühtlane ja erineval tasemel või puudub üldse;
- eksisteerivad takistused hoonesse pääsemisel, sh
 - ehituslikust seisukohast puuduvad kaldteed või ei vasta need kehtivatele nõuetele,
 - sissepääsudel on astmed, kõrged läved ja kitsad uksed,
 - puuduvad taktilised märgised ja juhtteed,
 - invaparkimiskohti on vähe ja nende märgistus on halb;
- eksisteerivad ka takistused hoonetes sees liikumisel, sh
 - puuduvad taktilised märgised ja juhtteed,
 - hooned pole varustatud liftidega, lifti saab poolkorrustelt või pole lifti kabiin piisavalt avar abivahendiga liikujale,
 - puuduvad invatualetid.
- eksisteerivad takistused kodudes, sh
 - kitsad ukseavad ja kõrged läved,
 - pesemisruumid ei võimalda iseseisvat hakkamasaamist (vann, tugev puudumine),
 - kõrged tööpinnad köögis.

2.1.2. ÜHISTRANSPORT

Ühissõidukite ligipääsetavuse suurimaks probleemiks võib pidada **madala sisenemisega veeremi vähesust**, mis tähendab, et suurele osale erivajadustega inimestest ei ole ühissõidukid kättesaadavad. Lisaks on ühistranspordi kasutamine raskendatud lapsevankriga reisijatele, eakatele jt kasutajatele. Ühistranspordikeskuste opereeritavatel maakonnaliinidel on madala sisenemisega veeremi osakaal väike – 2020. aasta seisuga on maakonnaliinidel kasutusel kokku 680 bussi, millest 170 ehk 25% on madala sisenemisega ning 65 bussi ehk 9,5% on invavõimekusega.¹⁵

Madala sisenemisega veeremi puhul on oluliseks aspektiks **transpordivahendi ligipääsu tehnilised lahendused**. Eestis kasutatavatel madalapõhjalistel bussidel ja trollibussidel on kasutusel käsitsiavatavad rambid. Need on õigustatud maarajoonides, väikeasulates, kus liiklusintensiivsus on väike ning bussijuhil on aega liikumisabivahendiga kliendiga tegeleda, kuna manuaalrambi kasutamine on aeganõudev ja kliendile ebamugav protsess. Tehniliselt on madalapõhjalise bussiga sõitmine ratastoolikasutajale korraldatud selliselt, et peale märguannet bussijuhile või ukseuupu vajutamist, tuleb bussijuht rooli tagant välja, võtab rambi avamise konksu ning tõmbab käsitsi avatava rambi välja, seejärel lükkab ratastoolikasutaja bussi sisse. Probleemideks on konksude puudumine, juhi vastumeelsus abistamisel ning sellest tulenevalt kliendi mitteaitamine. Probleemiks võib olla ka keelebarjäär (kohalikul tasemel ja ka turistidega), rambi kinnipanemisel välja paiskuv tolm ja prügi, reisijate närvilisus tipptunnil, kõnniteeplatvormi puudumine jms. Elektrilise ratastooli puhul jääb abistamine ära, kuna sissesõitmine toimub abivahendi veojõul ning iseseisvalt, kuid siiski esineb ka elektrilise ratastoolikasutajatel probleeme just teenindamise kvaliteedi osas. Ilma rampi avamata on üldjuhul bussi sissesõitmine liikumisabivahendiga välistatud. Ainult kõrvalabiga toimiv ühistranspordi kasutus tekitab pingeid ja hirme abivahendite kasutajates, kes **eelistavad jätkuvalt kasutada**

¹² Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

¹³ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

¹⁴ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

¹⁵ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

sotsiaaltranspordi. Kuna sissetulekud on väiksed, sotsiaaltransport limiteeritud ja taksoteenus pole igapäevaselt taskukohane kasutada, osalevad abivahendite kasutajad seetõttu ühiskondlikus elus vähem.

Lisaks sellele ei ole ligipääs ühissõiduki peatustesse alati tagatud – **peatused on väga erinevas olukorras ja erineva ligipääsetavuse tasemega.**

Transpordi ja tehiskeskkonna ligipääsetavust, sh transpordisõlmede, peatuste ja jaamahooneite ligipääsetavust uuriti MTÜ Ligipääsetavuse foorumi poolt teostatud uuringus „Transpordi ja tehiskeskkonna ligipääsetavuse analüüs, 2020“¹⁶. Uuring näitas¹⁷, milline on Eesti ühistranspordipeatuste ja jaamahooneite olukord ning kas ja mil määral on peatuste juures arvestatud erinevate kasutajate vajadustega. Iga sõlmpunkti ja objekti osas hinnati, millistes aspektides on need erivajadustega inimestele, eakatele, lapsevankriga liiklejatele, lastele ja paljudele teistele, kel on avalikus ruumis liiklemiseks tarvis abivahendit või kelle füüsiline võimekus või nägemis- või kuulmistaju on langenud, ligipääsetavad, millised kohandused on vajalikud ligipääsetavuse tagamiseks ning milline oleks kohanduste eeldatav maksumus. Uuringu tulemused näitasid, et:

- kõikidest peatuste liikidest **parima ligipääsetavusega on raudtee- ja trammipeatused** (kokku hinnati 89 peatust). Nendes peatustes on kõige rohkem arvestatud eri ligipääsetavuse aspektidega, näiteks füüsiline ligipääs, puute ja kompimisega tajutavad teekatted, kontrastsus, reaalaja infotablood jne;
- bussipeatused on üldiselt heas seisukorras, erinevused esinevad regiooniti. **Parimad lahendused on suuremates linnades nagu Tallinn, Tartu ja Pärnu.** Maapiirkonnas on peatuste üldine seisukord linnadega võrreldes halvem – puuduvad ootekojad, valgustus, ooteplatvormid ning teekate on liikumisabivahenditele läbimatu;
- **jaamahooneitest** vähem ligipääsetavad bussi- ja raudteejaamad ning sadamad. Mõnevõrra paremas seisus on lennujaamad, mis on seletatav rahvusvaheliste nõuetega, kuid näitaja võiks olla palju parem. Näiteks Tallinna Lennujaam on küll füüsiliselt hästi ligipääsetav, kuid on teisi puudeliike puudutavate kohanduste osas puudulikum. Ligipääsetavust hinnati kokku 47 eri liiki jaamahoones, millest bussijaamasid 21, rongijaamasid 9, sadamaid 11 ja lennujaamu 6;
- **ülekäiguradadel** helisignaali kasutamine on vähe levinud, kuid liiklusohutuse ja vaegnägijate seisukohalt on see väga oluline. 198 kaardistatud ülekäigust esines helisignaali kõigest 13 teeületuskohal. Rohkem tähelepanu vajaksid ka ülekäigu puute ja kompimisega tajutav tähistamine ja ülekäiguni suunamine;
- **invaparkimiskohad** on heas seisus transporditaristu hoonete juures. Kaardistatud jaamahooneitest (47 hoonet) puudus invaparkimine aga 61%-l (29 hoonel);
- **invatualetid** on jaamahooneitest puudu 28%-l juhtudest.

Kõikidest peatuste liikidest on **parima ligipääsetavusega raudtee- ja trammipeatused**, kuid raudteepeatuste puhul esineb probleeme jaama pääsemisega. Probleemsed on **juurdepääsuteed ja parkimiskohad**, mis tihti on füüsiliselt raskelt läbitavad, lagunenud teekatttega või kruusateed.¹⁸ Kitsaskohaks on ka **ebapiisav ruum vagunites**, kus ratastoolikasutajatele ja lapsevankritele mõeldud kohad on hõivatud jalgratastega. Samas on vagunites invakohandustega suured tualetid, mis pikema sõidu puhul on ülioluline.

Trammitranspordi kitsaskohaks on madalapõhjalise trammiveeremi ebaõnnestunud valikut. Kahjuks ei ole võimalik enamusel juhtudest iseseisvalt tavaratastooliga vagunisse pääseda, kuna esineb kõrgustevahet ning trammis kasutatav ramp on käsitsi juhi poolt avatav. Lisaks on rambi nišš süvistatud ja servaga ning kaldes.

¹⁶https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2020/04/50-4c-L%C3%B5ppraport_Transpordi_ja_tehiskeskkonna_anal%C3%BC%C3%BCs.pdf

¹⁷ https://www.sm.ee/sites/default/files/transpordi_ja_tehiskeskkonna_ligipaaasetavuse_analuus_faktileht.pdf

¹⁸ Transpordi ja tehiskeskkonna ligipääsetavuse analüüs: lõppraport, 2020.
https://www.sm.ee/sites/default/files/transpordi_ja_tehiskeskkonna_analyys.pdf

Erinevates peatustes esitatakse infot väga erineval kujul, mille tulemusena on **info loetavus ja arusaadavus ebaühtlane** erinev kasutajarühmade jaoks (näiteks puudega isikud, välismaalased, lapsed, eakad). Samuti on puudulik reaalaajas info kättesaadavus.¹⁹

Suurimateks ühistranspordi kasutamist piiravateks füüsilisteks takistusteks laste jaoks võib pidada liialt **pikki vahemaid** näiteks kooli ja kodu vahel. Mõnel juhul liituvad pikast vahemaast tingitud takistused ka **ajaliste piirangutega**: näiteks algab linna teises piirkonnas asuv koolitund nii vara, et kõige varasem buss läheb liiga hilja õigeaegselt kooli jõudmiseks.²⁰

Kokkuvõtlikult on **peamised probleemid ühistranspordiga** seonduvalt alljärgnevad:

- vähe madala sisenemisega transpordivahendeid;
- madala sisenemisega transpordivahenditel automaatrampide puudumine;
- ühistranspordi peatuste madal ligipääsetavuse;
- info loetavus ja arusaadavus on peatustes ja sõidukites ebaühtlane;
- ühistranspordi juhid pole koolitatud erivajadustega inimestega suhtlema;
- ühistranspordi väljumisajad on ebasobivatel aegadel;
- vahemaad kodu ja teenuskoha vahel on pikad.

2.1.3. TEED JA TARISTUD

Teede ja taristute all käsitletakse linnatänavate ja maanteed ligipääsetavust. Teed on oluline lüli ülejäänud avaliku ruumi objektide vahel, mille ligipääsetavus on tähtis inimese teekonna terviklikkuse tagamisel.

Teede ja taristute **ehitamine** ning ligipääsetavus on reguleeritud ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 29. mai 2018. a määrusega nr 28. Ligipääsetavuse perspektiivist on problemaatiline, et määruse nr 28 nõuete täitmine on kohustuslik ainult asula sees. See tähendab, et asula märgiga tähistamata, kuid asula tunnustega asumeid läbivad maanteed ei pea järgima ligipääsetavuse nõudeid ning ligipääsetavuse nõuded ei kehti ka maapiirkondades ja maanteedes ääres.²¹

Taristu planeerimise ja projekteerimise valdkonnas on välja töötatud lisaks eeltoodud määrusele ka erinevad juhiseid, standardid ja määrused, et saavutada avaliku ruumi kvaliteedi paranemine. Sellegipoolest ei ole kõikide liiklejate liikuvustingimused piisavad ja **ilma sõidukita liiklejate ligipääsetavust võib pidada rahuldavaks**. Näiteks ei ole teede võrgustiku planeerimisel alati tagatud jalakäijate liikumisteede terviklikkus või uute objektide vastuvõtmisel vaadatud, et ülekäiguraja äärekivid oleks piisavalt madalal (< 30 mm). Lisaks ei ole praegu täielikult tagatud teede taristul liikumine kogu taristu elukaare jooksul, mis hõlmab ehitamist, hooldamist, remonti ja lammutamist, mistõttu võib muidu hästi lahendatud tee ligipääsetavus väheneda või kaduda talvise teehoolduse või remonttööde käigus.²²

Kokkuvõtlikult on **peamised probleemid teede ja taristuga** seonduvalt alljärgnevad:

- teede võrgustiku planeerimisel pole tagatud jalakäijate liikumisteede terviklikkus, sh
 - esineb ülekäiguradel liiga kõrgeid äärekivisid,
 - ülekäigurade tähistus ei ole alati vaegkuuljatele ja -nägijatele sobiv (sh helisignaalidega fooride vähesus),
 - eksisteerivad teetakistused (sh lamavad politseinikud),
 - taktiilist märgistust on liialt vähe,
 - esineb amortiseerunud teekatet või lihtsalt kruuskatet,
- esineb probleeme liikumisteede läbitavusega teeremontide ja talvise teehoolduse ajal (sh teede libedus).

¹⁹ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

²⁰ Laste ligipääsetavuse uuring. Rakendusliku Antropoloogia Keskus

²¹ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

²² Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

- liiklusvahendite liikumiskiirust piiravad lahendused, nn lamavad politseinikud, mida paigutatakse kas liikumistee kogulaiuses või ülekäikudel teekatte osas tõstetuna, jättes liikujale tee ette sügavad vaod.

2.1.4. E-KESKKONNAD

Ligipääsetav e-keskkond on kasutajasõbralik, võimaldab info lihtsamini kätte saada ning toimingud kiiremini lõpule viia. E-keskkondade ligipääsetavuse tagamine annab **võrdsed võimalused** võimalikult paljudele inimestele, olenemata nende võimetest, haridusest või erivajadustest, et pääseda ligi veebis olevale infole ja teenustele.²³

E-keskkondade ligipääsetavus on reguleeritud Euroopa Liidu direktiiviga (EL 2016/2102), mis kohustab riigi- ja kohaliku omavalitsus asutuste e-keskkondi muutma vastavaks ligipääsetavuse nõuetele (praktiliselt WCAG 2.1 AA tasemele). Tänapäevases olukorras ei ole oluline osa nii riigi kui ka erasektori veebilehti ja e-teenuseid võrdselt ligipääsetavad, mis tuleneb peamiselt ligipääsetavuse alasest **vähesest teadlikkusest** nii tellijate kui ka veebilehe arendajate seas.²⁴

Ligipääsetavust takistab ka see, et avaliku sektori teenuste **veebilehed on erineva välimuse ja ülesehitusega** (nt sisu paigutus ja oluliste asjade väljatoomine on erinevalt lahendatud), mistõttu peab kasutaja eri keskkondade vahel liikudes **pidevalt ümber õppima ja harjuma**.

Ühe näitena võib tuua eKooli, mille arvuti- ja mobiiliversiooni vaated erinevad suuresti. Lapsed vajavad kindlustunnet ja ühtsust, et nad leiaksid vajamineva info samast kohast üles.²⁵ Lisaks käituvad keskkonnad erinevalt, näiteks sisselogimine näeb välja ja käitub eri e-teenuste puhul täiesti erinevalt.²⁶ Erineva välimuse ja funktsioonidega lehed raskendavad teenuste kasutamist lastel, eakamatel ja puuetega inimestel, kellel veebiga kokkupuude on olnud vähene.

E-keskkondade kujunduses on probleemina välja toodud järgmiseid tegureid:²⁷

- keeruline sõnastus: asju ei nimetata nii nagu kasutajad neid ise nimetaks;
- vähekontrastsed värvid: kasutajad ei märka olulisi asju või neil on raske teksti lugeda;
- mõned lehe funktsionaalsused pole kasutatavad klaviatuuriga (kui inimene ei saa kasutada hiirt) või on äärmiselt raskesti kasutatavad;
- ekraanilugeja tööks olulised sildid ja seosed puuduvad koodist, mis tähendab, et pimedad jäävad osast informatsioonist ilma või ei saa üldse funktsionaalsust kasutada;
- kasutajad proovivad vajutada asjadele, mis polnud tegelikult vajutatavad, aga nägid välja nagu oleksid.
- kasutajad ei saan aru, mida nad valesti teevad ja miks asjad ei tööta – vigasid ei ennetata ning tagasiside on puudulik.

Avalike e-keskkondade teenused ei ole sageli kasutajale veebis lihtsasti leitavad, mis tähendab, et riigi e-keskkondi ei kuvata otsingumootorites esimeste vastetena.²⁸ Kokkuvõttes on **peamised probleemid e-keskkonnaga** seonduvalt alljärgnevad:

- veebilehtede WCAG standarditele mittevastamine;
- veebilehed on erineva välimuse ja ülesehitusega;
- e-keskkonnad pole veebist lihtsasti leitavad.

²³ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

²⁴ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

²⁵ Laste ligipääsetavuse uuring. Rakendusliku Antropoloogia Keskus

²⁶ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

²⁷ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

²⁸ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

2.1.5. INFO KÄTTESAADAVUS

Tänases keskkonnas ei ole info võrdselt kõigile kättesaadav. Infot on palju nii tänavatel, teenuskohtades kui ka veebis ja keeruline on eristada olulist ebaolulisest. Vaimsete erivajadustega inimestele on info lihtsustamine ja kerge kättesaamine olulise tähtsusega. Samuti on keeruline infot kätte saada inimestel, kes ei kasuta e-teenuseid ning elavad maapiirkonnas.

2.2. LIGIPÄÄSMATUSEST TULENEVATE PROBLEEMIDE MÕJU SIHTGRUPPIDELE

Elukeskkonna ja selle osade (teed, hooned, teenused jm) kujundamisel **ei võeta alati arvesse inimese elukaart** ja asjaolu, et suure osa ühiskonnast moodustavad lapsed, vanemaealised, erivajadusega inimesed ja paljud teised, kes ei saa keskkonda samal viisil kasutada võrreldes näiteks keskmist kasvu ja heade füüsiliste võimetega inimesega.²⁹

Probleemiks on ka asjaolu, et ligipääsetava keskkonna ning teenuste ja kaupade kujundamisel **on valdavaks arusaamaks, et tegemist on väikese sihtrühma vajadustega**. Eelkõige nähakse ligipääsmatust kitsalt puuetega inimeste vajadusena. Puudulik teadmine laiemalt erivajadusega inimeste arvust ühiskonnas kui ka muude sihtrühmade vajadustest ligipääsetavate lahenduste järele toob kaasa teema vähese tähtsustamise ning sellega arvestamata jätmise.³⁰

Olulisemad ligipääsetavusega seotud sihtrühpid on toodud alljärgnevalt:

- **Vanemaealised.** 2020. aastal moodustasid vanemaealised (65-aastased ja vanemad) Eesti rahvastikust 20% (266 201 inimest). Kõige levinumate piirangutena võib vanemaealistel esineda kuulmislangus (vajadus näiteks subtiitrite järele televisioonis, ligipääsetav ehk kontrastne ja õige suurusega teksti kuvamine internetis), nägemislangus (nt vajadus pealeloetud subtiitrite järgi, suurema ja kontrastse info kuvamiseks bussipeatustes jm avalikus ruumis) ja füüsiliste võimete langus (nt vähenenud võime kasutada treppe, avada raskeid uksi, mootorikahäired, tasakaalu- ja liikumishäired jm). Lisaks sellele on paljudel vanemaealistel arvutiga kokkupuude olnud minimaalne, mille tulemusena on paljud e-teenused (tervishoid, politsei- ja piirivalve) sellele sihtrühpile kättesaamatud.³¹
- **Väikelaste** (lapsed vanuses 0-3) **vanemad.** Eestis sünnib aastas keskmiselt 13 000 last, kelle vanemad peavad lapse esimestel eluaastatel arvestama väikelapsega liikumise eripäradega (nt lapsevankrid, jalutuskärud). Nii vanemate kui ka nooremate laste puhul tuleb arvestada, et nad on aktiivsed ühiskonna liikmed koos oma vanematega, mistõttu muutub lastele kättesaamatu teenus või raskesti läbitav keskkond probleemseks kogu perekonnale. Levinumad piirangud väikelaste vanematele on kõrge sisenemisega ühistranspordi sõidukid, kuhu lapsevankriga siseneda on keeruline ning hooned, mille kaldteed, liftid, ja trepid ei ole nõuetekohased. Kuna ühistranspordiga sõit on väikelastega vanematel takistuseks, on sellel sihtrühmil ligipääsetavus tervishoiu, haridus ja kultuuri ning kodanikuõigustega seonduvatele teenustele takistatud.³²
- **Lapsed ja noorukid** (vanuses 0-19). Lapsed ja noorukid moodustavad 2020. aasta jaanuari seisuga rahvastikust 21,1%, sealhulgas 16,5% on kuni 14-aastased. Sotsiaalministeeriumi ja Riigikantselei tellitud laste ligipääsetavuse uuringu³³ kohaselt on lastele avalikus ruumis liikumisel ja tegutsemisel, sh kaupade ja teenuste tarbimisel mitmeid füüsilisi takistusi. Lastelühikesest kasvust tulenevalt on ühistranspordiga liiklemisel laste jaoks suurimad probleemid kehvasti paigaldatud sõidugraafikud

²⁹ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

³⁰ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

³¹ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

³² Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

³³ Lastelühikesest kasvust tulenevalt on ühistranspordiga liiklemisel laste jaoks suurimad probleemid kehvasti paigaldatud sõidugraafikud

ning busside kõrged trepiastmed. Sellest tulenevalt võib laste ligipääsetavus haridus ja kultuuri teenustele olla halb.³⁴

- **Igas vanuses igapäevategevuse piiranguga inimesed** (edaspidi ka piiranguga inimesed). Igapäevategevuse piirangud võivad eksisteerida erineva vanusega inimestel. 2020. aastal oli Eestis ligikaudu 380 000 üle 16-aastaselt inimesel igapäevategevus piiratud suurel või mõningal määral tervisest tingitult. Need on inimesed, kellele ei ole määratud ametlikku puuet, kuid kes kogevad siiski mingit tervisest tulenevat piirangut igapäevastes tegevustes (taju ja võimete langus, kroonilised haigused). Tervisest tulenevalt võivad selle sihtgrupi inimestel tekkida probleeme ühistranspordi, avalike hoonete ning e-keskkondade kasutamisega.³⁵
- **Ajutisest tervisest tuleneva tegevuspiiranguga inimesed** (edaspidi ka terviserikkega). 2020. aastal registreerisid meditsiiniastutused vigastuse tõttu ravi vajanud inimeste arvuks 157 134 isikut. Siia alla kuuluvad nii liiklusõnnetustest, kukkumistest, mürgistustest kui ka muudest põhjustest tingitud vigastused, mille tulemusena on inimesel liikumine raskendatud.³⁶ Paljudel juhtudel ei võimalda raskendatud liikumine ühistranspordi kasutada, mille tulemusena võivad tervishoiu, haridus ja kultuuri ning kodanikuõigustega seotud teenused nendele inimestele kättesaamatuks osutuda.
- **Puudega inimesed.** Puuetega inimeste arv ja osakaal rahvastikus on suurenemas. 2020. aasta alguse seisuga oli Eestis eri raskusastme ja puudeliigiga inimesi kokku umbes 154 600, mis moodustas rahvastikust 11,7%.³⁷ Kuna puudeliike ja raskusastmeid on palju, siis võivad puudega inimesel olla ligipääsmatud kõik teenused, sõltuvalt puude astmest ja liigist.

³⁴ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

³⁵ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

³⁶ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

³⁷ Riigikantselei. Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne

3. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVAD TEENUSED, TOETUSED JA HÜVITISED

Käesolevas peatükis kirjeldatakse ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud teenuseid. Seejuures on analüüsi käigus vaadatud teenuseid järgneva jaotuse järgi:

- ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud teenused, toetused ja hüvitised;
- kaudselt ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud teenused;
- ligipääsetavust parandavad ja toetavad teenused;
- ligipääsmatuse kompenseerimisega seost mitte omavad teenused (vaata Lisa 6. Ligipääsmatuse kompenseerimisega seost mitte omavad teenused).

3.2. LIGIPÄÄSMATUSEGA OTSEST SEOST OMAVAD TEENUSED

Ligipääsmatusega otsest seost omavateks teenusteks on koduteenus, isikliku abistaja teenus, tugiisikuteenus, sotsiaaltranspordi teenus, eluruumi tagamise teenus, Töötukassa töölesõidutoetus ja ISTE projekti teenused. Seos on tuvastatud teenuste ja situatsioonide kirjelduste ning vastajate hinnangute alusel. Otsest seost omavad teenused leiavad käsitlust ka kulu-tulu analüüsis.

3.2.1. KODUTEENUS

Koduteenus on teenus isiku abistamiseks kodu ja isikliku eluga seotud igapäevaeluks vajalike toimingute sooritamisel ja asjaajamisel, et aidata kaasa elukvaliteedi säilitamisele ja parandamisele harjumuspärase keskkonnas ja väljaspool kodu. Koduteenuse eesmärgiks on toetada inimese iseseisvat kodus hakkamasaamist, sh abistada kodustes toimingutes (pesemine, lihtsamad koristustööd, puude lõhkumine ja kütmine, vee majja toomine); poes käimisel ja toidukaupade hankimisel; e-teenuste kasutamisel; transpordi kasutamisel ja teenuskohas toimetamisel (töö, haridus, sotsiaal- ja tervishoiuteenuste tarbimisel, kultuuri- ja huvitegevustes osalemisel) ning toetada inimest muude avalike teenuste tarbimisel. Kohalikud omavalitsused osutasid 2020.aastal teenust 8279 inimesele ning keskmine teenuseosutamise aeg inimese kohta oli 9,5 tundi kuus. Keskmine teenusekasutaja oli eakas (65+ vanuses) ning talle oli omistatud puue.

TABEL 4. KODUTEENUSE STATISTIKA

TEENUSE-OSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS KOV (2020)	SIHTGRUPP	KESKMINE TEENUSETUNDIDE ARV KUUS ÜHE TEENUSESAAJA KOHTA	KULUTUSED TEENUSELE KOKKU (ISIK, KOV, ESF, MUUD)	OSUTATUD TEENUSE MAHT KOKKU, TUNDIDES
KOV	8279	9 236 264€.	18-aastased ja vanemad inimesed; (puudega inimesed 76% kasutajagrupist)	9,5h	10 468 142€	943657h

Allikas: Sotsiaalministeerium, S-veeb

TABEL 5. KODUTEENUSE SAAJATE ARV SIHTGRUPI PÕHISELT

VANUS	MEHED		NAISED		KOKKU	
	Kokku	Neist	Kokku	Neist	Kokku	Neist
		puudega		Puudega		Puudega
18–49	122	113	163	79	285	192
50–64	405	353	329	283	734	636
65–74	602	391	957	655	1559	1046
75–84	573	375	2288	1561	2861	1936
85+	423	287	2417	1664	2840	1951
Kokku	2125	1519	6154	4242	8279	5761
Maht kokku (h)	233416.5		710240.5		943657	

Allikas: Sotsiaalministeerium, S-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENDAMISEL

Koduteenust osutas küsimustikule vastanutest 29 organisatsiooni ning intervjuudes osales 6 koduteenuse pakkujat. Teenusele suunatakse eelkõige liikumiskiirangust lähtuvalt (vajalik kõrvalabi igapäevasteks toimetusteks kodus) ning ligipääsmatus kodusele keskkonnale ja transpordile on tihti kaasnev faktor.

Teenuseosutajate intervjuud

Vastanud hindasid, et suur osa koduteenuste vajadusest on tingitud ligipääsmatusest ühistranspordile, peatustele ja teedele, samas oli seotuse ulatus üsna erinev (10-80% teenuse osutamise põhjustest). Hoonete ja kodude ligipääsmatus mõjutab teenuse osutamise vajadust 20%-45% ulatuses. E-teenused ja infole ligipääsmatus võib mõjutada kuni 5% ulatuses. Keskmiselt on teenuse osutamine ligipääsmatusega seotud 41% ulatuses.

Intervjuudes märgiti, et koduteenuse pakkumisel mängib rolli asustustihedus. Ligipääsmatusega on vähem probleeme tihedama asustusega linnalistes ning hea transpordiühendusega piirkondades. Samas toodi esile, et nendes omavalitsuste tiheasustuse piirkondades, kus ei ole tagatud keskküte ning vee- ja kanalisatsiooni lahendused, on koduteenuse vajadus oluliselt suurem just küttepuude ja vee majjatoomisest tulenevalt. Sellest lähtuvalt oleks oluline KOV-de poolt pöörata tähelepanu vee- ja kanalisatsiooni ühenduste tagamisele. Hajaasustusest tulenevaid ligipääsmatuse probleeme hinnati osalejate sõnul märkimisväärseks. Oluline osa teenusest moodustab toidu kojukanne, mistõttu mõjutab teenuse mahtu kliendi kodu kaugus teenuskohtadest ning lähimast poest. Poodide toidu kojukanne on küll positiivselt mõjutanud suuremate keskuste ja nende ümbruse teenusekasutajaid, kuid kojukande teenusega ei ole kõik piirkonnad kaetud.

Lisaks toidu kojukandele tehakse sõltuvalt kohalikust omavalitsusest vajalikele teenustele ligipääsu tagamiseks erinevaid vajaduspõhiseid kokkuleppeid, nt osutatakse koduteenust koos sotsiaaltranspordiga teenuskohta ning toetatakse inimesi teenuse tarbimisel teenuskohas (arsti juures, linna- või vallavalitsuses, postkontoris, poes, apteegis jne).

Intervjuudes toodi välja, et paremini ligipääsetavad hooned lihtsustaksid kliendi liikumist ja vähendaksid teenusvajadust. Osalejad tõid välja kodude kohandamise vajalikkuse, mis tõstaks inimeste iseseisvat hakkamasaamist (puuduolevad trepiliftid, tõstetavad voodid, pesemist toetavad kohandused, küttesüsteemide kohandused jne). Samas toodi välja, et enamus kohandamistest on suunatud pesuruumide kohandamisele. Kütte- ja veesüsteemide väljaehitamise ning liftide paigaldamise investeeringud võimaldaksid küll inimestele paremat iseseisvat hakkamasaamist, kuid on investeeringu mahult väga suured ja pole jõukohased.

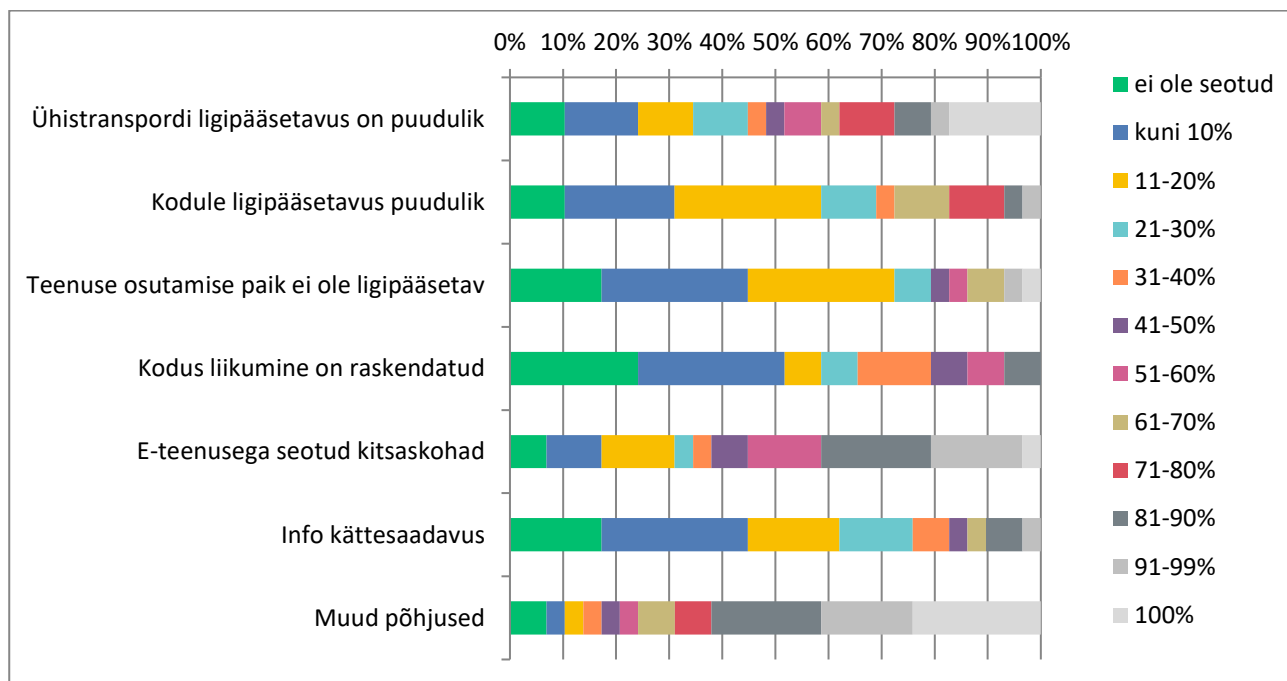
E-teenuste kättesaadavusega ja info kättesaadavusega seoses märgiti, et koduteenuse raames abistatakse klienti e-teenuste kasutamisel, kui lähedased seda teha ei saa. Lähedaste puudumisel suureneb teenuse maht seoses info kättesaadavusega, samuti panga ning e-teenuste toimingutega, samas abistab nende toimingutega vajadusel ka sotsiaaltöötaja.

Intervjueeritud töid välja, et keskmiselt väheneks teenuse vajadus 26,7% võrra, kui keskkond oleks paremini ligipääsetav. Ühistranspordi ja teede osas hinnati vähenemise potentsiaali vahemikus 15-30%, kodude ja teenuskohtade puhul 10%-25% ja e-teenuste puhul kuni 5%. Lisaks rõhutati, et koduteenus pakub tuge just vanemaealisele kliendile, mida vaid info- ja e-teenuste kättesaadavuse parandamisega asendada ei saa. Oluline on siinkohal koduteenuse pakkuja ja kliendi omavaheline inimlik suhtlus. Sõltuvalt omavalitsustest pöimitakse koduteenust tihedalt sotsiaaltranspordi ja isikliku abistaja teenusega. Mitu omavalitsust andis teada, et toimumas on koduteenuse arendamine ja ümbervaatamine, et koostöös teiste teenustega tuua sisse suuremat paindlikkust ja vajaduspõhist lähenemist.

Teenuseosutajate küsimustik

Küsitluses uuriti põhjuseid, miks koduteenust pakutakse (Joonis 5). Vastajad hindasid, et koduteenuse pakkumine on seotud kõigi ligipääsetavuse probleemvaldkondadega, kuid samas on koduteenuse pakkumisel olulised ka muud põhjused. Hinnangud, mil määral koduteenus on konkreetse probleemvaldkonnaga seotud, varieeruvad olulisel määral, mis viitab sellele, et koduteenus ei ole enda olemuselt väga homogeenne, sõltudes suuresti konkreetse isiku vajadusest, tema kodust ja ka kodu asukohast. Kõige tugevamaks on vastajad pidanud seost e-teenustega seotud kitsaskohtade ning ligipääsmatu ühistranspordiga. **Vastajad leidsid, et teenuse osutamine on ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud keskmiselt 27% ulatuses³⁸.** Samas hindasid vastajad, et kogu nimetatud teenusmahtu ei ole siiski võimalik vähendada keskkonna ligipääsetavuse parendamise kaudu, mis võib olla tingitud inimeste harjumustest ja valmisolekust enda harjumusi muuta. **Keskmiselt oleks võimalik koduteenuse mahtu vähendada 23,9% võrra, kui ligipääsetavus oleks parem.**

JOONIS 5. „MILLISED ON PEAMISED PÕHJUSED, MIKS ON VAJALIK KODUTEENUSTEENUST OSUTADA?“ (N=29)

Allikas: CIVITTA küsimustik

³⁸ Siin ja järgnevalt teenuste seotuse puhul leitud küsimustiku vastajate kaalutud keskmine

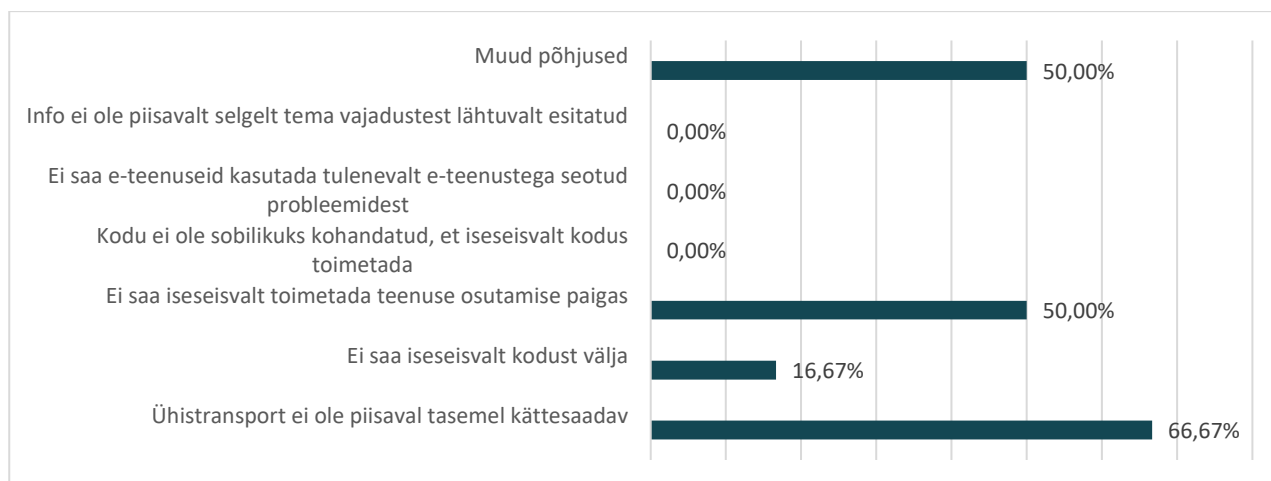
Kasutajate intervjuud

Kasutajate intervjuudest selgus, et koduteenus on seotud tugevalt inimese füüsilise tegevusvõimega, teenus on tihti kombineeritud teiste teenustega (näiteks hooldaja ja isikliku abistaja teenusega). Teenuse kasutajad on pigem eakamad ja suurema füüsilise erivajadusega, kasutajatel ei ole võimalik saada abi lastelt või sugulastelt. Valdavalt aitab koduteenust osutav töötaja kodustes toimingutes, enesehooldusel, riietumisel, söögitegemises, ja toidukaupade ostmisel.

Kasutajate küsimustik

Küsimustikule vastajatest 67% hindasid, et koduteenus on seotud ühistranspordi ebapiisava ligipääsetavusega, nt madalapõhjaliste busside vähesus või puudumine (ühistranspordi liinid puuduvad, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, esineb ühistranspordi kasutamise kartust jms). Pooled (50%) vastanutest tõid põhjustena välja hoonete ligipääsmatuse, näiteks ei pääse iseseisvalt teenuste osutamise paika (sh puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, ukseid on liiga kitsad ja puuduvad madalad laved). 16,67% vastanutest tõi põhjusena välja eluaseme ligipääsmatuse, võimaluse pääseda iseseisvalt kodust välja. Muude põhjustena (50%) leiti, et koduteenuse kasutamine tuleneb eelkõige inimesega seotud piirangutest (vanus, erivajadus vms).

JOONIS 6. „MILLISEL PÕHJUSEL TARBITE VÕI TARBIB TEIE ESINDATAV KODUTEENUST?“ (N=6)

Allikas: CIVITTA küsimustik

KOKKUVÕTE

Küsitlusele vastajad ja intervjuueeritud leidsid, et teenus on ligipääsetavusega seotud 27 - 41% ulatuses ning tervikuna on võimalik teenuse mahtu vähendada 23,9-26,7% ulatuses. Teenuse mahtu on võimalik osaliselt vähendada, kui kodud oleksid kohandatud ja ühistransport ning teed oleksid ligipääsetavamad. Teenusemahu vähenemise suurus sõltub osaliselt kliendi elukoha ja teenuskeskuse kaugusest (hajaasustus või linn) ning teenuste paiknemisest transpordisõlmede läheduses.

3.2.2. TUGIISIKUTEENUS TÄISKASVANULE JA LAPSELE

Täiskasvanule tugiisikuteenuse osutamise eesmärgiks on iseseisva toimetuleku toetamine olukordades, kus isik vajab sotsiaalsete, majanduslike, psühholoogiliste või tervislike probleemide tõttu oma kohustuste täitmisel ja õiguste teostamisel olulisel määral kõrvalabi. Kõrvalabi seisneb juhendamises, motiveerimises ning isiku suurema iseseisvuse ja omavastutuse võime arendamises. Tugiisikuteenust saab selgelt eristada teistest kõrvalabi vajaduse rahuldamisele suunatud teenustest, milleks on nt koduteenus, isikliku abistaja teenus, väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus, sest selle eesmärk on abivajadusega inimest juhendada igapäevaeluga paremaks toimetulekuks. Nii erinevad kui on inimesed, on ka abivajadus ning on oluline, et abi

oleks personaalselt kohaldatud ja eesmärgistatud. **Lapsele tugiisikuteenuse** osutamise eesmärk on koostöös last kasvatava isikuga lapse arengu toetamine, sealhulgas vajaduse korral puudega lapse puhul hooldustoimingute sooritamise. Tugiisik abistab last arendavates tegevustes, juhendab ja motiveerib igapäevaelus toime tulema, abistab suhtlemisel perekonnaliikmetega või väljaspool kodu.

TABEL 6. TÄISKASVANU JA LAPSE TUGIISIKUTEENUSE STATISTIKA

TEENUSE-OSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS KOV (2020)	SIHTGRUPP	KESKMINE TEENUSETUNDIDE ARV KUUS ÜHE TEENUSESAAJA KOHTA	KULUTUSED TEENUSELE KOKKU (ISIK, KOV, ESF, MUUD)	OSUTATUD TEENUSE MAHT KOKKU, TUNDIDES
KOV	846 täisealised (18-64) 1583 alaealised (0-17) 583 täisealine (18-64) last kasvatav isik	4 635 031€	Kuni 64-aastased inimesed; (puudega inimesed 69% kasutajagrupist)	7,6h	7 838 823€	1029565h

Allikas: Sotsiaalministeerium, S-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENDAMISEL

Tugisikuteenust täiskasvanutele osutas küsimustikule vastanutest 24 ja tugisikuteenust lastele 23 organisatsiooni, intervjuudes osales 6 tugiisikuteenuse pakkujat. **Intervjuude ja küsimustiku põhjal saab väita, et tugiisikuteenusel on arvestatav seos ligipääsmatuse kompenseerimisega**, eelkõige läbi e-teenuste tarbimisel toetamise ning infole ligipääsu tagamise. Esineb ka tugiisikuteenuse pakumist füüsilistele teenustele saatmisel (näiteks transport teenuskohta ja liikumine teenuskohtades). Vähem on tugiisikuteenus seotud liikumisega kodus. Samas on oluline rõhutada, et tugiisikuteenus ei sõltu alati üksnes keskkonnast, vaid ka inimese tahtest ja oskustest.

Teenuseosutajate intervjuud

Teenuseosutajad tõid Intervjuudel välja, et enamus tugiisiku teenusest ei sõltu niivõrd füüsilise keskkonna ligipääsetavusest, vaid teenusest kõige suurema osa moodustab info tarbimine (õppimine, töö otsimine, juhendamine) ja e-teenuste tarbimise toetamine (e-kool lapsevanematel ja lastel, e-teenused). Oluline osa teenusest on seotud inimese õpetamise ja juhendamiseiga.

Lastele pakutava tugiisikuteenuse osas nentisid intervjuueeritud, et kuna koolide füüsiline keskkond on järjest paremini ligipääsetav ning kooli ja koolist teenuskohta saatmist esineb pigem vähe, siis lapse tugiisiku roll on enim seotud lapse toetamisega tunnis hakkamasaamisel, mida ei ole võimalik teha ilma inimliku kontaktita. Samuti toodi välja, et kooli keskkonnas oleks abiõpetajast suuremat abi kui tugiisikust. Nenditi, et kohati vajab laps hoopis lapsehoiuteenust, kuid kui teenus pole kättesaadav, kasutatakse tugiisikuid.

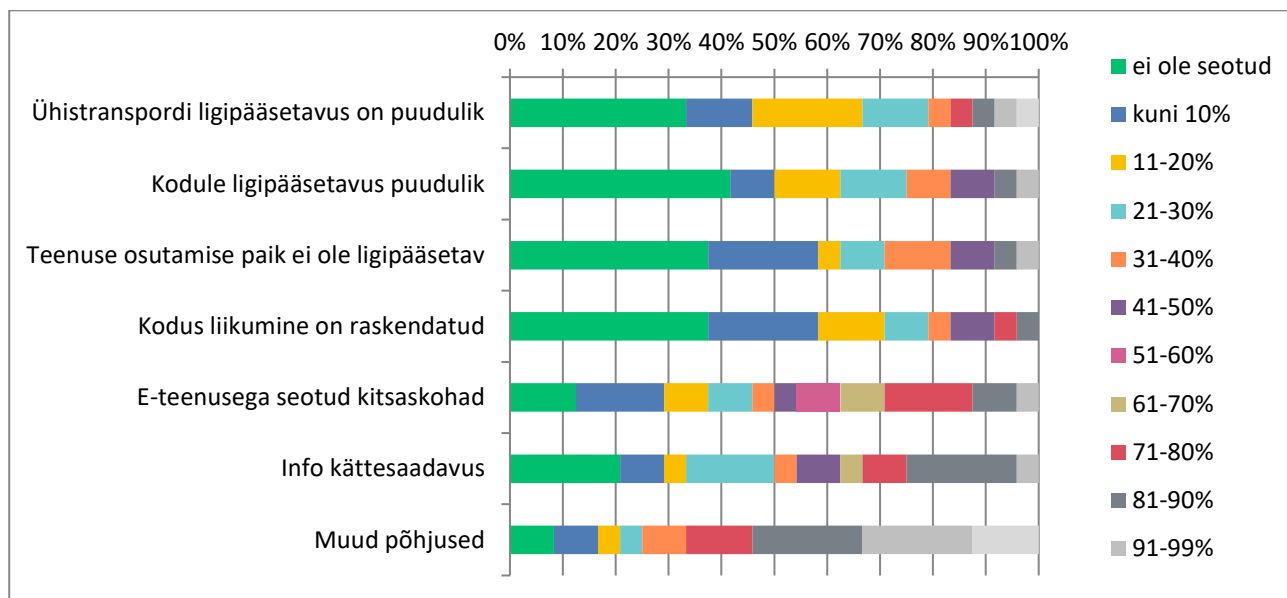
Seega moodustab tugiisikuteenusest kõige suurema osa inimese juhendamine, intervjuueeritute hinnangul kuni 40% teenuses mahust (e-kool, e-teenused, transpordi kasutamine, info kättesaadavus). Teenuseosutajate hinnangul oleks võimalik teenuse mahtu vähendada keskmiselt täiskasvanu tugiisiku puhul kuni 20% ja lapse tugiisiku puhul kuni 10% (koolikeskkonna kohandamine, saatmise vajaduse vähendamine).

Teenuseosutajate küsimustik

Joonis 7 käsitletakse põhjuseid, miks täiskasvanu tugiisikuteenust osutatakse. **Teenuse mõningane seotus tuleb esile kõikide probleemvaldkondade lõikes, kuigi enamlevinud vastuseks oli, et teenus ei ole seotud ligipääsmatu keskkonnaga.** Ligipääsmatu keskkonnaga seotud teemadest tulevad enim esile seotus info

kättesaadavuse, e-teenuste ja ühistranspordiga. Vastajad leidsid, et teenuse osutamine on **ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud keskmiselt 26,4% ulatuses**. Samas hindasid vastajad, et kogu nimetatud teenusmahtu ei ole siiski võimalik vähendada keskkonna ligipääsetavuse parendamise kaudu, mis on ilmselt tingitud asjaolust, et kuigi teenuse osutamisel lahendatakse ka ligipääsmatusega seotud probleeme, siis ei võimalda teenuse osutamise muud põhjused eemaldada inimlikku kontakti. **Keskmiselt oleks võimalik teenuse mahtu vähendada 17,4% võrra.**

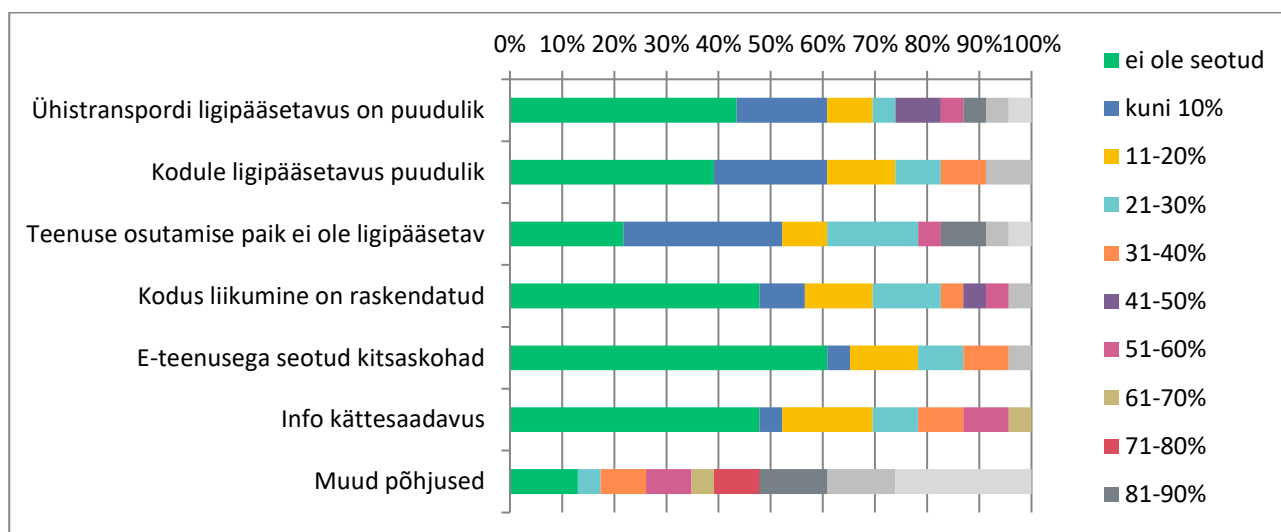
JOONIS 7. „MILLISED ON PEAMISED PÕHJUSED, MIKS ON VAJALIK TÄISKASVANU TUGIISIKUTEENUST OSUTADA?“ (N=24)

Allikas: CIVITTA küsimustik

Joonis 8 käsitleb peamiseid põhjuseid, miks lapse tugiisiku teenust osutatakse. **Teenuse mõningane seotus ligipääsetavusega tuleb esile kõikide probleemvaldkondade lõikes, kuigi enamlevinud vastuseks oli, et teenus ei ole seotud ligipääsmatuse probleemidega.** Suurim on seotus teenuseosutamise paikade ligipääsmatusega ning selle seostest ühistranspordiga. Keskmiselt on teenus **ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud kuni 32%**. Sarnaselt täiskasvanu tugiisikuteenusega hindasid vastajad, et kogu nimetatud teenusmahtu ei ole siiski võimalik vähendada keskkonna ligipääsetavuse parendamise kaudu. **Keskmiselt oleks võimalik teenuse mahtu vähendada 22,4% võrra.**

JOONIS 8. „MILLISED ON PEAMISED PÕHJUSED, MIKS ON VAJALIK LAPSE TUGIISIKUTEENUST OSUTADA?“ (N=23)

Allikas: CIVITTA küsimustik

Kasutajate intervjuud

Intervjuudel rõhutati, et lapse tugiisik aitab ainult teenustel käia. Kõik, mis puudutab kodus abistamist on lastel lapsehoiuteenuse toel. Tugiisikut kasutavad vanemad reeglina ka selleks, et neil endil ei ole võimalik lapsega alati tugiteenustel käia (nt töökohustustest tulenevalt). Samuti puuduvad enamikel kortermajadel liftid, mis viiks nõ 0 korrusele (reeglina on liftid 1. korrusel, mis tähendab, et laps peaks ise raamiga saama mindud 9 trepiastet ja eelnevalt ka välisukse avatud, mis käib väga raskelt, samuti on välisukse ees aste, kuhu nt kõnniraam ei mahu peale).

Täiskasvanu tugiisiku puhul vajatakse puudest ja diagnoosist tulenevalt saatjat, sest puudub võimekus iseseisvalt toimetada, hooldaja toetab isikut ööpäevaringselt.

Kasutajate küsimustik

Vastajaid lapsele suunatud tugiisikuteenuse kasutamise põhjuste kohta oli üks, kes leidis, et ühistransport pole piisaval tasemel kättesaadav, probleeme on kodust välja saamisel ja kodu kohandustel ning muud vanusest ja erivajadusest tulenevad põhjused, mille tõttu vastaja teenust kasutas.

Täiskasvanu tugiisiku puhul, leidis kahest vastajast üks, et tugiisiku teenuse kasutamine on põhjustatud e-teenuste puudulikkusest kättesaadavusest, ilmselt oli tegu nägemispuudega isikuga, kes iseseisvalt e-teenustega hakkama ei saanud. Teine isik leidis, et teenuse kasutamise põhjusteks on muud, vanuse ja erivajadusega seotud põhjused.

KOKKUVÕTE

Küsitlusele vastajad ja intervjueeritud leidsid, et teenus on ligipääsmatusega seotud kuni kolmandiku ulatuses ning keskmiselt on võimalik teenuse mahtu vähendada laste tugiisiku teenuse puhul 10% ja täiskasvanute tugiisikuteenuse puhul 17,4%. Teenuse mahtu on võimalik täiskasvanutel osaliselt vähendada kui paraneks info ja e-teenuste kättesaadavus, see parandaks ligipääsu just liikumispuudega klientidele, kes on võimeliselt iseseisvalt e-teenuseid tarbima. Lastel on tugiisiku rolli võimalik vähendada, kui kõik koolid oleksid ligipääsetavad ning tundides kasutatakse täiendavaid tugimeetmeid (nt abiõpetajad).

3.2.3. ISIKLIKU ABISTAJA TEENUS

Isikliku abistaja teenuse eesmärk on puudega inimese abistamiseks igapäevastes füüsilistes tegevustes, toetades seeläbi tema võimalikult iseseisvat toimetulekut ühiskonnaelu erinevates valdkondades, sh hariduses ja tööhõives. Isikliku abistaja teenust osutatakse täisealisele inimesele, kes oma puude tõttu vajab iseseisvaks toimetulekuks ja osalemiseks ühiskonnas füüsilist kõrvalabi ehk isikliku abistaja teenuse saajal peab olema anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, mis koostoimes erinevate suhtumuslike ja keskkondlike takistustega tõkestab ühiskonnaelus osalemist teistega võrdsetel alustel. Üks olulisi erinevusi tugiisikuteenusega võrreldes on, et kui isiklik abistaja osaleb abistamises füüsiliselt, siis tugiisiku roll on olla juhendaja. Teenus aitab vähendada teenust saava isiku seadusjärgsete hooldajate hoolduskoorumust.

TABEL 7. ISIKLIKU ABISTAJA TEENUSE STATISTIKA

TEENUSE-OSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS KOV (2020)	SIHTGRUPP	KESKMINE TEENUSETUNDIDE ARV KUUS ÜHE TEENUSESAAJA KOHTA	KULUTUSED TEENUSELE KOKKU (ISIK, KOV, ESF, MUUD)	OSUTATUD TEENUSE MAHT KOKKU, TUNDIDES
KOV	411	1 217 445€.	18-aastased ja vanemad-inimesed; (nägemis- või liikumispuudega 89%)	48,7h	1 303 997 €	124 688h

Allikas: Sotsiaalministeerium, S-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENDAMISEL

Isikliku abistaja teenust osutas küsimustikule vastanutest 21 teenusepakkujat ja 6 intervjuus osalenud organisatsiooni. **Intervjuude ja küsimustiku põhjal saab väita, et isikliku abistaja teenusel on seos** eelkõige ühistranspordi ning teede ja hoonete ligipääsetavusega. Isikliku abistaja teenus eeldab isiku saatmise toetamist (teenuskohta, huvitegevuse või isiklike tegevuste juures kodus või väljaspool kodu). Vähem on teenus seotud e-teenuste kasutamise ning info kättesaadavusega.

Teenuseosutajate intervjuud

Intervjuudes toodi välja, et keskmiselt 40-50% teenustest on seotud sellega, et inimesel on raskendatud ligipääs ühistranspordile, ühistranspordi peatustele ning takistused tänavatel liikumisega. Intervjuus osalejad hindasid, et 40-60% teenusest on seotud kodus ja hoonetes liikumisega ning nende ligipääsmatusega.

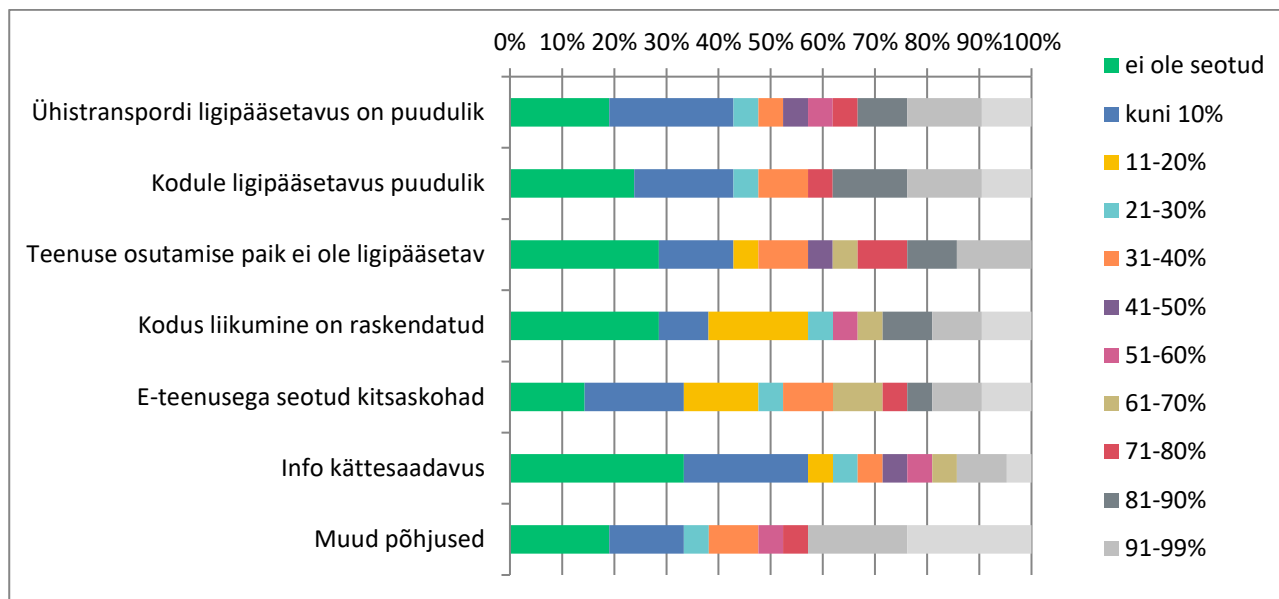
Keskmiselt on intervjuueeritute hinnangul teenuse kasutamine ligipääsmatusega seotud 47%.

Intervjuueeritute hinnangul väheneks teenuse maht oluliselt, kui ühistranspordi kättesaadavus ning teede ja tänavate ligipääsetavus oleks väga hea. Toetav keskkond lihtsustaks oluliselt praeguste klientide liikumist. Hinnanguliselt väheneks teenuse vajadus, olenevalt vastaja puudest kuni 10% ühistranspordi ligipääsetavuse parendamise tulemusena ning kuni 30% kodude kohandamise ja hoonete parema ligipääsetavuse tulemusena. Teenuse mahtu e-teenuste ja info kättesaadavus pigem ei mõjuta. Osaliselt väheneks teenuse maht, kui parandada e-teenuste kättesaadavust vanemaealistele ning nägemis- ja kuulmispuudega inimestele. Samas seal tuleb intervjuueeritute hinnangul silmas pidada nende oskusi ja võimekust e-teenuseid kasutada. **Keskmiselt oleks intervjuueeritute hinnangul võimalik teenusmahtu vähendada kuni 30% ulatuses.**

Teenuseosutajate küsimustik

Joonis 9 käsitleb peamisi põhjuseid, miks isikliku abistaja teenust osutatakse. **Teenuse seotus tuleb esile kõikide probleemvaldkondade lõikes, kuid enim tuleb esile seotus ühistranspordi, kodule ligipääsetavuse ja kodus liikumisega.** Keskmiselt on teenus **ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud kuni 46,6%.** Teenusmahtu on olulisel määral võimalik ka ligipääsmatuse parendamisega **vähendada, hinnanguliselt kuni 36,5% ulatuses.**

JOONIS 9. „MILLISED ON PEAMISED PÕHJUSED, MIKS ON VAJALIK ISIKLIKU ABISTAJA TEENUST OSUTADA?“ (N=24)

Allikas: CIVITTA küsimustik

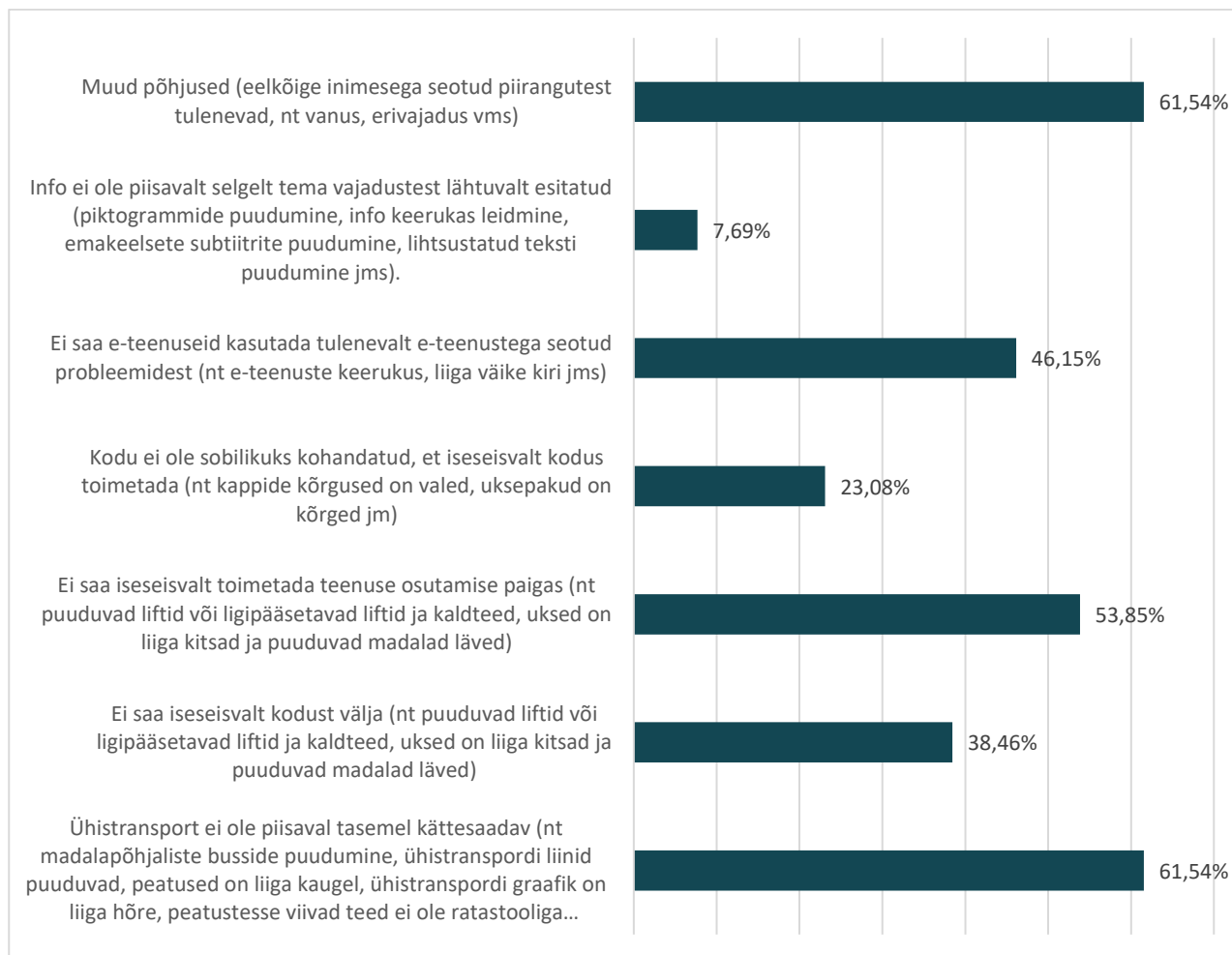
Kasutajate intervjuud

Enamasti kasutatakse teenust liikumiseks väljaspool kodu, sh vabaaja üritustel käimiseks, huvitegevuses osalemiseks, õpingutes osalemiseks aga ka tervishoiuasutuste külastamiseks. Liikumispuude puhul on põhjuseks enamasti ebapiisav ligipääsetavus sihtkohas või ka puudest tulenevad individuaalsed piirangud. Pimedad või nägemislangusega inimesed kasutavad isiklikku abistajat samuti tegevusteks väljaspool kodu saatjana ühistranspordis, aga ka seondult õpingute või tööga seotult. Isikliku abistaja teenus on enim levinud suuremates omavalitsustes, eelkõige Tallinn ja Tartu, osades väiksemates omavalitsustes teenus puudub või puudub info teenuse kohta.

Kasutajate küsimustik

Küsimustikule vastajatest 61,5% hindasid, et kõige enam on isikliku abistaja teenus seotud ühistranspordi ebapiisava ligipääsetavusega. 53,5% vastanutest tõid põhjustena välja hoonete ligipääsmatuse. 46,2% ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus, liiga väike kiri jms), mille tõttu on vajalik kõrvalabi isikliku abistaja näol. 38,5% vastanutest tõis põhjusena välja eluasemete ligipääsmatuse, võimaluse pääseda iseseisvalt kodust välja ning 23,1% vastanutest iseseisvalt kodus hakkamasaamise. 7,7% vastanutest tõis põhjuseks puuduliku ligipääsu infole, mis ei ole piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms). Muude põhjustena (61,5%) leiti, et isikliku abistaja teenuse kasutamine on seotud eelkõige inimese piirangutest, nt vanus, erivajadus vms.

JOONIS 10. „MILLISEL PÕHJUSEL TARBITE VÕI TARBIB TEIE ESINDATAV ISIKLIKU ABISTAJA TEENUST?“ (N=13)

Allikas: CIVITTA küsimustik

KOKKUVÕTE

Küsitlusele vastajad ja intervjueritud leidsid, et teenus on ligipääsmatusega seotud keskmiselt ca 47% ulatuses ning tervikuna on võimalik teenuse mahtu vähendada 30-36% ulatuses. Isikliku abistaja teenus on enim levinud suuremates omavalitsustes, eelkõige Tallinn ja Tartu ning teenust kombineeritakse tihti koduteenusega. Teenuse mahtu on võimalik oluliselt vähendada kui ühistransport, teed ning hooned ja eluruumid oleksid ligipääsetavamad.

3.2.4. SOTSIAALTRANSPORDI TEENUS

Sotsiaaltransporditeenus eesmärk on võimaldada abivajajal ja tema hooldajal kasutada transpordivahendit sõitmiseks inimese toimetulekuks vajalikesse sihtkohtadesse, kui inimene oma erivajaduse tõttu ühistranspordi või mingit muud transpordivahendit kasutada ei saa. Sotsiaaltranspordi teenus ei pea tasandama ühistranspordi vajakajäämisi. Teenus peab tagama abi vajavale isikule teiste inimestega võrdsed võimalused õppimiseks, töötamiseks ja avalike teenuste kasutamiseks. Sotsiaaltranspordi kasutatakse erinevatesse teenuskohtadesse liikumisel (tervishoiuteenused, tööle või õppeasutusse sõitmiseks või muude avalike teenuste kasutamiseks). Teenust kasutatakse nii püsiva kui ka ajutise liikumistakistuse korral. Sõltuvalt teenuseosutajast pakutakse teenuse osana vajadusel ka saatmise ja abistamise funktsioone.

TABEL 8. SOTSIAALTRANSPORDITEENUSE STATISTIKA

TEENUSE-OSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS KOV (2020)	SIHTGRUPP	KESKMINE TEENUSETUNDIDE ARV KUUS ÜHE TEENUSESAAJA KOHTA	KULUTUSED TEENUSELE KOKKU (ISIK, KOV, ESF, MUUD)	SÕIDUKORDADE ARV
KOV	15 500	1 217 445€.	Kõik vanusegrupid (nägemis- või liikumispuudega 89%)	48,7h	5 255 679€	281952

Allikas: Sotsiaalministeerium, S-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENDAMISEL

Sotsiaaltranspordi teenust osutas küsimustikule vastanutest 25 teenusepakkujat ning intervjuudes osalenud 9 kohalikku omavalitsust. **Teenusel on oluline seos ligipääsmatuse kompenseerimisega ning seda eelkõige ühistranspordi ja teede ligipääsust tulenevalt.** Vähem on teenus seotud kodus ja hoonetes liikumisega, info kättesaadavusega ning e-teenustega.

Teenuseosutajate intervjuud

Intervjuudes toodi välja, et suur osa (kuni 90%) teenusest on seotud sellega, et inimesel on raskendatud ligipääs ühistranspordile, ühistranspordi peatusle või on keeruline pääseda sihtkoha hoonesse. Oluliseks liikumise piiranguks on ilmastikust tulenevad probleemid (lumi, libedus, vihm). Samas hinnati, et linnades on teenus transpordile ligipääsmatusega seotud vähemal määral ja seda pigem ühistranspordini jõudmisest tulenevalt. Hinnati, et kodus ja hoonetes liikumisel on teenuse seos väike või puudub. Teenust pigem ei kasutata info ja e-teenuste kättesaadavuse kompenseerimiseks.

Intervjueeritud märkisid, et linnades kasutatakse sotsiaaltranspordi üldjuhul eriarsti juures või apteegis käimiseks ning eraldi poodi või teenuskohta vedu ei toimu. Samas kasutatakse ka lahendusi, kus teenuse kasutajal on võimalik teenust kasutada kokkulepitud mahus vastavalt oma vajadustele. Seevastu hajaasutusega piirkondades on peamiseks teenuse kasutamise põhjuseks lisaks tervishoiuteenuste tarbimisele ka poes käimine. Suuremates linnades (Tallinn, Tartu, Pärnu, Viljandi, Narva) on ühistranspordiühendus linnaelanikele rohkem kättesaadav kui maapiirkondades. Toodi välja, et üldjuhul ei asendata ühistranspordi sotsiaaltranspordiga ning teenuse maht väheneks vähe.

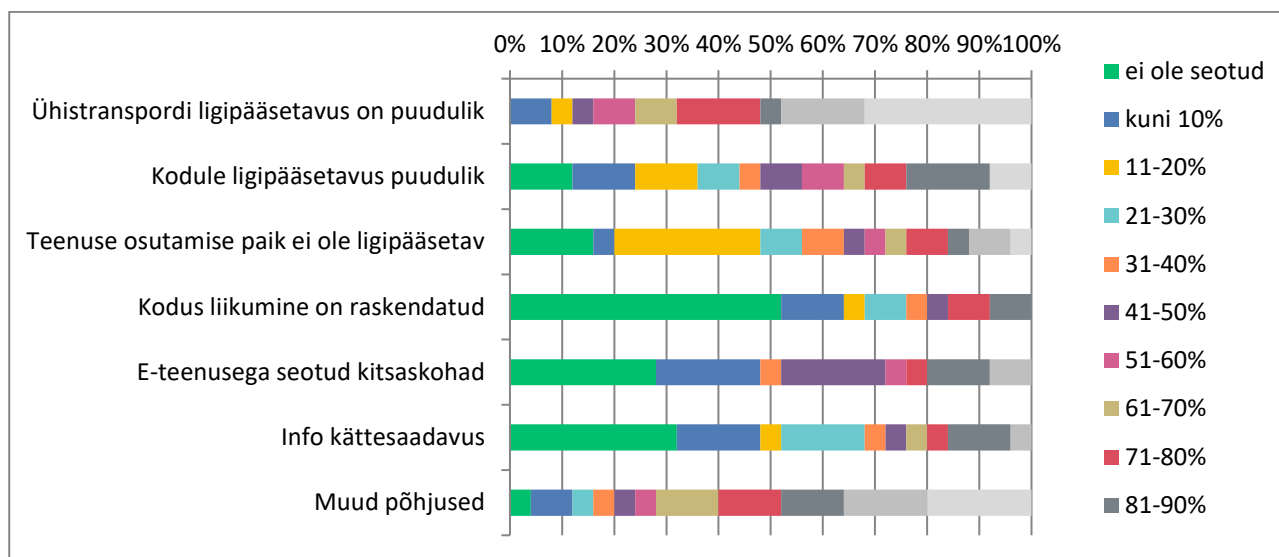
Sõltuvalt kohalikust omavalitsusest, on teenusele suunamisel tehtud erinevaid vajaduspõhiseid kokkuleppeid - koos isikliku abistajaga asukohta viimine (arsti juurde, linna- või vallavalitsuse teenuskohta, postkontoris või töökohta jne), transport isiklike toimingutega seotud tegevustes (pood, apteek, huvitegevus jne), sotsiaaltranspordi teenuse osutamine nii uksest ukseni kui ka koos saatmisega. Toodi välja, et sotsiaaltranspordi teenuse eesmärk on pigem saada otse sihtkohta, mitte otseselt ühistranspordi peatuseni ning sealt edasi. Samas on kasutatud intervjueeritute hinnangul 20% teenuse kasutajatest sotsiaaltranspordi teenust selleks, et liikuda ühistranspordini. Ülejäänud kasutavad sotsiaaltranspordi teenust enda füüsilisest võimekusest, eripärast või puudest tulenevalt, liikudes sotsiaaltranspordiga otse teenuskohta. Intervjuudes hinnati, et keskmiselt 70% kasutab teenust muul põhjusel kui ligipääsetavus, nt puue, üldine füüsiline võimekus või ka vaimsed tõrked. E-teenuste ja info kättesaadavuse osas hinnati seost väikseks. **Ligipääsetavuse paranemisel hindasid intervjueeritud, et teenuse vajadus väheneks 15-45% ulatuses (maapiirkondades rohkem, linnas vähem), keskmiselt 30% ulatuses.**

Teenuseosutajate küsimustik

Joonis 11 on vastajad hinnanud peamisi põhjuseid, miks on vajalik sotsiaaltranspordi teenust osutada. **Teenuse seotus ligipääsetavusega tuleb esile kõikide probleemvaldkondade lõikes, kuid suurim on seos ühistranspordi kättesaadavusega, kodude ligipääsetavusega ja teenuse osutamise paikade**

ligipääsetavusega. Keskmiselt on teenus **seotud keskkonna ligipääsmatusega kuni 33% ulatuses.** Sotsiaaltransporditeenuse osutajad leidsid, et keskkonna parandamise tulemusena oleks võimalik teenuse osutamise mahtu **vähendada ca 27% võrra.**

JOONIS 11. „MILLISED ON PEAMISED PÕHJUSED, MIKS ON VAJALIK SOTSIAALTRANSPORDITEENUST OSUTADA?“ (N=25)

Allikas: CIVITTA küsimustik

Kasutajate intervjuud

Intervjuudest sotsiaaltranspordi teenuse kasutajatega (viis inimest) selgus, et sotsiaaltranspordi kasutamise põhjusteks on tihti invaparkimise küsimused, kuna neid pole piisavalt ja olemasolevad parkimiskohad jäävad liiga kaugemale. Sotsiaaltransport võimaldab saamist sihtkohale lähedale, seega pakub teenus mugavust, mida ühistranspordi vms teenustega saavutada ei ole paraku võimalik. Mainimist leidis ka sagedane põhjus, miks isikud vähe ühistransporti kasutavad. Olulisemaks on kohati juhtide halb suhtumine liikumisabivahendiga klientidesse, nende vähene koolitus ja oskus erivajadusega klienti aidata. Sotsiaaltransport on enamasti oluliselt parema teeninduskvaliteediga.

Teenuse mahtu on teoreetiliselt võimalik osaliselt vähendada kui ühistransport ning teed oleksid ligipääsetavamad ja sobilikuma tehnilise lahendusega. Näiteks oleks oluline abi automaatrampide kasutamisest bussides, trollides ja trammides. Praegused manuaalsed ehk käsitsiavatavad rambid (juhi poolt) tekitavad probleeme nii juhile, kaassõitjatele ja isikule endale, millest tulenevalt on sagedased konfliktid või lihtsalt juhi poolt kliendi ignoreerimine ja bussiga minema sõitmine.

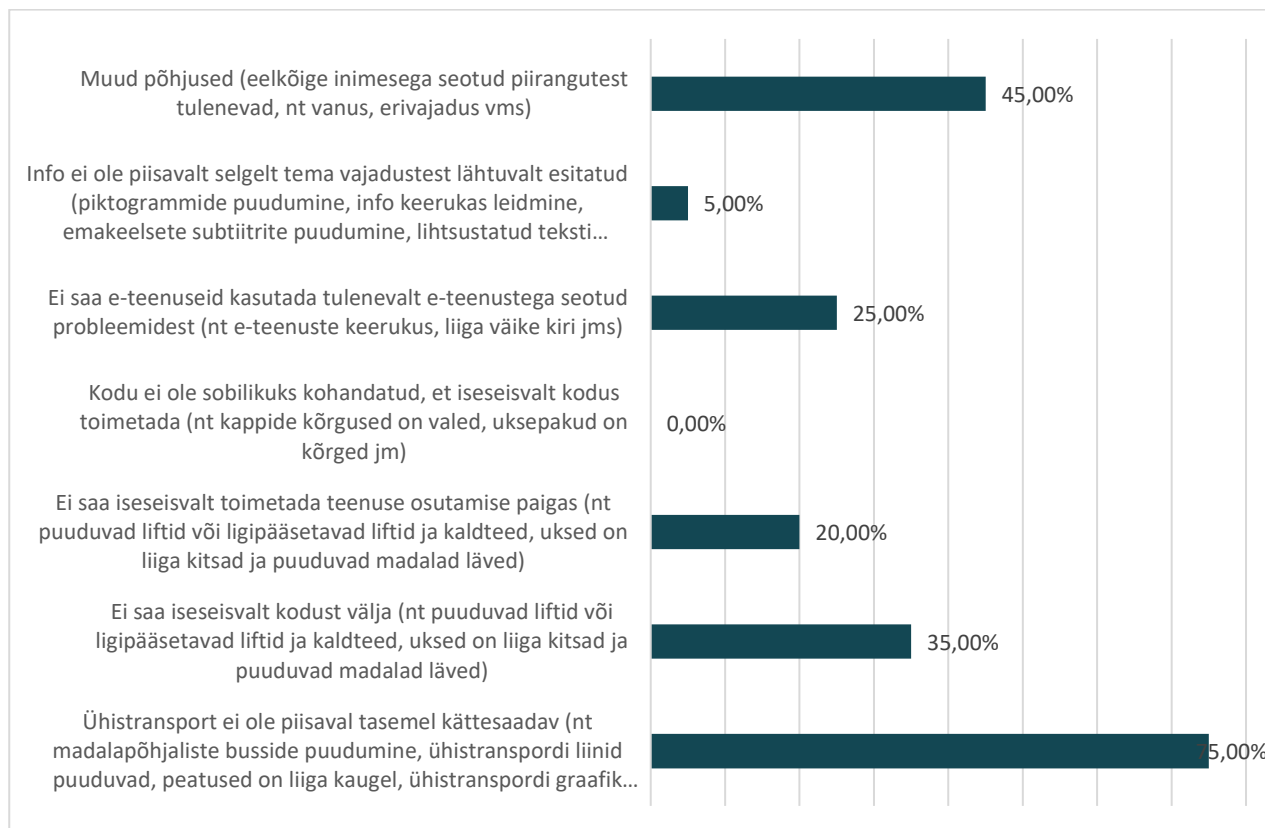
Oluliseks takistuseks on transpordivahendite kõrgus pealemineku platvormide kõrgusega võrreldes, st kõrguste vahe takistab iseseisvat transpordivahendisse sisenemist. Kõige paremini on barjäärivaba sisenemine lahendatud rongides, kus kõik pinnad on ühes tasapinnas. Rongiga sõit on liikumisabivahendite kasutajate seisukohast kõige paremini lahendatud, võimaldades enamikul kasutajatest seda transpordiliiki iseseisvalt kasutada. Kõik teised lahendused (bussid, trammid ja trollid) vajavad sisenemisel kõrvalabi, kas bussijuhi (avab isiklikult manuaalrampi) või abistaja näol. Kõrvalabi kasutamise vajadus bussides, trammides ja trollides on üks peamisi põhjuseid, miks sotsiaaltranspordi kasutamine erivajadustega inimeste seas nii levinud on.

Kasutajate küsimustik

Sotsiaaltranspordi teenuse kasutamise põhjuste osas vastas 20 vastajat. Vastajatest suurem osa (75%) leidis, et sotsiaaltranspordi kasutamise peamine põhjus on ühistranspordi tehnilistes ja transpordi taristuga seotud põhjustes, st ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav. Vähesemal määral on sotsiaaltranspordi kasutamise põhjuseks (35%) kodused olud ja iseseisva toimetulekuga seotud põhjused, st teenuse saaja ei saa iseseisvalt kodust välja. Osaliselt loodetakse teenuse osutaja abile (auto- või taksojuht),

kelle abi liikumisel kompenseeriks ligipääsmatusest tulenevad takistused. Vastajatest 45% leiavad, et sotsiaaltranspordi kasutamisel on muud põhjused, mis on seotud eelkõige inimesega seotud piirangutega, näiteks vanus, erivajadus vm. Tõdeti, et puudega laps ei saa iseseisvalt ühistranspordis hakkama. Väga palju sõltub ilmastikuoludest, mis sunnib sotsiaaltranspordi kasutama, nii on vihm ja lumi tõsisteks takistusteks liikumisel ning sotsiaaltranspordi kasutades on liikumine linnaruumis oluliselt parem. Palju on probleeme ühistranspordi info kättesaadavuse ja selgusega, see probleem puudutab eelkõige nägemis- ja kuulmisvaegustega inimesi ning vastajatest on nende põhjustega kokku puutunud 30%.

JOONIS 12. „MILLISEL PÕHJUSTEL TARBITE VÕI TARBIB TEIE ESINDATAV SOTSIAALTRANSPORDITEENUST?” (N=20)

Allikas: CIVITTA küsimustik

KOKKUVÕTE

Küsitlusele vastajad ja intervjuueeritud leidsid, et teenus on ligipääsmatusega seotud 32-55% ulatuses ning tervikuna on võimalik teenuse mahtu vähendada 26,9-30% ulatuses. Teenuse mahtu on võimalik vähendada kui ühistransport ning teed oleksid ligipääsetavamad. Teenuse vähenemise maht oleneb, mil määral on keskkond juba kohandatud ning piirkonna eripäradest, nt linnalistes ja parema ühistranspordi kättesaadavusega piirkondades kasutatakse sotsiaaltranspordi teenust vähem kui hajaasustusega piirkondades.

3.2.5. TÖÖLESÕIDU TOETUS

Töölõõidu toetuse eesmärgiks on osaliselt hüvitada töölõõiduga seotud lisakulud, mis on vähenenud töövõimega inimesel tingitud sellest, et ta ei saa puude või tervises seisundi tõttu kasutada tööl käimiseks ühistranspordi (v.a takso). Töölõõiduga seotud lisakulud hüvitatakse, kui see on vajalik vähenenud töövõimega inimese tööle asumiseks või töötamise jätkamiseks.

TABEL 9. TÖÖLESÕIDUTOETUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
Töötukassa	852	2 157 000€	18-aastased ja vanemad inimesed; (vähenenud töövoimega töötav inimene, sh töötav vanaduspensioniealine puudega inimene).

Allikas: Töötukassa

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Teenus on seotud ligipääsmatuse kompenseerimisega ning see puudutab eelkõige ligipääsu ühistranspordile ja teedele.

Teenuseosutajate intervjuud

Intervjuus osales Töötukassa esindaja. Intervjueeritu hinnangul tuleneb töölesõidutoetuse vajadus ühistranspordile ja teedele ligipääsetavusest (nt on takistatud abivahendiga ühistranspordi kasutamine või on ühistranspordi peatuseni jõudmine raskendatud distantsist või teede läbitavusest tulenevalt). Sellest tulenevalt makstakse toetust vajadusel ka periooditi (nt talvel). Probleemiks on ka, et ühistransport pole kohandatud või ühistranspordis reisimine ei ole vaimsest eripärast tulenevalt sobiv (nt paanikahood, ülerahvastatud buss). Lisaks makstakse toetust invatranspordi, takso või muude transpordiga seotud lisakulude hüvitamiseks. Keskmiselt on **teenus ligipääsmatusega seotud 50% ulatuses**.

Intervjueeritu hinnangul tuleb arvestada, et täna saab toetust 856 inimest, samas vajadus on mitukümmend korda suurem. Teenuses on olemuselt sarnane sotsiaaltranspordi teenusega, millest lähtuvalt võiks olla teenusmahu vähendamise potentsiaal sarnane.

Intervjuus märgiti, et kui linnas oleks ligipääsetavus ühistranspordile ja teedele parem, väheneks teenuse maht ligipääsetavuse suurendamisel oluliselt. Piiranguid on palju rohkem hajaasustusega piirkondades, mida mõjutavad vahemaa pikkus teenuskohani või ühistranspordini (bussipeatused ei ole ligipääsetavad või on kaugel, bussid ei ole kohandatud, liikumisvõimest tulenevalt ei ole võimalik pikka maad läbida), osaliselt vähendaks teenuse mahtu ühistranspordi kohandamine abivahenditele sobivaks (ratastool), mis vähendaksid eritranspordi kasutamise mahtu töökohta sõitmisel.

Kasutajate intervjuud

Kasutajatega vestlustest selgus, et teenus on suhteliselt tundmatu ning leiab vähest kasutamist. Samas leidis üks intervjueeritud, et Töötukassa töölesõidu toetus on väga oluline muutuva töögraafikuga töötajale ning annab võimaluse kombineerida erinevaid teenuseid ja vähendab oluliselt liikumise turvariski.

Kasutajate küsimustik

Töölõidu toetust kasutas vastajatest viis inimest. Põhiliseks kasutamise põhjuseks on ühistranspordi probleemid ja selle kättesaadavuse, analoogselt sotsiaaltranspordi teenusele, st ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav nt madalapõhjaliste busside puudumine, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, ühistranspordi kasutamise kartus jm taoline). Kaks vastajat leidis, et e-teenuste kasutamise keerukus põhjustab töölesõidu toetuse kasutamist.

KOKKUVÖTE

Keskmiselt on teenus ligipääsmatusega seotud 50% ulatuses ning otsides paralleele sotsiaaltranspordiga võib olla potentsiaali teenusmahu vähenemiseks 25-30% ulatuses. Teenuse mahtu on võimalik osaliselt vähendada, kui ühistransport ning teed oleksid ligipääsetavamad, teenusemahu vähenemise suurus sõltub osaliselt kliendi elukoha ja teenuskeskuse kaugusest (hajaasustus või linn) ning teenuste paiknemisest transpordisõlmede läheduses.

3.2.6. ELURUUMI TAGAMISE TEENUS

Eluruumi tagamise teenus tagab elukoha inimesetele, kes ei ole sotsiaalmajanduslikust olukorrast tulenevalt võimelised enda ja oma perekonna vajadustele vastavat eluruumi tagama. Eluruumi tagamise teenust osutatakse lisaks eluruumide ebasobivusest ning kohandamatusest tulenevalt. Eluruumi tagamise teenust kasutatakse kui füüsiline erivajadus või ealised tegurid takistavad kodule ligipääsu või kodus liikumist või elaniku eluruumid on amortiseerunud.

TABEL 10. ELURUUMI TAGAMISE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSE-OSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS KOV (2020)	SIHTGRUPP	ELURUUMIDE KOHANDAMINE PUUDEST VÕI EAST TINGITUD ERIVAJADUSTEGA INIMESTELE	KULUTUSED TEENUSELE KOKKU (ISIK, KOV, ESF, MUUD)
KOV	15 815 nendest puudest või east tingitud erivajadustega 2162	15 709 306€.	Kõik vanusegrupid; (puudest või east tingitud erivajadustega 13,7% teenuse kasutajatest)	98	16 056 896 €

Allikas: Sotsiaalministeerium, S-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENDAMISEL

Eluruumi tagamise teenust osutas küsimustikule vastanutest 25 teenusepakkujat ning 6 intervjuudes osalenud kohalikku omavalitsust. **Teenusel on seos ligipääsmatuse kompenseerimisega, kõige suurem mõju on kodu ligipääsetavusel, kodus liikumisel ning ühistranspordi kättesaadavusel.** Teenuse mahtu on võimalik vähendada, kui abivajajate kodud oleksid ligipääsetavamad ning kohandatud ning ühistransport kättesaadav.

Teenuseosutajate intervjuud

Intervjuudes hinnati, et teenusel on vähene seos ligipääsmatuse kompenseerimisega. Intervjuudes toodi välja, kuid osaliselt on teenuse osutamise põhjustest seotud sellega, et inimesel on kodus raske liikuda ning ühistransport pole kättesaadav (kuni 10%). E-teenuste ja info kättesaadavusega intervjuueeritute hinnangul teenus seotud ei ole.

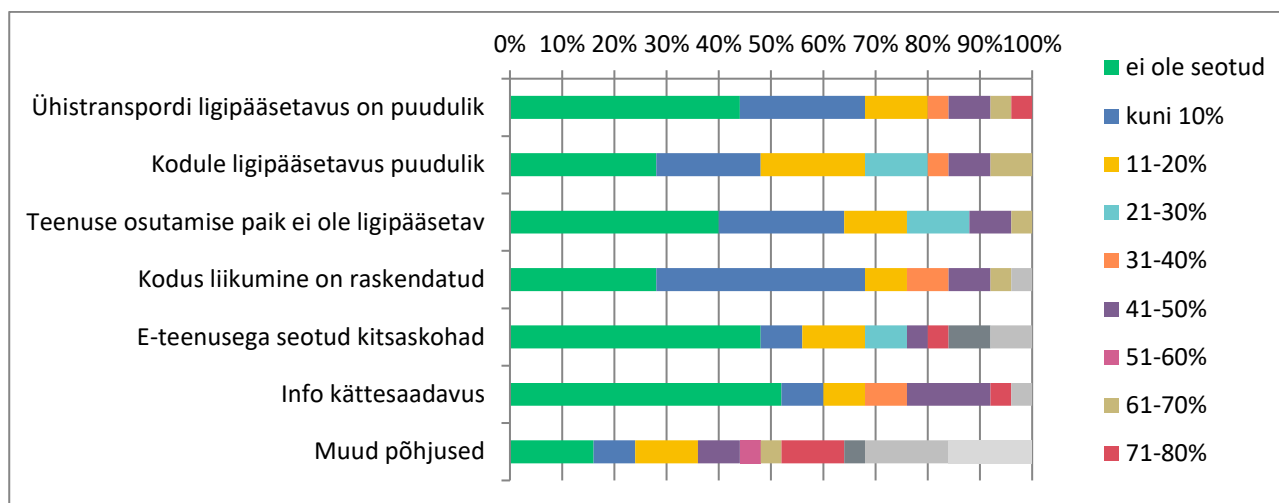
Ligipääsetavuse parandamisel väheneks teenuse maht intervjuueeritute arvates vähe (samuti kuni 10%). Ligipääsetavusega seotud probleemide kompenseerimisel pakutakse eluruumide tagamise teenust inimestele füüsilisest erivajadusest lähtuvalt ning eelkõige nendele, kes on varasemalt elanud näiteks kohandamata paneelmajades või kodudes. Lisaks toodi intervjuudes välja, et on juhuseid, kus elukoht on ligipääsmatu hooajati (näiteks ilmastiku tõttu, eriti talvel) või on amortiseerunud, mistõttu eluaseme kordategemine või kohandamine ei ole kohalikule omavalitsusele mõeldav. Märgiti, et inimlikum on teenuskasutajale pakkuda kõigi mugavustega üüritavat eluaset. Lisaks on mõningates kohalikes omavalitsustes loodud liikumispuudega inimestele (ratastooliga liikujatele) eraldi vastavad eluruumid. Intervjuueeritud töid välja, et teenusele ei suunata ainult ligipääsmatuse kompenseerimise eesmärgil, vaid eelkõige inimese sotsiaalmajanduslikust olukorrast lähtuvalt. Pigem kasutatakse eluruumide ligipääsetavuse suurendamiseks eluruumide kohandamise toetust kui eluruumi tagamise teenust.

Teenuseosutajate küsimustik

Joonis 13 on märgitud peamised põhjused, miks on vajalik eluruumide tagamise teenust osutada. **Teenuse mõningane seotus ligipääsmatusega tuleb esile kõikide probleemvaldkondade lõikes**, kuigi enamlevinud vastuseks oli, et teenus ei ole ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud. **Keskmiselt on teenus ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud kuni 45,8% ulatuses.** Küsimustikule vastajate hinnangul on teenuse eesmärgiks pakkuda eluruumide tagamise teenust eelkõige sotsiaalmajanduslikust olukorrast

tulenevalt. Küll võin sotsiaalmajanduslik olukord põhjustada inimeste elamise kehva ligipääsetavusega keskkonnas. Keskmiselt hinnati teenuse mahu vähendamise potentsiaali keskkonna parendamise tulemusena kuni 33,5% ulatuses.

JOONIS 13. "MILLISED ON PEAMISED PÕHJUSED, MIKS ON VAJALIK ELURUUMIDE TAGAMISE TEENUST OSUTADA?" (N=25)

Allikas: CIVITTA küsimustik

Kasutajate intervjuud

Intervjuudest selgus, et peamine sotsiaaleluruumi kasutamise põhjus oli olemasoleva eluruumi vähene kohandus erivajadusest lähtuvalt. Hoonesse liikumine ja ka korteris olemine vajas kõrvalabi ning ei olnud isikutele sellisel kujul vastuvõetavad. Üks vastaja mainis ka seda, et odavad üüripinnad on enamasti ligipääsmatud ja vastupidi, ligipääsetavad eluruumid on üüri mõttes väga kallid ning selletõttu ongi mõeldavaks lahenduseks sotsiaaleluruumi kasutamine.

Kasutajate küsimustik

Küsimustiku vastajatest oli eluruumi tagamise teenuse kasutajaid neli, kes pidasid põhiliseks teenuse kasutamise põhjuseks iseseisvat kodust väljasaamist ning iseseisvat kodus toimetamist kohanduste puudumiste tõttu. Nende ligipääsetavuse puudujääkide tõttu vajasid vastajad kohandatud ja ligipääsetavat sotsiaaleluruumi, mis olid enamasti ligipääsetavuse mõttes hästi lahendatud.

KOKKUVÕTE

Küsitlusele vastajad ja intervjuueeritud leidsid, et teenus on ligipääsmatusega seotud 10–45,8% ulatuses ning tervikuna on võimalik teenuse mahtu vähendada 10-33,5% ulatuses. Madalaks hindasid seotuse intervjuueeritud ning kõrgemaks küsitluses osalejad. Ilmselt tulenes vahe hinnangutes eelkõige arusaamast ligipääsetavuse kontseptsiooni osas. Hinnangute lahknevuse valideerimiseks viidi läbi veel täiendavad intervjuud, mille raames osalejad hindasid seotust samuti madalaks. Sellest lähtuvalt on tulu-kulu analüüsis käsitletud intervjuudest tulenevat hinnangut (10%).

Peamiselt toetatakse eluruumide tagamise teenusel eelkõige neid inimesi, kellel on sotsiaalmajanduslikust olukorrast tingitud vajadus kohandatud eluruumi järele. Teenuse mahtu on võimalik vähesel määral vähendada, kui kodud oleksid kohandatud.

3.2.7. ISTE PROJEKTI TEENUSED

ISTE projekt on pilootprojekt, mis kasutab teenuskomponentidel põhinevat lähenemist psüühilise erivajadusega inimeste abistamisel. Projekti raames testitakse korraldusskeemi, kus psüühilise erivajadusega inimeste teenuste korraldaja rollis on kohalik omavalitsus. Projekti raames toetatakse tegevusi, mis on seotud inimeste abivajaduse kindlakstegemisega ning märkamisega, luuakse personaalne tugi ning viiakse

ellu inimesele koostatud toetusplaan, lisaks pakutakse lisatoetust sotsiaalsete suhete, vaimse ja füüsilise tervise osas, eluaseme leidmisel ja pere toetamisel. Muuhulgas toetatakse inimese vaba aja sisustamist ja abistatakse muudes igapäevaelu tegevustes.

TABEL 11. ISTE PROJEKTI TEENUSTE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2019-2021)	KULU AASTAS KOV (2020)	SIHTGRUPP	VANUSELINE JAOTUS
KOV	Ca 700	-	16-aastased ja vanemad inimesed (psüühilise erivajadusega inimesed)	11% 16-19 aastased, 86% 20-59 aastased, 2% vähemalt 60 aastased

Allikas: Sotsiaalministeerium

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Küsimustikule vastanutest osutas ISTE projekti teenuseid 24 organisatsiooni. **Teenusel on arvestataval määral seos ligipääsmatu keskkonna kompenseerimisega.** Küsimustiku põhjal leiti, et teenus on kõige rohkem seotud ligipääsetavusega ühistranspordile, teedele ja tänavatele. Vähem on teenus seotud liikumisega teenuskohas, hoonetes ja kodus ning info ja e-teenuste kättesaadavusega.

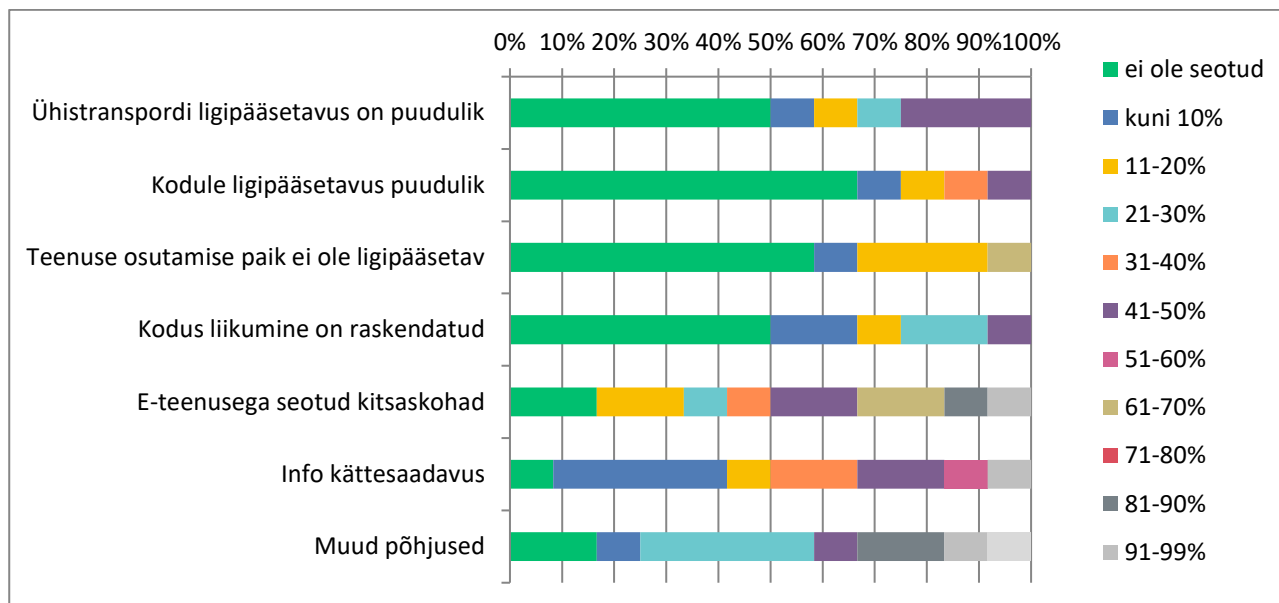
Teenuseosutajate intervjuud

Intervjueeritud (3 omavalitsust) hindasid teenust väga vajalikuks ning maapiirkonnas on teenus ka oluliselt ligipääsetavust kompenseeriv. COVID levik tingis olukorra, kus teenust osutati pigem inimesele kodus, mis ühest küljest võimaldas lihtsustada teenuse kättesaadavust hajaasustuse piirkonnas, samas takistas inimeste ühiskonda integreerumist. Maapiirkonnas hinnati ligipääsetavusega seonduvaks eelkõige igapäevaelu toetamist, saatmist väljaspool kodu, töötamise toetamist, õppimise toetamist, taastumise ja haigusega toimetulekut, vabaaja huvitegevuste toetamist. Eelkõige on mõjutatud teenuse need osad, mis eeldavad teenuse kasutamist väljaspool kodu teenuskeskustes. Teenusmahu vähenemise potentsiaali hinnata 20% ulatuses ja seda eelkõige saatmist eeldavate teenuste osas. Samas rõhutati, et toetava inimese olemasolu ei ole võimalik asendada – enamus teenusekasutajatest vajab juurde vaimset tuge, mida füüsilise keskkonna parandamine ei lahenda.

Teenuseosutajate küsimustik

Joonis 14 on toodud peamised põhjused, miks ISTE teenuseid osutatakse. **Teenuse mõningane seotus tuleb esile kõikide probleemvaldkondade lõikes, kuigi enamlevinud vastuseks oli, et teenus ei ole seotud ligipääsetavuse tagamisega.** Ligipääsetavuse kompenseerimise vaates tulevad enim esile seotus info kättesaadavuse ja e-teenustega. Keskmiselt hindasid vastajad teenuse ligipääsmatusega seotuks 57% ulatuses ning teenuse vähendamise potentsiaali kuni 32,3% ulatuses.

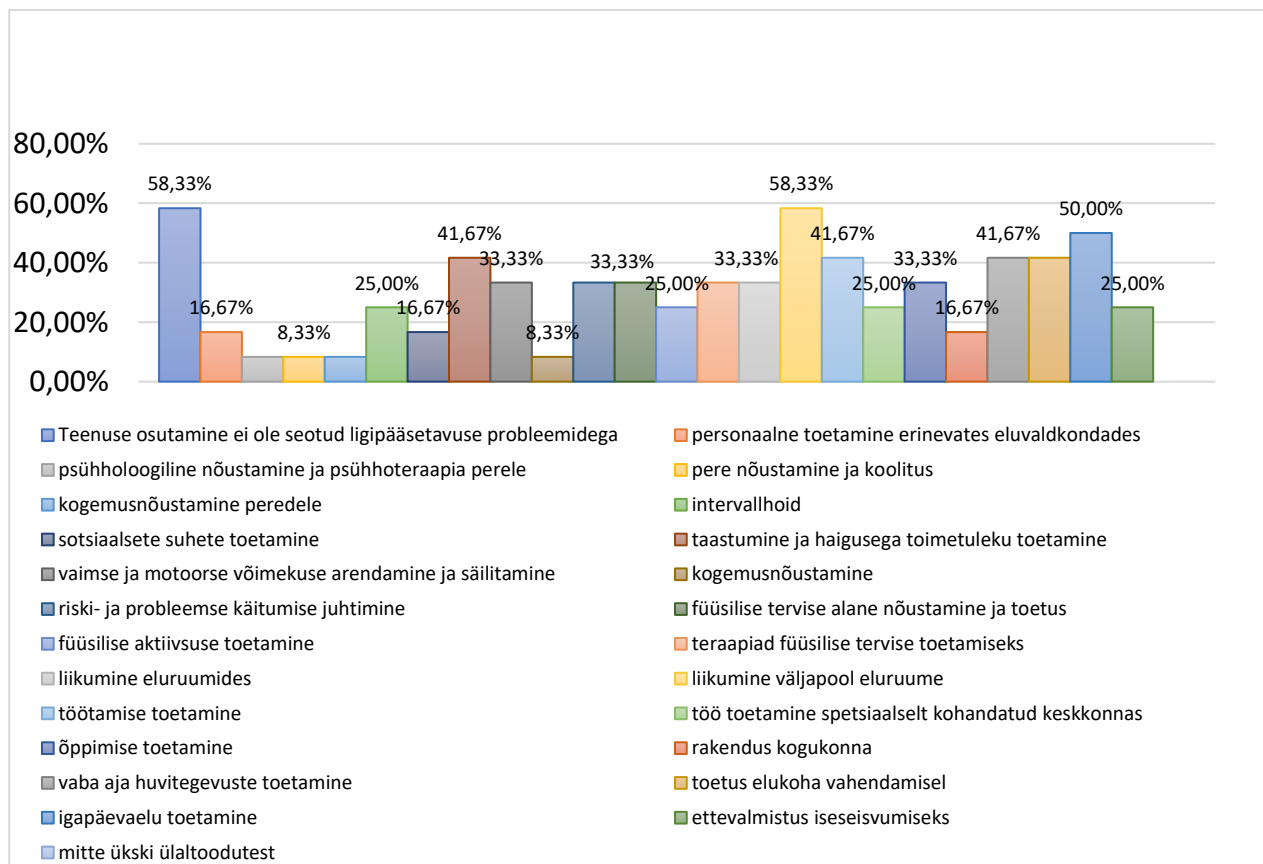
JOONIS 14. "MILLISED ON PEAMISED PÕHJUSED, MIKS ON VAJALIK ISTE TEENUSEID OSUTADA?" (N=12)

Allikas: CIVITTA küsimustik

Joonis 15 kirjeldab, milliseid teenuse komponente tuleb osaliselt või täiel määral osutada ligipääsmatusest tulenevate probleemide tõttu. Vastajatest üle poole (58%) leidsid, et täiendavalt tuleb osutada teenust selle tõttu, et on probleemid liikumisega väljaspool eluruume, järgnesid igapäevaelu toetamisega seotud probleemid (50%), töötamise toetamisega seotud probleemid (41%) ja haigusega toimetulekust tulenevad probleemid (41%).

JOONIS 15. "MILLISEID ISTE KOMPONENTE TULEB TEIE HINNANGUL OSALISELT VÕI TÄIEL MÄÄRAL OSUTADA LIGIPÄÄSMATUSEST TULENEVATE PROBLEEMIDE TÕTTU?" (N=12)

Allikas: CIVITTA küsimustik

Kasutajate intervjuud

Vastajate osas ei osanud keegi teenuse aspekte täpsustada, kuna tegemist on suhteliselt uue ja väikse kasutajaskonnaga teenusega.

KOKKUVÕTE

Keskmiselt hindasid vastajad teenuse ligipääsmatusega seotuks 57% ulatuses ning teenuse vähendamise potentsiaali 23,8-32,3% ulatuses (erinevus tuleneb elukohast linnas või maal). Teenus ei ole teenuseosutajate hinnangul niivõrd seotud füüsilise keskkonnaga, kuna toetab eelkõige psüühilise erivajadusega inimeste toimetulekut. Enim aitab teenus kompenseerida ligipääsmatust hajaasustusega piirkonnas, kus teenuskohtadeni jõudmiseks tuleb läbida pikemaid vahemaid.

3.3. LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA KAUDSET SEOST OMAVAD TEENUSED

Ligipääsmatuse kompenseerimisega kaudset seost omavateks teenusteks on käesolevas analüüsis loetud sotsiaalnõustamise ja erihooletunde teenuseid (igapäevaelu toetamine, toetatud elamine, kogukonnas elamine, töötamise toetamine). Erihooletunde teenuseid kaardistati intervjuude kaudu ning vastavalt intervjuudes omistatud hinnangutele täpsustati teenuste seotuse mahud. Kaudset seost omavad teenused leiavad käsitlust ka kulu-tulu analüüsis.

Erihooletunde teenusel ollakse muudel põhjustel kui füüsiline ligipääsmatus ja see teenuste raames pakutav tugi ei muutu oluliselt, kui keskkond läheks paremaks. Ligipääsetavuse tagab teine inimene, mitte keskkond ja abivahend. Teenuse mahtu ei ole võimalik üldjuhul vähendada tulenevalt selle kasutajate psüühilisest või juhendamise ning täiendava toe vajadusest.

3.3.1. SOTSIAALNÕUSTAMISE TEENUS

Sotsiaalnõustamise eesmärk on sotsiaalsete probleemide tekkimise ennetamine ning isikute abistamine juba tekkinud probleemide lahendamisel. Teenus on suunatud isikule või perekonnale, kelle iseseisev toimetulek argielus on sotsiaalsete, majanduslike, tervislike või psühholoogiliste tegurite tagajärjel häiritud või häirumas. Teenust osutatakse koos teiste sotsiaalteenustega.

Teenuse üheks osaks on isikute külastamine kodudes, kuid mitte ligipääsetavusest tulenevalt, vaid abivajaduse hindamiseks tervikpildi loomisel. Küll võib juhtuda, et teenuse raames lähtuvalt nt muude teenuste piiratud kättesaadavust pakub sotsiaalnõustaja isikule transpordivõimalust või abistab mingites muudes toimingutes. Tegemist ei ole aga teenuse sisust lähtuvate tegevustega ning seetõttu on teenus arvestatud kaudselt ligipääsetavust kompenseerivate teenuste hulka.

TABEL 12. SOTSIAALNÕUSTAMISE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS KOV (2020)	SIHTGRUPP
KOV	Täpne statistika puudub	Täpne statistika puudub	Kõik vanusegrupid; (sotsiaalteenuste saajad)

Allikas: Sotsiaalministeerium

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENDAMISEL

Sotsiaalnõustamise teenusega seotud intervjuudes osales 6 kohalikku omavalitsust.

Teenuseosutajate intervjuud

Intervjueeritud ei osanud anda täpset hinnangut teenuse seotusele ligipääsetavuse tagamisega. Teenus on põhiliselt seotud iseseisva hakkamasaamise nõustamisega. 75-80% teenuse pakkumisest toimub koos teiste teenustega kodus või on võimalik nõustada teenusetarbijat telefoni või e-kanalite teel, sealhulgas mainiti, et distantstilt nõustamise osakaal on kasvamas. Samuti tullakse teenust saada (sh nt toetust taotlema) ka teenuse osutamise paika. Küllastamisvajadus keskkonna paranemisel ei väheneks, sest sotsiaaltöötajale on oluline tutvuda teenusekasutaja olmetingimustega, et määrata isikule vajalik tugi. Sealjuures abistatakse isikuid ka väiksemate igapäevaste toimingutega (nt postkontoris käimine, transport ja saatmine arsti juurde jms), kuid seda pigem inimlikust aspektist lähtuvalt ja tavapärase külastusega ühildades. Üldjoontes on abistamine ja transport siiski tagatud koduteenuse, isikliku abistaja teenuse ja sotsiaaltranspordi teenuse kaudu. **Ligipääsetavuse paranemise tulemusena hindasid intervjueeritud, et teoreetiliselt võiks teenusevajadus väheneda, kuid samas on see pigem mahu osas, mis ei olegi täna sotsiaalnõustamise eesmärk.**

Kasutajate küsimustik ja intervjuud

Teenuse kasutajaid oli küsitluse järgi kaks isikut, kellest üks leidis, et kasutab teenust seetõttu, et ühistransport pole piisaval tasemel kättesaadav. Lisaks tõi teine vastaja teenuse kasutamise põhjusteks muid, vanusest ja erivajadusest tulenevaid piiranguid. Intervjueeritud isikutest ei kasutanud keegi teadlikult sotsiaalnõustamise teenust.

KOKKUVÖTE

Sotsiaalnõustamise teenuse ei ole teenuseosutajate hinnangul niivõrd seotud füüsilise keskkonnaga, kuna sotsiaalnõustamise teenust osutatakse koos teiste teenustega või e-kanalite ning telefonisuhtluse teel, kodukülastused on ootuspärane teenuse osa. Sotsiaalnõustamise teenuse raames teostatakse tegevusi, mis võivad olla kompenseeriva iseloomuga (nt vajaduspõhine transport), kuid pigem lahendatakse nende kaudu teiste teenuste puudujääke, mitte ligipääsetavuse probleeme. Seega ei kompenseeri teenus olemuslikult ligipääsetavust ning ei ole seetõttu arvestatud ka tulu-kulu analüüsi.

KESKKONNA KOHANDAMINE VÕIMALDAKS SOTSIAALNÕUSTAMISE TEENUSE OSUTAMISEL MUUTA JÄRGMISI TEGEVUSI:

- **Info kättesaadavuse lihtsustamine** (otsekontakt sotsiaalnõustamiseks) võimaldavad vähendada asjaajamisele kuluvat aega.
- **Põhiteenuste kodulehtedele info leitavuse lihtsustamisel** väheneks vähesel määral arvutikasutamise oskusega inimeste abistamise aeg.

3.3.2. IGAPÄEVAELU TOETAMISE TEENUS

Igapäeaelu toetamise teenuse eesmärk on tagada inimesele parim võimalik iseseisev toimetulek ja areng ning toetada ühiskonnaelus osalemist. Teenus on mõeldud kodus elavale psüühikahäirega täisealisele, kes vajab toetust ja abi igapäeaeluga seotud tegevustes. Teenusel juhendatakse inimest sotsiaalsete suhete loomisel või säilitamisel, enda aja planeerimisel ja vaba aja sisustamisel. Teenuse raames viiakse läbi tugigruppide tegevusi ja juhendatakse avalike teenuste kasutamisel ja hariduse omandamisel. Levinumad teenuseosutamise paigad on päevakeskus, inimese kodu või muu koht teenuse tegevusest lähtuvalt.

TABEL 13. IGAPÄEVAELU TOETAMISE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	2975	6 305 272€	18-aastased ja vanemad inimesed; (kodus elavatele psüühikahäirega täiskasvanutele)

Allikas: Sotsiaalministeerium, h-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Igapäevaeltu toetamise teenust osutas 7 intervjuudes osalenud organisatsiooni. **Leiti, et teenus on väga vähesel määral seotud ligipääsmatusega, kuna teenuse maht ei ole mõjutatud füüsilise keskkonna ligipääsetavusest.**

Teenuseosutajate intervjuud

Intervjuudes toodi välja, et info parandamine toetaks osaliselt teiste teenuste kättesaadavust (näiteks, kui oleks häälkäsklused bussis ja viidad toetavad teenuseni liikumist). Ligipääsmatus on intervjuueeritute hinnangul teenuse osutamisega seotud kuni 10% ulatuses, seda eelkõige info ja e-teenuste kasutamisega seondult. Samas toodi intervjuudes välja, et kui teenuse info oleks selgem, oleks võimalik teenusele kuluvat aega vähendada väga väikeses mahus (kuni 1% või üldse mitte), sest üldiselt on teenuse osutamise põhjused komplektsemad ning korraga eksisteerib mitu probleemkohta, millest ühe eemaldamisel säiliks teenuseosutamise vajadus teiste probleemide tõttu. **Intervjuude kokkuvõtteks leiti, et erihoolekandeteenusel ollakse muudel põhjustel kui füüsiline ligipääsmatus ning see tugi ei muutu, kui keskkond läheks paremaks. Ligipääsmatust kompenseerib siinkohal teine inimene, mitte keskkond ja abivahend.**

Kasutajate küsimustik ja intervjuud

Igapäevaeltu toetamise teenuse kohta vastas läbiviidud küsimustikus kolm inimest, nendest kaks kasutab teenust erivajadusest tulenevatest piirangutest lähtuvalt, näiteks vanus, füüsilised piirangud vms. Võrdselt oluliste põhjusena toodi välja eluasemete ligipääsmatust, võimalus pääseda kodust välja, e-teenuste kasutamisega seonduv ning probleemid ligipääsmatusega teenuse osutamise paigas.

KOKKUVÕTE

Ligipääsmatuse kitsaskohad on igapäevaeltu toetamise teenusega seotud kuni 10% ulatuses, kuid ligipääsetavuse parandamisel (eelkõige info ja e-teenustega seondult) oleks võimalik teenuse mahtu vähendada väga vähesel määral (kuni 1%) või üldse mitte. Seda eelkõige tulenevalt teenuse osutamise põhjuste keerukusest, kus korraga eksisteerib mitu probleemkohta, millest ühe eemaldamisel säiliks teenuseosutamise vajadus teiste probleemide tõttu.

KESKKONNA KOHANDAMINE VÕIMALDAKS IGAPÄEVAELU TOETAMISE TEENUSE OSUTAMISEL MUUTA JÄRGMISI TEGEVUSI:

- **Eluhoonele, trepikojale ja eluruumidele ligipääsu parandamine, pesuruumide kohandamine** toetaks vähesel määral tegevusjuhendajate tööd, kui inimesel on lisaks mõni füüsiline erivajadus.
- **Info kättesaadavuse lihtsustamine** toetab info ja e-teenuste parem ligipääsetavus väga vähesel määral igapäevaeltu toetamise teenust vajavate inimeste abistamist, asjaajamist ning avalike teenuste kasutamist. Info parandamine toetaks osaliselt teiste teenuste kättesaadavust (näiteks, kui oleks häälkäsklused bussis ja viidad toetavad teenuseni liikumist).

3.3.3. TOETATUD ELAMISE TEENUS

Toetatud elamise teenus pakub inimesele tuge võimalikult parima toimetuleku tagamiseks iseseisvalt elades. Teenus on mõeldud psüühikahäirega täisealistele, kes suudavad enda eest hoolitseda, kuid vajavad toetust iseseisvalt elades. Teenusel juhendatakse inimest tema majapidamise korraldamisel, eelarve koostamisel, eluruumi kasutamise ja selle hooldamisega seotud teenuste korraldamisel ja kasutamisel. Kui inimene elab teenuse saaja eluruumides, toetatakse inimest talle iseseisva elamispinna leidmisel ja iseseisvaks elamiseks ettevalmistamisel. Teenust osutatakse vastavalt vajadusele inimesele sobivas kohas (kodu, päevakeskus või mõni muu koht).

TABEL 14. TOETATUD ELAMISE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	1255	2 878 421€	18-aastased ja vanemad-inimesed (raske või sügava intellektipuudega täiskasvanule)

Allikas: Sotsiaalministeerium, H-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Toetatud elamise teenust osutas 4 intervjuudes osalenud organisatsiooni. **Teenus on vähesel määral seotud füüsilistele teenustele ligipääsuga, seda kõige enam ühistranspordi, teede ligipääsmatuse ning kodus ja hoonetes liikumise osas.**

Teenuseosutajate intervjuud

Intervjuudes toodi välja, et ligipääsmatuse kompenseerimise vajadus moodustab toetatud elamise teenusest võrreldes teiste erihoolekande teenustega mõnevõrra suurema osa, kuna isiku pere või võrgustiku toetus teenusel on väiksem. Füüsiline keskkond intervjuueeritute hinnangul teenuse mahtu ei muuda. Teenuseid tarbitakse koos saatjaga ning toetatakse vajadusel inimeste liikumist. Teatud juhtudel on lisaks psüühilisele erivajadusele teenuse tarbijal ka füüsiline erivajadus, mis raskendab kodus, hoonetes ning tänavatel liikumist. Intervjuueeritute hinnangul on teenusest ligipääsmatuse kompenseerimisega seotud kuni 10%. Samas keskkonna parandamise tulemusena teenuse maht oluliselt ei väheneks, kuna isikud vajavad lisaks iseseisvale liikumisele ka moraalset tuge ning tegevusjuhendajad annavad isikule teenuse tarbimisel nende sisu osas nõu. Kodu kohandamise teenus toetab inimeste liikumist kodus, kuid ei vähenda teiste teenuste kasutamise mahtu. Arvestades, et teenuse minimaalne maht on neli tundi kuus, poleks võimalik antud teenuse mahtu vähendada, sest teenusel olija elus on palju erinevaid vajadusi, millega juhendaja tegeleb.

Kasutajate küsimustik ja intervjuud

Kasutajate küsimustikus vastas toetatud elamise teenuse kohta kolm inimest. Võrdselt oluliste põhjusena teenuse tarbimise vajaduse osas toodi välja eluasemete ligipääsmatust, võimalus pääseda kodust välja, võimalus kodus iseseisvalt hakkama saada, e-teenuste kasutamine ning teenuse piirkondliku osutamisega seotud probleemid. Muude põhjustena rõhutati, et toetatud elamise teenuse kasutamise vajadus tuleneb ka inimesega seotud piirangutest, näiteks vanus, erivajadus vms.

KOKKUVÕTE

Toetatud elamise teenus on vastajate hinnangul kuni 10% ulatuses seotud ligipääsetavusega. Vastajate hinnangul väheneks toetatud elamise teenuse maht väga vähe või üldse mitte, kui keskkond läheks paremaks. Seda eelkõige tulenevalt teenuse osutamise põhjuste keerukusest, kus korraga eksisteerib mitu probleemkohta, millest ühe eemaldamisel säiliks teenuseosutamise vajadus teiste probleemide tõttu.

KESKKONNA KOHANDAMINE VÕIMALDAKS TOETATUD ELAMISE TEENUSE OSUTAMISEL MUUTA JÄRGMISI TEGEVUSI:

- **Eluhoonele, trepikojale ja eluruumidele ligipääsu parandamine, pesuruumide kohandamine** toetaks vähesel määral tegevusjuhendajate tööd, kui inimesel on lisaks mõni füüsiline erivajadus.
- **Info kättesaadavuse lihtsustamine** toetab info ja e-teenuste parem ligipääsetavus väga vähesel määral igapäevaelu toetamise teenust vajavate inimeste abistamist, asjaajamist ning avalike teenuste kasutamist. Info parandamine toetaks osaliselt teiste teenuste kättesaadavust (näiteks, kui oleks häälkäsklused bussis ja viidad toetavad teenuseni liikumist).
- **Ligipääsu parandamine** ühistranspordile, teedele ja tänavatele ning hoonetes liikumisele toetab inimese liikumist, lihtsustades saatja tegevusi füüsilise erivajaduse korral.

3.3.4. KOGUKONNAS ELAMISE TEENUS

Kogukonnas elamise teenus on mõeldud säilitamaks ja arendamaks inimese igapäevaelu oskusi, et ta tuleks peresarnase elukorralduse juures võimalikult iseseisvalt või väikese juhendamisega toime oma igapäeva eluga. Teenus on psüühikahäirega täisealisele, kes tuleb toime enese eest hoolitsemisega ja suudab osaleda majapidamistöödes, kuid vajab pidevat juhendamist igapäevaelu tegevustes ja toetust toitlustuse tagamisel. Teenusel elavad inimesed koos ühe perena ning jagavad ühist elupinda. Tegevusjuhendaja aitab neid ajaplaneerimisel, vaba aja sisustamisel, avalike teenuste kasutamisel, õppimise ja õppimisvõimaluste leidmisel ning töötamise või töösarnaste tegevuste juures.

TABEL 15. KOGUKONNAS ELAMISE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	674	3 167 880 €	18-aastased ja vanemad inimesed; (psüühikahäirega täisealised inimesed)

Allikas: Sotsiaalministeerium, H-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Kogukonnas elamise teenust osutas 5 intervjuudes osalenud organisatsiooni. **Teenus on vähesel määral seotud ühistranspordi, teede ligipääsmatuse ning kodus ja hoonetes liikumisega. Teenuse kasutamise ligipääsmatusega seotud põhjusest kõige suurema osa moodustab ligipääs e-teenustele ning infole.** Teenusel on inimeste abivajadus suurem, sest kogu päev peab olema toetatud. Inimene vajab tuge kõikides igapäevaelu tegevustes.

Teenuseosutajate intervjuud

Intervjueeritute sõnul sõltub teenuse pakkumine ja maht töötajate arvust. Teenust osutatakse suurel määral linnades, mille tõttu on inimestel parem ligipääs infole ning teenustele. Liikumist toetavad teenused nagu parem ühistransport või hoonetes liikumine, lihtsustavad intervjueeritute arvates kindlasti inimeste iseseisvumist. Teenuse eesmärk on õpetada inimesi võimalikult iseseisvalt hakkama saama, et vähendada teenusepakkuja koormust. Parema ligipääsu ühistranspordile, infole ning e-teenustele, vähendaksid osaliselt teenuse mahtu teatud tegevustes juhul, kui inimene omandab vastavad oskused, mis hiljem täiendavat juhendamist ei vaja (ühistranspordiga liikumine, iseseisev enese eest hoolitsemine). Üldjuhul ei tulene teenuse vajadus siiski ainult ligipääsmatusest vaid inimese erivajadusest. Seega oleneb palju inimese enda soovist ning oskustest iseseisvalt teenuseid tarbida või liikuda.

KOKKUVÕTE

Teenus on vastajate hinnangul mõningal määral seotud ligipääsmatu keskkonnaga, kuni 10% teenuse mahust. Samas väheneks vastajate hinnangul toetatud elamise teenuse maht vähesel määral, kui keskkond läheks paremaks, seda eelkõige teenusel olevate inimeste juhendamisest ning teiste teenustega seotud iseseisvumisest.

KESKKONNA KOHANDAMINE VÕIMALDAKS KOGUKONNAS ELAMISE TEENUSE OSUTAMISEL MUUTA JÄRGMISI TEGEVUSI:

- **Eluhoonele, trepikojale ja eluruumidele ligipääsu parandamine, pesuruumide kohandamine** toetaks vähesel määral tegevusjuhendajate tööd, kui inimesel on lisaks mõni füüsiline erivajadus.
- **Info kättesaadavuse lihtsustamine** toetab info ja e-teenuste parema ligipääsetavuse väga vähesel määral kogukonnas elamise teenust vajavate inimeste abistamist, asjaajamist ning avalike teenuste kasutamist. Info parandamine toetaks osaliselt teiste teenuste kättesaadavust (näiteks, kui oleks häälkäsklused bussis ja viidad toetavad teenuseni liikumist).

- **Ligipääsu parandamine** ühistranspordile, teedele ja tänavatele ning hoones liikumist toetavad teenused nagu parem ühistransport või hoonetes liikumine lihtsustavad inimeste iseseisvat liikumist ja vähendab juhendamisele kuluvat aega.

3.3.5. TÖÖTAMISE TOETAMISE TEENUS

Töötamise toetamise teenus on mõeldud psüühikahäirega täisealisele, kes vajab töö leidmiseks ning töötamise ajal pidevalt toetust ja juhendamist. Inimest motiveeritakse tööle asumiseks, toetatakse võimetekohase töö leidmisel, lähtudes inimese huvidest. Inimest juhendatakse töö otsimise ajal, töö olemasolul või töö leidmisel sellega seotud ülesannete täitmisel ja töötamise ajal tekkivates küsimustes. Vajadusel juhendatakse ja nõustatakse tööandjat inimese tööle rakendamisel ja töötamise ajal tekkida võivatest olukordadest ja eripäradest. Samuti toetatakse inimese ettevalmistust iseseisvalt tööle asumisel. Teenuse osutamine toimub vastavalt vajadusele inimesele sobivas kohas kokkuleppel teenuse osutajaga (inimese kodu või muu koht). Teenuse osutaja poolt viiakse teenuse tegevusi läbi vastavalt inimese vajadusele.

TABEL 16. TÖÖTAMISE TOETAMISE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	970	1 058 488€	16-aastased ja vanemad inimesed (raske või sügava puudega või töövõime kaotanud inimesed)

Allikas: Sotsiaalministeerium, H-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Teenus on vähesel määral seotud ligipääsmatuse kompenseerimisega. Osaliselt toetab teenusele kuluva ajakulu vähenemist kättesaadavam info ja e-teenused. Intervjuudes hinnati, et teenuse maht väheneks väga vähesel määral kui keskkond oleks sobiv, kuid pigem on tegemist teenusega mille käigus toimub inimeste motiveerimine töötamisega seondult, mitte ligipääsmatusest tulenevate takistuste kõrvaldamine.

KOKKUVÕTE

Töötamise toetamise teenuse maht väheneks väga vähesel määral, kui keskkond muutuks ligipääsetavamaks. Teenuse mahtu ei ole üldjuhul võimalik vähendada tulenevalt selle kasutajate vajadusest täiendava motiveerimise, nõustamise ja toetamise osas.

KESKKONNA KOHANDAMINE VÕIMALDAKS KOGUKONNAS ELAMISE TEENUSE OSUTAMISEL MUUTA JÄRGMISI TEGEVUSI:

- **Ligipääsu parandamisel** ühistranspordile, tänavatele-teele ning teenuskohtade optimaalse paiknemise korraldamisel on võimalik vähendada saatmise vajadust tegevuskohta jõudmiseks.
- **E-keskkondade/e-teenuste lihtsustamisel** (CV-keskus, e-õppimise lahendused jms) on võimalik vähendada teenuse mahtu juhendamisel.

3.4. LIGIPÄÄSMATUST PARANDAVAD JA TOETAVAD TEENUSED

Ligipääsmatust parandavateks teenusteks ja toetusteks on erinevad toetused (puudega täisealise sotsiaaltoetus ja puudega lapse toetus), elukoha kohandamise teenus, abivahenditeenus, viipekeeletõlgi ja kirjutustõlke teenus. Nimetatud toetused ja teenused on loodud selleks, et pakkuda lahendusi paremaks ligipääsetavuseks. Toetused ja teenused otseselt ei kompenseeri ligipääsmatust, kuid pakuvad tuge inimeste

iseseisvaks avalike teenuste tarbimiseks. Ligipääsmatust parandavad ja toetavad teenused ei ole arvestatud kulu-tulu analüüsis.

3.4.1. PUUDEGA TÄISEALISE SOTSIAALTOETUS JA PUUDEGA LAPSE TOETUS

Puudega inimese sotsiaaltoetus on toetus, mis on suunatud puudega täisealise isiku iseseisva toimetuleku, sotsiaalse integratsiooni ja võrdsete võimaluste toetamiseks ning õppimise ja töötamise soodustamiseks puudest tingitud lisakulude osalise hüvitamise kaudu. Puude tõttu kompenseeritakse lisakulusid, mis võivad olla seotud abivahendite või transpordi kasutamisega, hoolduse või rehabilitatsiooniga.

TABEL 17. PUUDEGA INIMESE SOTSIAALTOETUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	87 510	36 912 600€	16-aastased ja vanemad- inimesed; (liikumis-, kuulmis-, või nägemispuudega inimesed).

Allikas: Sotsiaalministeerium

Puudega lapse toetus on toetus, mida makstakse igakuiselt kuni 16-aastasele puudega lapsele puudest tingitud lisakulude hüvitamiseks ja rehabilitatsiooniplaanis ettenähtud tegevusteks (lapsehoiuteenus, tugiisikuteenus, rehabilitatsiooniteenus, nõustamine, sotsiaaltransport, muu).

TABEL 18. PUUDEGA LAPSE SOTSIAALTOETUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	6110	13 300 800€	kuni 16-aastane laps; (Erivajadusega inimesed)

Allikas: Sotsiaalministeerium

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Eelpoolkirjeldatud toetustel on seos keskkonna ligipääsetavuseks muutmisega, sest toetused võimaldavad tasuta puudest tingitud lisakulusid. Näiteks on toetuse abil võimalik muuta e-teenuste ja info kättesaadavusega, sest võimaldab tagada info ja e-teenuste kasutamisega seotud abivahendite (kuuldeaparaadid, tehnika jne) hoolduse või parandamise. Puudega täisealise ja puudega lapse sotsiaaltoetus toetab inimese liikumist ühistranspordis ja tänavatel, teenuskohas ning kodus, pakkudes võimalusi ligipääsetavuse suurendamiseks läbi puudest tingitud lisakude katmise. Teenuse raames on võimalik näiteks hüvitada sotsiaaltranspordist või abivahendite kasutamisest tulevaid kulusi, mis toetavad inimeste liikumist kodus, tööl või teenuskohas. Puudega laste toetuse raames kompenseeritakse kulusi teistele ligipääsetavusega seotud teenustele, näiteks tugiisiku teenusele. Kuna tegu on inimesele otse makstava toetusega, ei küsita selle toetuse kulutamise peamisi põhjuseid, seega võib inimene toetust kasutada ka teiste igapäevaste kulutuste hüvitamiseks, kuid toetus loob eelduse ka keskkonna ligipääsetavuse parandamiseks.

KOKKUVÕTE

Toetus on lahendust pakkuva iseloomuga ning see puudutab ligipääsu ühistranspordile, teedele ja hoonetele. Teenuse maht väheneks väga vähe või üldse mitte, kui keskkond läheks paremaks, kuna tegu on inimesele otse makstava toetusega, mille kasutusotstarbe puhul pole ligipääsmatuse kompenseerimine ainuke komponent. Puudega täisealise toetus ja puudega lapse toetused võimaldavad hüvitada lisakulusid, mis võivad olla seotud näiteks abivahendite või transpordi kasutamisega, hoolduse või rehabilitatsiooniga.

3.4.2. ELUKOHA KOHANDAMISE TEENUS

Elukoha kohandamise teenuse eesmärgiks on toetada puudega inimese kodu kohandamist nende vajadustele vastavaks. Kodu kohandamise all mõeldakse ehituslikku sekkumist, mille tulemusena paraneb inimese toimetulek või väheneb abistaja hoolduskoormus. Kohandatakse nii hoone ligipääsetavust, liikumisvõimalusi hoones sees kui ka eluruumides. Eluruumides kohandatakse eelkõige pesemistingimusi, ukseavade läbitavust ja kööke. Eluruumi kohandamise toetust makstakse raske või sügava puudega inimeste kodude kohandamiseks, et soodustada nende iseseisvat toimetulekut, leevendada või kõrvaldada puudest tingitud takistusi eluruumi sisenemisel ja eluruumis liikumisel.

TABEL 19. ELUKOHA KOHANDAMISE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KOHANDATUD ELURUUMID ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
KOV	454 (KOV omandis olevatest eluruumidest) + 98 (eraelamispinnal) kohandatud puudest või east tingitud erivajadusega inimestele	419 2 030 804 €	Kõik vanusegrupid (Erivajadusega inimesed).

Allikas: Sotsiaalministeerium, S-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISE JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Teenusel on seos keskkonna ligipääsetavaks muutmise ja see puudutab eelkõige ligipääsu kodudele, teenus toetab inimese liikumist kodus ja hoonetes. Teenus aitab kaotada või vähendada liikuvusega seotud probleeme kodus. Teenuse osutamise eesmärgiks on ligipääsetavusega seotud kitsaskohtade lahendamine, mitte kompenseerimine. Kohandatud elukoht toetab iseseisvat toimetulekut ning seetõttu, olenevalt puudeastmest, võib osaliselt vähendada teiste isikut abistavate vajalike teenuste (isikliku abistaja teenus, tugiisiku teenus, koduteenus, sotsiaaltranspordi teenus) mahtusid.

KOKKUVÕTE

Elukoha kohandamise teenus ehk ligipääsetavuse parandamine kodus toetab täiendavalt ligipääsetavust kompenseerivate teenuste mahtude vähendamist (koduteenus, tugiisikuteenus, isikliku abistaja teenus jt), sest soodustab inimeste lihtsamat liikumist kodus ning suurendab isiku iseseisvust nii kodus kui ka kodust väljumisel.

3.4.3. ABIVAHENDITEENUS

Abivahenditeenus võimaldab puuetega inimestel osta abivahendeid, mis soodustavad igapäevaelust osavõtmist. Abivahenditeenuse raames kompenseerib riik osa abivahendi ostu- või üürihinnast. Abivahend on toode või vahend, mille abil on võimalik ennetada tekkinud või kaasasündinud kahjustuse või puude süvenemist. Abivahenditeenuse eesmärgiks on toetada inimeste liikumist kodus, teenuskohtadest, ühistranspordis ning selleni liikumisel. Abivahendiks võib olla nii vastav tugi, protees või tehniline vahend, mis toetab inimest kodus või töökohal.

TABEL 20. ABIVAHENDITEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	ABIVAHENDITEENUSE SAAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	Täpne statistika puudub	9 219 000€	Kõik vanusgrupid; (liikumis-, kuulmis- ja erivajadusega inimesed).

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENDAMISEL

Teenus ei ole seotud ligipääsmatuse kompenseerimisega, küll aga aitab teenus lahendada ligipääsetavuse kitsaskohti liikuvuse, nägemise ja kuulmisega seondult. Teenuse maht ei olene ligipääsetavusest, vaid inimesega seotud vajadusest enda toimetulekul abivahendeid kasutada (ratastool, kargud, toed jne). Abivahend toetab inimese liikumist ühistranspordis ja tänavatel, teenuskohas ning kodus. Vajalik abivahend toetab iseseisvat toimetulekut ning seetõttu, olenevalt puudeastmest, võib kergendada osaliselt teiste isiku abistamiseks vajalike teenuste (isikliku abistaja teenus, tugiisiku teenus, koduteenus, sotsiaaltranspordi teenus) mahtusid.

KOKKUVÕTE

Abivahenditeenus toetab ligipääsetavust ning suurendab isiku iseseisvust liikumisel, kaudselt vähendades osaliselt ka seeläbi ligipääsetavust kompenseerivate teenuste mahtu.

3.4.4. KIRJUTUSTÕLKE TEENUS

Kirjutustõlke teenus on mõeldud tööealistele kuulmislangusega (peamiselt vaegkuuljatele) inimestele, kellele on määratud vähenenud töövõime (varasema süsteemi järgi töövõimetus), antud sihtgrupil on võimalik teenust saada tasuta. Teenuse raames teeb kirjutustõlk kuuldava teksti kirjalikuks tekstiks, mida on võimalik ekraanilt kohe lugeda.

TABEL 21. KIRJUTUSTÕLKE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KIRJUTUSTÕLKE TEENUSE SAAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	Täpne statistika puudub	Täpne statistika puudub	Tööealistele kuulmislangusega (peamiselt vaegkuuljatele) inimestele, kellele on määratud vähenenud töövõime (varasema süsteemi järgi töövõimetus)

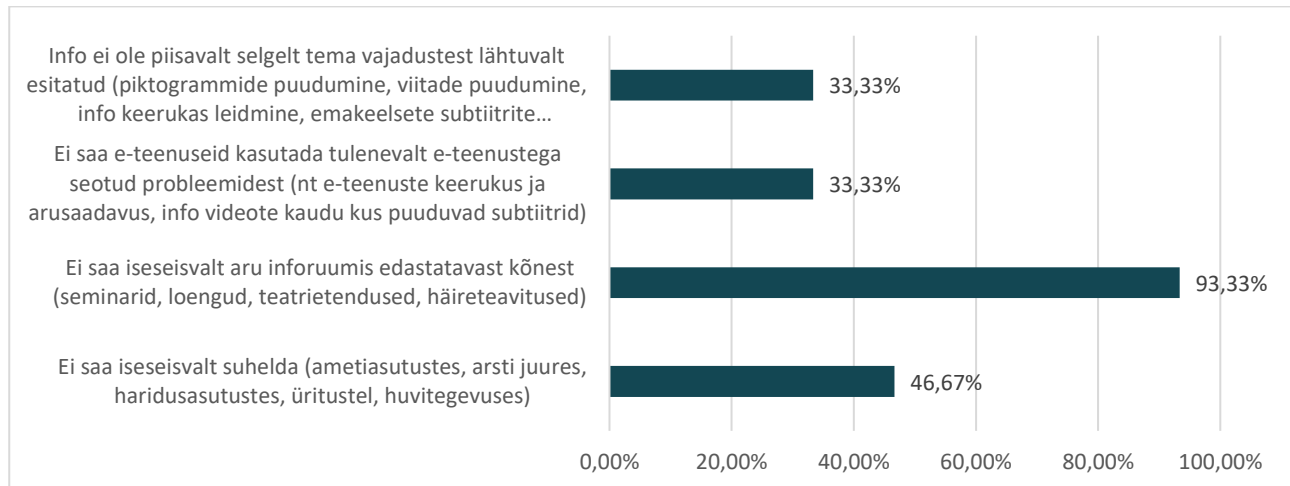
Allikas: Sotsiaalministeerium

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENDAMISEL

Kirjutustõlke teenus aitab lahendada ligipääsmatusest tulenevaid kitsaskohti. Teenus toetab e-teenuste ning info kättesaadavuse võimaldamist (kuuldeaparaadid, kirjutustõlke teenus). Teenuse maht ei olene ligipääsmatusest, vaid inimese vajadusest kirjutustõlke järele tulenevalt vaegkuulmisest. Kirjutustõlke teenus toetab info ja teenuse tarbimist, seda eelkõige teenuskohas või kodus. Teenuse mahtu on võimalik vähendada väga vähe, juhul kui teenustega seotud info (viidad, piktogrammid, juhised) oleks vaegkuuljale arusaadavam. Kirjutustõlke teenus toetab iseseisvat toimetulekut.

Teenusetarbijate küsimustiku põhjal võib öelda, et kirjutustõlke teenust tarbitakse eelkõige selle tõttu, et inimene ei saa iseseisvalt aru informatsiooni edastatavast kõnest. Osaliselt on teenus seotud sellega, et inimene ei saa teenuseid kasutada tulenevalt e-teenuste ja infoga seotud kitsaskohtadest.

JOONIS 16. "MILLISEL PÕHJUSEL TARBITE VÕI TARBIB TEIE ESINDATAV KIRJUTUSTÕLKE TEENUSEID (VALIGE KÕIK OLULISED PÕHJUSED VÕI LISAGE MUU PÕHJUS?" (N=15)

Allikas: CIVITTA küsimustik

KOKKUVÕTE

Kirjutustõlke teenus pakub täiendavat tuge inimese erivajadusest tulenevalt igapäevaelu toimingute tegemiseks. Teenus toetab kuulmispuudega inimeste igapäevast suhtlust ning toimetulekut. Teenuse mahtu ei ole võimalik keskkonna ligipääsetavaks muutmiseks vähendada, tulenevalt selle kasutajate vajadusest ning täiendavast toest, mida kirjutustõlke teenus pakub.

3.4.5. VIIPETÕLKE TEENUS

Viipetõlke teenus on mõeldud tööelastele kuulmislangusega (peamiselt vaegkuuljatele) inimestele. Teenuse raames teeb viipekeetõlk kuuldava teksti viibeteks ja vastupidi.

TABEL 22. VIIPETÕLKE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	VIIPETÕLKETEENUSE SAAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	Ca 2000-5000	Täpne statistika puudub	16-64-aastased inimesed; (kuulmispuudega inimesed).

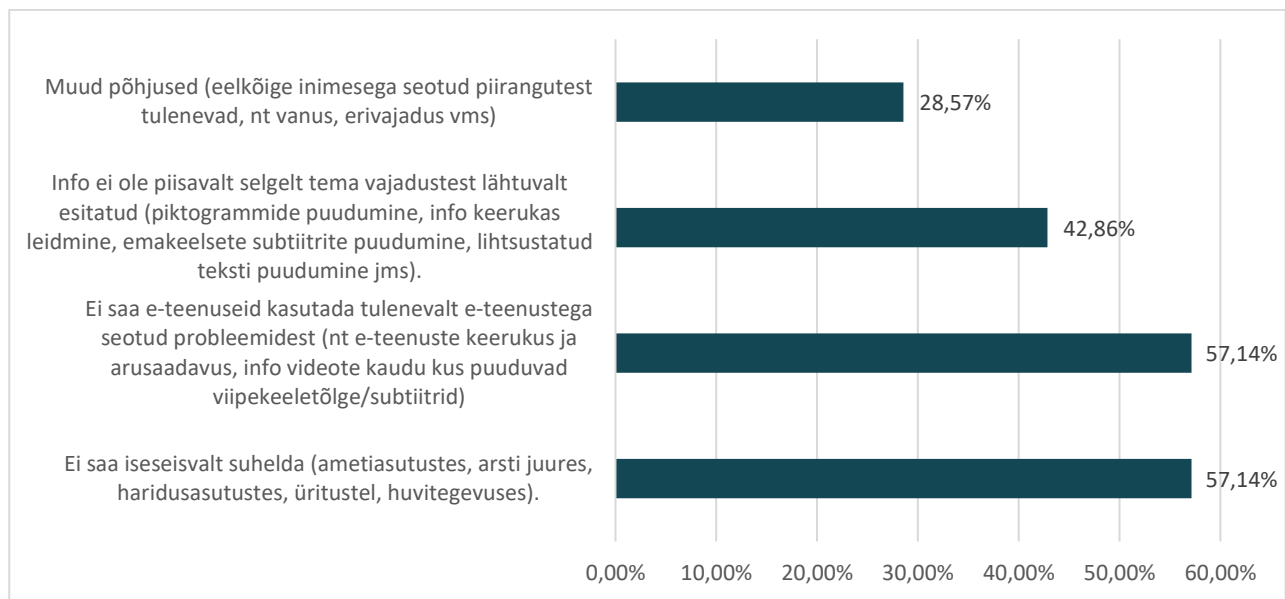
Allikas: CIVITTA küsimustik

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENDAMISEL

Teenuse maht ei olene niivõrd ligipääsetavusest, vaid inimese vajadusest viipetõlgi abi kasutada tulenevalt vaegkuulmisest. Küll aga toetab viipetõlgi teenus info ja teenuste tarbimist, seda eelkõige teenuskohas või kodus. Teenuse mahtu on võimalik vähendada väga vähe, juhul kui teenustega seotud info (viidad, piktogrammid, juhised) oleks vaegkuuljale arusaadavam. Viipetõlke teenus toetab iseseisvat toimetulekut.

Vastavalt teenuste tarbijate küsimustikule tarbitakse kõige enam viipekeetõlgi teenust selle tõttu, et inimene ei saa iseseisvalt suhelda ning e-teenuseid kasutada, osaliselt on see seotud sellega, et info ei ole piisavalt selge (näiteks puuduvad piktogrammid, vastavad viidad ning juhised kuulmispuudega inimestele), kuid enam seotud siiski isiku erivajadusega.

JOONIS 17. "MILLISEL PÕHJUSEL TARBITE VÕI TARBIB TEIE ESINDATAV VIIPEKEELETÕLGI TEENUST?" (N=7)

Allikas: CIVITTA küsimustik

KOKKUVÕTE

Viipetõlke teenus pakub täiendavat tuge inimese erivajadusest tulenevalt igapäevaelu toimingute tegemiseks. Teenus toetab kuulmispuudega inimeste igapäevast suhtlust ning toimetulekut. Teenuse mahtu ei ole võimalik keskkonna ligipääsetavaks muutmise olulisel määral vähendada, tulenevalt selle kasutajate vajadusest ning täiendavast toest, mida viipetõlke teenus pakub.

4. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE MAHU JA EELARVEVAJADUSE PROGNOOS

Ligipääsmatu keskkond suurendab nii riigi kulusid sotsiaalteenuste osutamisel kui ka vähendab inimeste võimalusi tööl käia. Käesolevas peatükis on välja toodud ligipääsetavusega seotud komponendi eeldatav kulu peatükkides 3.2 ja 0 toodud teenuste mahust. Lisaks on vaadeldud, mil määral võiks suurendada ligipääsetavuse parendamine keskkonnas inimeste osalust tööturul.

4.1. PIKAAJALINE TEENUSMAHU PROGNOOS

4.1.1. TEENUSVAJADUSE PROGNOOSI KOOSTAMISE LÄHTEKOHA

Järgnevas peatükis esitatud ligipääsmatust kompenseerivate teenuste vajaduse prognoos järgnevas 10 aastaks. Seejuures on aluseks võetud:

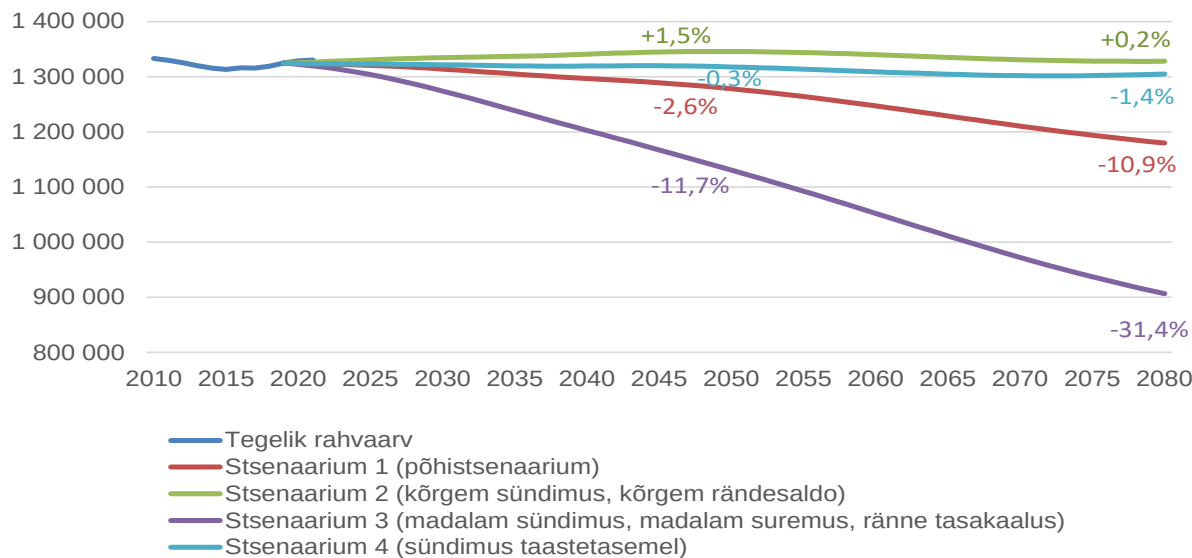
- rahvastikuprognosi³⁹ kohaselt inimeste vanuseline jaotumine;
- ligipääsmatust kompenseerivate teenuste tarbijate vanuseline jaotumine aastal 2020.

RAHVASTIKUPROGNOOS

Statistikaametil on aastaks 2080 neli rahvastikuprognosi:

- põhistsenaarium;
- kõrgema sündimuse ja rändega stsenaarium;
- madalama sündimusega; kõrgema suremusega ja tasakaalus rändega stsenaarium;
- stsenaarium, kus sündimus on perioodi lõpuks tõusnud taastetasemele.

JOONIS 18. RAHVAAARVU MUUTUS JA PROGNOOS AASTANI 2080

Allikas: Statistikaamet

Teenusvajaduse prognoosi koostamisel on võetud aluseks Statistikaameti rahvastikuprognosi põhistsenaarium, mille kohaselt elab 2080. aastal Eestis ligi 1,2 miljonit inimest. Rahvaarv väheneb järgmise 60 aastaga 11%, sh järgmise 25 aastaga 35 800 inimese võrra ja 2080. aastaks 145 200 inimese võrra.

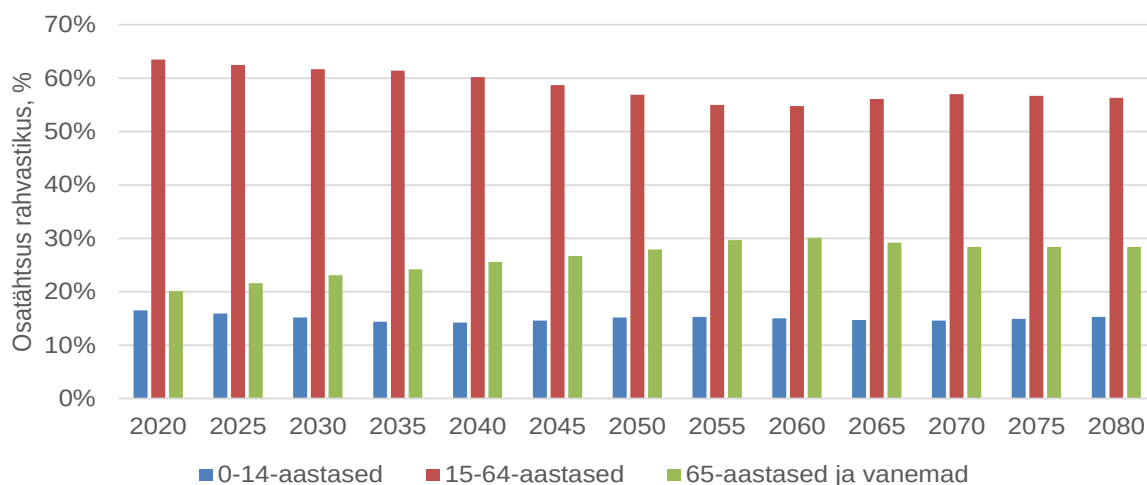
³⁹ [RV087: PROGNOOSITAV RAHVAAARV AASTANI 2045 MAAKONNA JA VANUSRÜHMA JÄRGI](#)

Sündimus on oluline komponent, mille kaudu rahvaarv peamiselt kasvab. Praegusi trende pikendades võib eeldada, et sündimuskordajad jätkavad kasvu. Prognoosi põhistsenaariumi järgi eeldatakse, et sündimus kasvab 2080. aastaks tasemele keskmiselt 1,86 last naise kohta.

Oodatav eluiga on praegu meestel 74 ja naistel 82 eluaastat. Need näitajad on iga aastaga tõusnud ning jäävad prognoosis jätkuvalt kasvama – 2080. aastaks on meeste oodatav eluiga 83,5 ja naistel 89,0 eluaastat.

Prognoosist selgub, et peamiselt hakkab rahvaarvu kujundama loomulik iive. Sünde jääb vähemaks ja mõne aja pärast hakkab surmade arv kasvama. Rahvaarvu muutuste juures on oluline, kuidas muutub Eesti elanike vanuseline koosseis. Prognoos näitab rahvastikus tööealise (15–64-aastased) elanikkonna 8,6 protsendipunktilist vähenemist kuni 2060-ndateni, misjärel toimub väike kasv. 65-aastaste ja vanemate osatähtsus rahvastikus kasvab ühtlaselt 20%-lt 30%-le aastaks 2060. 20 aastaga langeb laste (0–14-aastased) osatähtsus rahvastikus 16%-lt 14%-le ja edasi toimub väike tõus. Kuna sündimus on allpool taastetaset, jääb loomulik iive negatiivseks.

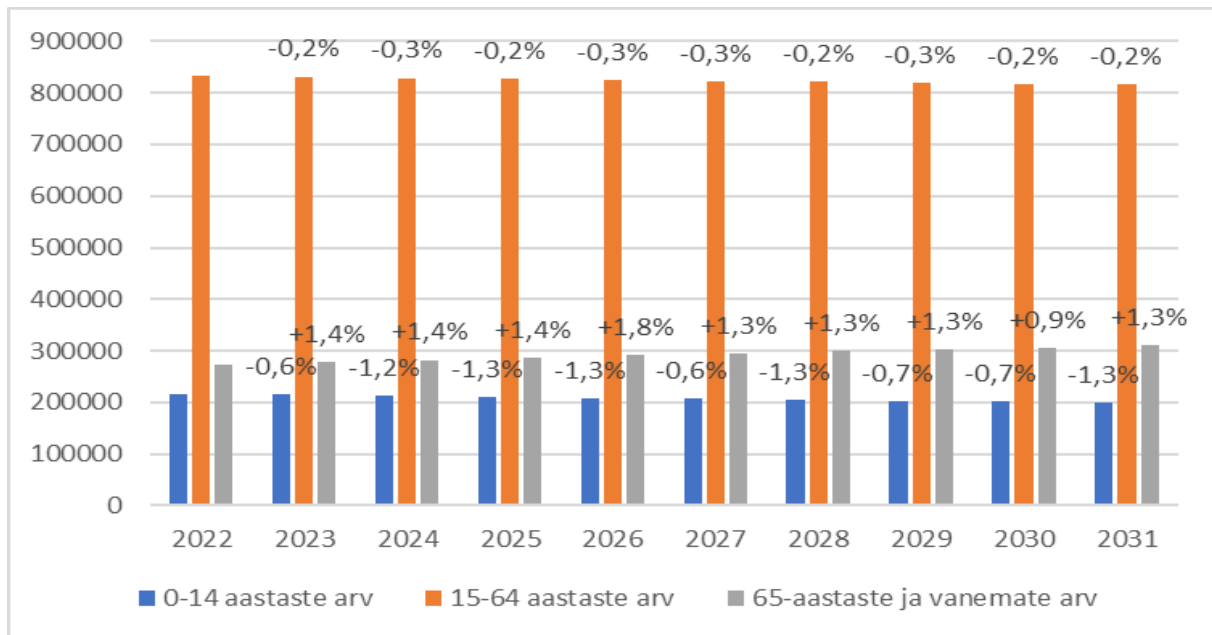
JOONIS 19. PROGNOOSITUD RAHVAARVUDE VANUSELINE KOOSSEIS, 2020–2080

Allikas: Statistikaamet

Vaadates muudatusi rahvastikukoosseisus järgneva 10 aasta jooksul, siis perioodil 2022-2031 väheneb laste (0-14-aastased) arv 8,54% võrra, täisealiste (15-64-aastased) arv 2,07% võrra ning eakate (65-aastased ja vanemad) arv 13,04% võrra.

JOONIS 20. RAHVASTIKUPROGNOOS 2022-2031 VANUSEGRUPPIDE LÕIKES

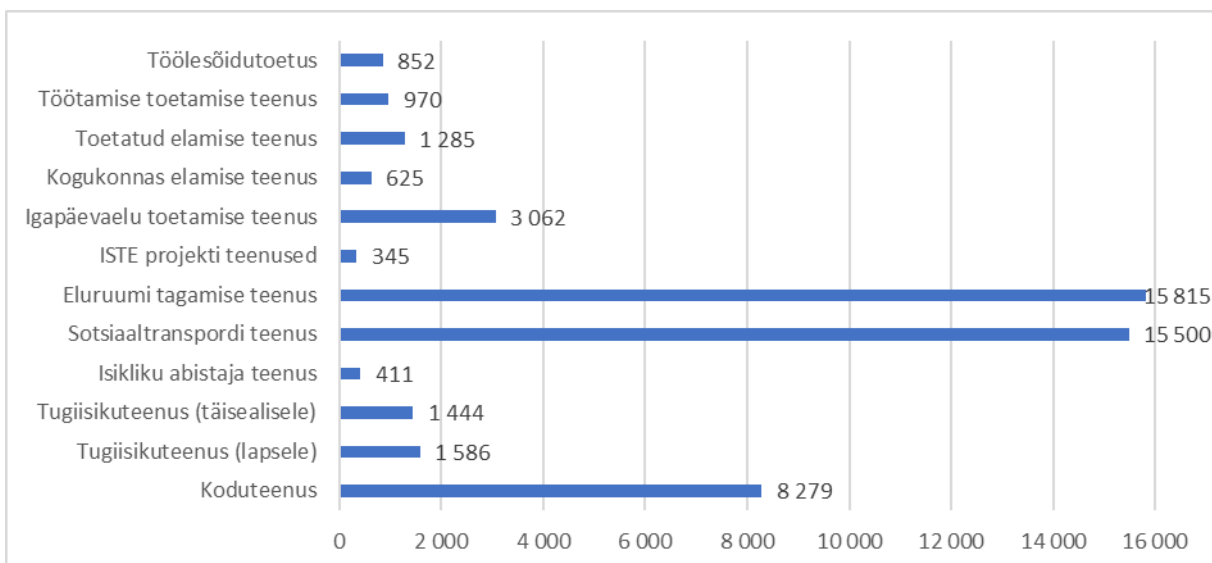

Allikas: Statistikaamet

LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE TARBIMISE STATISTIKA 2020. AASTAL

Vaatluse all olevatest teenustest tarbiti kõige enamate inimeste poolt 2020. aastal sotsiaaltranspordi teenust, eluruumi tagamise teenust ja koduteenust. Teenuste tarbijate mahult kõige väiksem teenus oli ISTE projekti teenus, mis on ka ootuspärane, arvestades, et tegu oli pilootprojektiga, mida ei rakendatud üle Eesti.

JOONIS 21. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE TARBIJATE ARV 2020. AASTAL

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, Töötuskassa, Sotsiaalministeerium

4.1.2. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE MAHU PROGNOOS

Võttes aluseks eelpoolkirjeldatud andmestiku on tuletatud ligipääsmatust kompenseerivate teenuste prognoos perioodiks 2022-2031, mille aluseks on eelkõige potentsiaalsed muudatused rahvastikukoosseisus.⁴⁰

Rahvastikukoosseisus toimuvatest muudatustest tulenevalt (eelkõige eakate osakaalu kasvust ja samal ajal laste ning tööealiste osakaalu vähenemisest) suureneb aastaks 2031 olulisel määral koduteenuse vajadus (+14%) ning vähesel määral isikliku abistaja (+1,7%) ja eluruumi tagamise teenuse vajadus (+0,4%). Vähenevad eelkõige lastele, nt tugiisikuteenus lapsele (-9,1%), ja suuremas mahu tööealistele suunatud teenuste pakkumise vajadus.

TABEL 23. RAHVASTIKUPROGNOOSI PÕHJAL TULETATUD TEENUSVAJADUSTE MUUTUS PERIOODIL 2020-2031

TEENUSED	TEENUSE KASUTAJATE ARV		MUUTUS	
	2020	2031		
Koduteenus	8 279	9 440	+14,0%	+1161
Tugiisikuteenus (lapsele)	1 586	1 442	-9,1%	-144
Tugiisikuteenus (täisealisele)	1 444	1 420	-1,7%	-24
Isikliku abistaja teenus	411	418	+1,7%	+7
Sotsiaaltranspordi teenus	15 500	15 361	-0,9%	-139
Eluruumi tagamise teenus	15 815	15 879	+0,4%	+64
ISTE projekti teenused	345	336	-2,6%	-9
Igapäeaelu toetamise teenus	3 062	2 915	-4,8%	-147
Kogukonnas elamise teenus	625	599	-4,2%	-26
Toetatud elamise teenus	1 285	1 230	-4,3%	-55
Töötamise toetamise teenus	970	921	-5,1%	-49
Töölöödu toetus	852	827	-2,9%	-25

Allikas: CIVITTA arvutused

4.2. PIKAAJALISE EELARVEVAJADUSE PROGNOOS

4.2.1. EELARVEVAJADUSE PROGNOOSI KOOSTAMISE LÄHTEKOHAD

Eelarvevajaduse prognooside lähtekohtadeks on

- 1) küsitluste ja intervjuude raames saadud hinnangud ligipääsmatust kompenseerivate teenustes sisalduva ligipääsmatust kompenseeriva mahu osas;
- 2) eelmises peatükis koostatud teenusvajaduse prognoos;
- 3) teenuste osutamiseks tehtud kulud 2020. aastal;
- 4) makromajandusprognoosid.

HINNANGUD TEENUSTES SISALDUVA LIGIPÄÄSMATUT KOMPENSEERIVA KOMPONENDI SUURUSE OSAS

Täpsemad seosed teenustes sisalduva ligipääsmatust kompenseeriva komponendi osas on toodud peatükis 3. Üldjuhul erinesid erinevate osapoolte hinnangud selles osas kuivõrd teenused on seotud ligipääsmatuse

⁴⁰ Täiendavalt on koostatud eeldusliku tegeliku vajadusega arvestav prognoos, mis arvestab nii muudatustega rahvastikuprognoosis kui ka tänase katmata vajadusega. Nimetatud prognoos on toodud lisas 6.

kompenseerimisega tulenevalt ilmselt osapoolte erinevatest praktikatest ning kogemustest kui ka asjaolust, et igapäevaselt nimetatud seoseid teenuste puhul ei mõõdetata. Paljude teenuste puhul langevad küsituluste ja intervjuude tulemused samasse suurusjärku. Teenuste puhul, kus erisused olid suuremad viidi läbi täiendavad intervjuud tulemuste valideerimiseks. Seetõttu on edasises analüüsis kasutatud intervjuudes saadud hinnanguid.

TABEL 24. TEENUSTE SEOS LIGIPÄÄSETAVUSEGA

	TEENUSE SEOS LIGIPÄÄSETAVUSEGA (% TEENUSE MAHUS)		MAKSIMAALNE TEENUSE MAHU VÄHENEMINE KESKKONNA LIGIPÄÄSETAVUSE PARENDAMISEL (% TEENUSE MAHUST)	
	Küsimustik (keskmine)	Intervjuud (keskmine)	Küsimustik (keskmine)	Intervjuud (keskmine)
Koduteenus	26,9%	41,0%	23,9%	26,7%
Tugiisikuteenus täiskasvanule	26,4%	21,6%	17,4%	17,4%
Tugiisikuteenus lapsele	32,0%	21,6%	22,4%	10,0%
Isikliku abistaja teenus	46,6%	47,5%	36,5%	30,0%
Sotsiaaltranspordi teenus	32,8%	55,0%	26,9%	30,0%
Eluruumi tagamise teenus	45,8%	10,0%	33,5%	10,0%
ISTE projekti teenused	57,0%	-	32,3%	23,8% ⁴¹
Igapäeaelu toetamise teenus	-	10,0%	-	1,0%
Toetatud elamise teenus	-	10,0%	-	0,5%
Kogukonnas elamise teenus	-	10,0%	-	0,5%
Töötamise toetamise teenus	-	10,0%	-	1,0%
Töölöödu toetus	-	50,0%	-	30,0%

Allikas: CIVITTA arvutused

TEENUSE OSUTAMISEKS TEHTUD KULUD

Teenuse osutamisega seotud kulude baastasemeks on võetud 2020. aastal tehtud kulud. Teenuse osutamisega seotud kuludest on välja jäetud teenuse tarbija omapanusega seotud kulud ehk on arvestatud üksnes riiklikest, kohaliku omavalitsuse ja struktuurifondide vahenditest tehtud kuludega.

⁴¹ Linnalistes piirkondades on võimalik teenusvajadust vähendada kuni 20% ja maapiirkondades ca kolmandik. Eesti elanikest ca 70% elab linnalistes piirkondades.

TABEL 25. HINNANGULINE LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA SEOTUD TEENUSTE MAKSUMUS 2020. AASTAL

TEENUS	TEENUSE OSUTAMISEGA SEOTUD KULU (2020)
Koduteenus	9 911 784
Tugiisikuteenus (lapsele)	485 173
Tugiisikuteenus (täisealisele)	6 476 681
Isikliku abistaja teenus	1 268 931
Sotsiaaltranspordi teenus	4 671 721
Eluruumi tagamise teenus	16 056 896
ISTE projekti teenused	848 231
Igapäevaelu toetamise teenus	6 305 272
Kogukonnas elamise teenus	3 167 880
Toetatud elamise teenus	2 878 421
Töötamise toetamise teenus	1 058 488
Töölesõidu toetus	2 157 000

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, Töötukassa, Sotsiaalministeerium

MAKROMAJANDUSPROGNOOSID

Eelarvevajaduse prognoosid on koostatud nominaalhindades. See tähendab, et aluseks on võetud 2020. aastal kehtivad hinnad ja edasises prognoosides on arvestatud nii hindade ja palkade kasvuga kui ka teenusmahust tulenevate muudatustega. Teenuste hindade ja palgakasvu mahu prognoosimisel on võetud aluseks Rahandusministeeriumi pikaajalised makromajandusprognoosid.

TABEL 26. PIKAAJALISED MAKROMAJANDUSPROGNOOSID 2020-2031

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Tarbijahinnaindeks	3,8%	3,7%	2,1%	1,9%	1,9%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Palgakasv	7,0%	6,7%	6,0%	5,5%	5,4%	5,0%	4,9%	4,8%	4,7%	4,7%	4,6%

Allikas: Rahandusministeerium

Järgnevalt on esitatud eelarvevajaduse prognoosid kahe võimaliku stsenaariumi korral:

- 1) ligipääsmatust kompenseerivate teenuste eelarvevajaduse prognoos keskkonna ligipääsetavust parandamata;
- 2) ligipääsmatust kompenseerivate teenuste eelarvevajaduse prognoos ligipääsetavuse probleemide lahendamise korral.

4.2.2. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE EELARVEVAJADUSE PROGNOOS KESKKONNA LIGIPÄÄSMATUST PARANDAMATA

EELARVEVAJADUS LÄHTUDES TÄNASTEST TEENUSMAHTUDEST

Alljärgnev eelarvevajaduse prognoosi koostamisel on aluseks võetud:

- 1) teenusvajaduse prognoos lähtuvalt tänasest teenusmahust ja rahvastikumuudatustest;
- 2) teenuste osutamiseks tehtud kulud 2020. aastal;
- 3) makromajandusprognoosid.

Arvestades ülaltoodud lähtekohti on ligipääsetavusega seotud teenuste vajaduse prognoos juhul kui keskkonda ei muudeta ligipääsetavamaks 10 aasta perspektiivis alljärgnev:

TABEL 27. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE EELARVEPROGNOOSID ARVESTADES TÄNASEID TEENUSMAHTUSID 2020-2031

TEENUS	2020 (TEGELIK)	2022 (PROGNOOS)	2027 (PROGNOOS)	2031 (PROGNOOS)	MUUTUS 2031 VÖRRELDES 2020
	EUR	EUR	EUR	EUR	
Koduteenus	9 911 784	11 598 897	16 044 868	20 102 241	+102,8%
Tugiisikuteenus	7 827 531	8 874 552	11 437 683	13 691 292	+74,9%
Isikliku abistaja teenus	1 268 931	1 448 697	1 897 186	2 295 467	+80,9%
Sotsiaaltranspordi teenus	4 671 721	5 328 674	6 888 042	8 235 190	+76,3%
Eluruumi tagamise teenus	16 056 896	17 278 061	19 093 068	20 721 637	+29,1%
ISTE projekti teenused	848 231	962 784	1 230 489	1 469 376	+73,2%
Igapäevaelu toetamise teenus	6 305 272	7 104 488	8 985 544	10 676 668	+69,3%
Kogukonnas elamise teenus	3 167 880	3 587 733	4 555 573	5 400 252	+70,5%
Toetatud elamise teenus	2 878 421	3 255 963	4 131 256	4 900 545	+70,3%
Töötamise toetamise teenus	1 058 488	1 197 229	1 513 977	1 787 608	+68,9%
Töölöödu toetus	2 157 000	2 301 597	2 504 094	2 690 988	+24,8%

Alikas: CIVITTA arvutused

Kui Tabel 23 põhjal suurenesid perioodil 2020-2031 üksnes kolme teenuse vajadus, siis eelarvevajadus suureneb kõigi ligipääsmatust kompenseerivate teenuste puhul. Seda eelkõige seetõttu, et vaatlusalusel perioodil suurenevad palgad keskmiselt 5,3% igal aastal ning tarbijahinnad 2,3% igal aastal. Arvestades, et tegu on tööjõumahukate teenustega, siis peaks teenuste kasv olema pigem samas suurusjärgu keskmise palga kasvuga.

EELARVEVAJADUS LÄHTUDES TÄNASTEST TEENUSMAHTUDEST

Tänaste teenusmahtudest lähtuva, kuid ligipääsetavuse seisukohast parandatud keskkonnaga, eelarvevajaduse prognoosimisel on aluseks võetud:

- 1) teenusvajaduse prognoos lähtuvalt tänasest teenusmahust ja rahvastikumuudatustest;
- 2) teenuste osutamiseks tehtud kulud 2020. aastal;
- 3) makromajandusprognoosid;
- 4) osapoolte hinnangud ligipääsetavusega seotud teenustes eksisteeriva võimaliku kokkuhoiu osas.

Arvestades ülaltoodud lähtekohti ning eeldades, et ligipääsetavusega seotud probleemid lahendatakse koheselt ehk 2022. aastal, siis on ligipääsetavusega seotud teenuste vajaduse prognoos 10 aasta perspektiivis alljärgnev:

EELARVEVAJADUSE PROGNOOS PARANDATUD LIGIPÄÄSETAVAUSEGA KESKKONNA KORRAL

Tänaste teenusmahtudest lähtuva, kuid ligipääsetavuse seisukohast parandatud keskkonnaga, eelarvevajaduse prognoosimisel on aluseks võetud:

- 1) teenusvajaduse prognoos lähtuvalt tänasest teenusmahust ja rahvastikumuudatustest;
- 2) teenuste osutamiseks tehtud kulud 2020. aastal;
- 3) makromajandusprognoosid;
- 4) osapoolte hinnangud ligipääsetavusega seotud teenustes eksisteeriva võimaliku kokkuhoiu osas.

Arvestades ülaltoodud lähtekohti ning eeldades, et ligipääsetavusega seotud probleemid lahendatakse koheselt ehk 2022. aastal, siis on ligipääsetavusega seotud teenuste vajaduse prognoos 10 aasta perspektiivis alljärgnev:

TABEL 28. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE EELARVEPROGNOOSID ARVESTADES TÄNASEID TEENUSMAHTUSID JA PARANDATUD LIGIPÄÄSETAVUSEGA KESKKONDA, 2020-2031

TEENUS	2020 (TEGELIK)	2022 (PROGNOOS)	2027 (PROGNOOS)	2031 (PROGNOOS)	MUUTUS 2031 VÖRRELDES 2020
	EUR	EUR	EUR	EUR	
Koduteenus	9 911 784	8 501 991	11 760 888	14 734 943	+54,3%
Tugiisikuteenus	7 827 531	7 330 380	9 447 526	11 309 008	+44,5%
Isikliku abistaja teenus	1 268 931	1 014 088	1 328 030	1 606 827	+15,0%
Sotsiaaltranspordi teenus	4 671 721	3 730 072	4 821 630	5 764 633	+28,8%
Eluruumi tagamise teenus	16 056 896	15 550 255	17 183 761	18 649 473	+16,1%
ISTE projekti teenused	848 231	733 642	937 632	1 119 665	+17,4%
Igapäevaelu toetamise teenus	6 305 272	7 033 443	8 895 689	10 569 901	+67,6%
Kogukonnas elamise teenus	3 167 880	3 569 794	4 532 795	5 373 251	+69,6%
Toetatud elamise teenus	2 878 421	3 239 683	4 110 600	4 876 043	+69,4%
Töötamise toetamise teenus	1 058 488	1 185 257	1 498 838	1 769 732	+67,2%
Töölöödu toetus	2 157 000	1 611 118	1 752 866	1 883 692	-8,8%

Allikas: CIVITTA arvutused

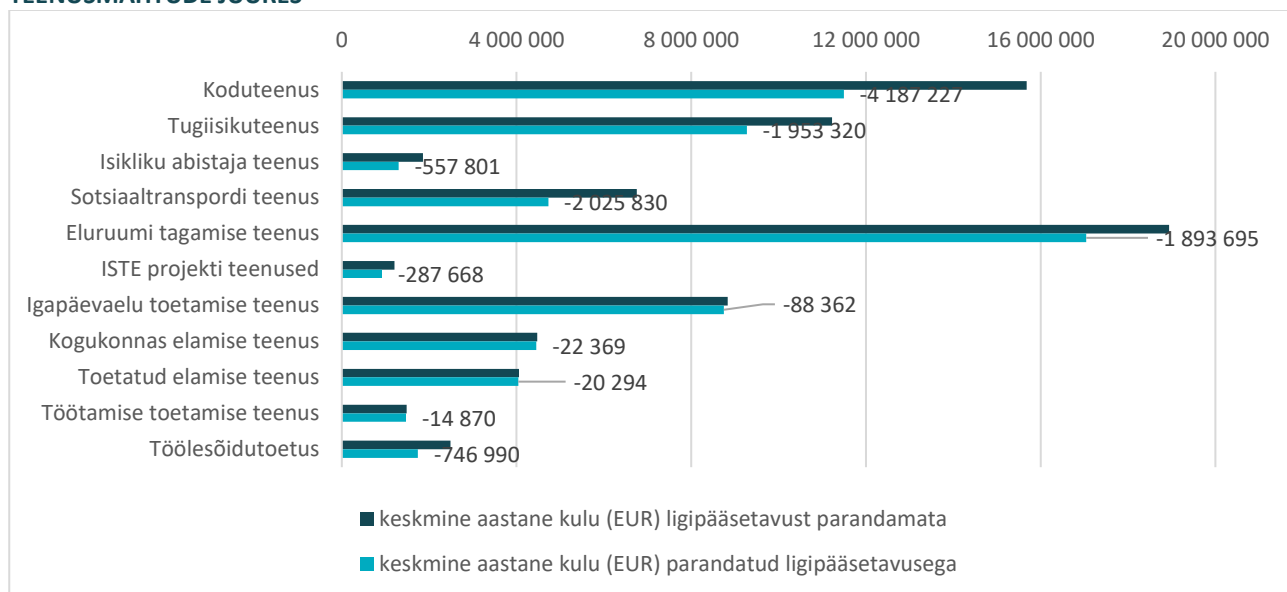
Kuigi enamike teenuste eelarvevajadus kasvab endiselt olulisel määral, siis võrreldes Alljärgnev eelarvevajaduse prognoosi koostamisel on aluseks võetud:

- 4) teenusvajaduse prognoos lähtuvalt tänasest teenusmahust ja rahvastikumuudatustest;
- 5) teenuste osutamiseks tehtud kulud 2020. aastal;
- 6) makromajandusprognoosid.

Arvestades ülaltoodud lähtekohti on ligipäätavusega seotud teenuste vajaduse prognoos juhul kui keskkonda ei muudeta ligipäätavamaks 10 aasta perspektiivis alljärgnev:

Tabel 27 toodud eelarvevajaduse prognoosiga on eelarvevajaduse kasv oluliselt tagasihoidlikum. Eelkõige on eelarvevajaduse kasv seotud hinnakasvuga. Joonis 22 kohaselt on võimalik säästa keskkonna parendamise tulemusena koduteenuste, eluruumi tagamise teenuse ja tugiisikuteenuse osutamisega seotud kuludelt. Seejuures oleks kõigi teenuste summaarne keskmine aastane kokkuhoid ca 11,8 miljonit eurot. Arvestades, et Joonis 37 kohaselt on olemasolevates teenuste mahus oluline vajakajäämine, siis võimaldaks keskkonna parendamine samade eelarvevahendite juures osutada teenust enamatele abivajajatele.

JOONIS 22. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE PROGNOOSITUD KESKMINE AASTANE KULU PERIOODIL 2022-2031 PARANDATUD LIGIPÄÄSETAVUSEGA KESKKONNA KORRAL VÕRRELDES TÄNASE KESKKONNAGA TÄNASTE TEENUSMAHTUDE JUURES

Allikas: CIVITTA arvutused

4.1. LIGIPÄÄSMATUST KESKKONNAST TULENEV SAAMATA JÄÄNUD TULU RIIGILE

Ligipääsmatust keskkonnast tulenevalt võib olla raskendatud inimeste töö käimine. Juhul kui inimesel ei ole võimalik teenida palgatulu, siis võib suureneva vajaduse tunda toetada erinevate toetustega, kuid **samal ajal jääb riigil saamata palgaga seotud maksutulud.**

2017. aastal viidi Sotsiaalministeeriumi tellimisel läbi analüüs "Teadlikkus ja hoiakud vähenenud töövõimega inimeste ning töövõimereformi teemal"⁴². Analüüsi käigus teostati küsitlused töövõimetuspensionäride ja vähenenud töövõimega inimeste, elanikkonna ja tööandjate seas. Selgitamiseks põhjuseid, mis võivad olla takistuseks töö otsimisel ja tööle asumisel paluti küsitluses osalenutel, kes töö ei käinud, valida etteantud töötamist takistada võivatest teguritest kõik tegurid, mis võiksid nende tööle asumist takistada. Nimetatud teguriteks olid:

- minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga madal;
- minu kvalifikatsioon on pakutava töö jaoks liiga kõrge;
- raskused sobiva ajagraafikuga töö leidmisel;
- raskused sobiva koormusega töö leidmisel;
- raskused transpordiga tööle ja koju;
- tööandja ei paku kaugtöö võimalust;
- ma ei vasta konkursitingimustes sageli esitatavatele nõuetele (nt vene või inglise keele oskus, arvuti kasutamise oskus, sõiduauto juhiloa jms);
- pakutav töötasu on liiga väike;
- mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis takistab töötamist;
- mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis eeldab minu töökoha ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks minu vajadustele;

⁴² [2017+TVR+Koondraport \(sm.ee\)](#)

- töötamiseks vajalike abivahendite puudumine;
- tööandja või kolleegide eelarvamuslik suhtumine;
- hooldan alaealisi lapsi (mõeldud ei ole puudega lapsi);
- hooldan puude või tervisekahjustusega last või täiskasvanut;
- muu põhjus;
- ei oska öelda/keeldus vastamast.

Ülalloetletud põhjustest otseselt ligipääsetavusega seotud põhjusteks võiks nimetada:

- raskused transpordiga tööle ja koju;
- mul on püsiv tervisekahjustus või puue, mis eeldab minu töökoha ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks minu vajadustele;
- töötamiseks vajalike abivahendite puudumine.

Üldjuhul oli vastanutel enam kui üks tööle asumist takistav faktor, millest ligipääsetavusega seotud faktor võiks olla üks, kuid enamasti mitte ainus. Juhul, kui töötamist ei takista üksnes ligipääsetavusega seotud faktorid, vaid põhjuseid on enam, siis ei saa eeldada, et keskkonna parandamise tulemusena oleks võimalik neil inimestel tööle asuda. Samas **juhul, kui inimeste hinnangul on nende ainsaks töötamist takistavaks teguriks ligipääsetavusega seotud faktorid, siis võiks keskkonna parandamine luua eeldused ka inimeste tööle asumiseks.**

Analüüsi "Teadlikkus ja hoiakud vähenenud töövõimega inimeste ning töövõimereformi teemal" tulemused näitasid, et mittetöötavast tööealisest elanikkonnast sooviks võimalusel töötada 62% ning enda töötamise soovis ei ole kindlad vastavalt 38% vastanutest. Omakorda **nendest, kes ei käinud tööl, kuid sooviksid töötada, pidasid enda ainsateks takistuseks ligipääsetavusega seotud tegureid 3,8% vastanutest.** Seejuures

- ei pidanud ükski vastanutest ainsaks probleemiks abivahendite puudumist;
- hindas 1,4%, et ainsaks probleemiks on transport tööle ja koju;
- hindas 2,4%, et ainsaks probleemiks on püsiv tervisekahjustus või puue, mis eeldab töökoha ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks vajadustele.

Nendest vastanutest, kes ei käinud tööl, kuid ei olnud ka kindlad enda soovis tööle asuda, pidas ligipääsetavusega seotud põhjuseid ainsateks, miks nad ei soovi tööle minna, 1,3%. Seejuures

- hindas 1,3% vastanutest, et ainsaks probleemiks abivahendite puudumist;
- ei pidanud ükski vastanutest ainsaks probleemiks transporti tööle ja koju;
- ei pidanud ükski vastanutest ainsaks probleemiks püsivat tervisekahjustust või puuet, mis eeldab töökoha ja/või muude asutuse ruumide kohandamist vastavaks vajadustele.

Seega võiks mõlema grupi (nii need, kes on kindlad, et soovivad tööle asuda kui ka need, kes selles kahtlevad) kokkuvõttes **keskkonna ligipääsetavuse parandamise tulemusena liikuda tööturule 2,84% mittetöötavast tööealisest elanikkonnast.** Statistikaameti andmetel⁴³ oli perioodil 2018-2020 keskmiselt mittetöötavaid tööealisi inimesi kokku 216 870. Seega üldistades eelpooltoodud tulemusi üldkogumile, siis on **ca 6 160 inimese ainsaks takistuseks tööle asumisel ligipääsmatu keskkond.** Seejuures võiks neist **ca 5 110 olla kindlad enda tööle asumise soovis.**

Statistikaameti andmetel⁴⁴ oli palgatöötaja kuu keskmine brutotulu 2020. aastal 1 379,68 eurot. Nimetatult brutopalgasumma juures laekub riigile sotsiaalmaksuna 455,29 eurot ning tulumaksuna⁴⁵ 185,97 eurot. Seega laekub 1 379,68 euro suuruse kuupalga juures sotsiaal- ja tulumaksuna riigikassasse 641,29 eurot kuus ehk 7 695,12 eurot aastas. Juhul, kui keskkond muudetaks täiel määral ligipääsetavaks ning kaoksid tööleasumisel ligipääsetavusega seotud takistused nendel inimestel, kes on väljendanud ka enda soovi tööle

⁴³ TT4645: 15-74-aastase hõiveseisund piirkonna, maakonna ja vanuserühma järgi; vaadatud 11.02.2022

⁴⁴ ST004: Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu ja brutotulu saajad piirkonna/haldusüksuse, soo ja vanuserühma järgi, haldusjaotus seisuga 01.01.2018; vaadatud 11.02.2022

⁴⁵ Eeldades, et isik on liitunud II sambaga.

asuda ning nad suudaksid seda teha keskmise palga juures, siis **lisanduks riigikassase täiendavalt maksutuludena ca 39 322 000 eurot aastas**. Kui tööle asuksid ka need, kes ei olnud kindlad enda tööle asumise soovis, kuid ainsa takistusena töid siiski välja ligipääsetavust puudutavad tegurid, ning nad asuksid tööle keskmise palga juures, siis **lisanduks riigikassasse täiendavalt maksutuludena mõlema grupi kokkuvõttes 47 402 000 eurot aastas**.

5. LIGIPÄÄSETAVUST PARANDAVATE MEETMETE PARIMAD PRAKTIKAD

Käesolevas peatükis on esitatud valik ligipääsmatust kompenseerivate meetmete parimad praktikad, sh on esitatud meetmed, mis keskenduvad hoonete ligipääsetavuse parandamisele, transpordi ligipääsetavuse suurendamisele ja info kättesaadavuse parendamisele. Väljatoodud meetmed täiendavad eelmistes peatükkides toodud üldistatud soovitusi ligipääsetavuse parendamiseks.

5.1. HOONETE LIGIPÄÄSETAVUS

5.1.1. ÜLDKASUTATAVATE HOONETE LIGIPÄÄSU TAGAMINE

Süsteemselt on ligipääsetavusega tegeletud ehitusseaduse lisa määrus nr 14 „Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes“⁴⁶ vastuvõtmise järgselt. Selle määruse rakendamise parimaks praktikaks võib pidada Tallinna linna, kus ligipääsetavuse nõuete **süsteemsem kontroll** algas MTÜ Tallinna Liikumispuudega Inimeste Ühingu (TLIÜ) ja Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti (TSTA) koostöös 2010.aastast. Tegevuse eestvedajaks oli Tallinna Invakomisjon, kelle tegevus ühendab linna ameteid ja linnas tegutsevaid erivajadustega inimeste erinevaid organisatsioone. Invakomisjoni kaudu tuli linnavalitsusele ka ettepanek (TLIÜ, Tallinna Puuetega Inimeste Koda, Põhja-Eesti Pimedate Ühing) koostada **ligipääsetavuse tegevuskava** analoogselt Soome ja teiste riikide praktikale. Alljärgnevalt on kirjeldatud ligipääsetavuse tegevuskava rakendamist Tallinna linna näitel.

LIGIPÄÄSETAVUSE TEGEVUSKAVA, SELLE RAKENDAMINE JA FINANTSEERIMINE

Mitmete omavalitsuste arengukavades on mainitud ligipääsetavuse vajalikkust (<https://minuomavalitsus.fin.ee/>), kuid tegevuskava selles otseses tähenduses on koostanud ainult Tallinna linn⁴⁷.

Tallinna ligipääsetavuse arengusuundade 2016–2022 eesmärk on tagada aastaks 2022 Tallinna linnas praegusega võrreldes ligipääsetavam ja takistustevabam keskkond ning avalikud teenused. Ligipääsetavus on oluline kõigile inimestele, kes liiguvad linnaruumis ja kasutavad avalikke teenuseid. Tallinna ligipääsetavuse arengusuundade kujundamisel on võetud aluseks Tallinna linna ligipääsetavuse auditis 2013 välja toodud probleemide ja kitsaskohtade lahendamiseks esitatud ettepanekud. Ligipääsetavuse arengusuundade väljatöötamisel on arvestatud linna ametiasutuste, ligipääsetavuse töörühmade ja komisjonide ning puuetega inimeste esindusorganisatsioonide ettepanekutega. Ligipääsetavuse parandamiseks vajalike tegevuste planeerimisel ja elluviimisel juhendatakse riigi ja Tallinna linna õigusaktidest ja juhendmaterjalidest.

Ligipääsetavuse arengusuundadest saab lähtuda omavalitsuse arengukava ja sellest lähtuvate valdkondlike arengukavade koostamisel.

PLANEERIMIS-, ARENGU-, EHITUS- JA TEAVITUSTEgevustes tuleb võtta aluseks:

- Süsteemne ja koordineeritud tegutsemine ligipääsetavuse tagamiseks, arvestades universaalse disaini põhimõtteid.

⁴⁶Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes: <https://www.riigiteataja.ee/akt/226420>

⁴⁷Tallinna ligipääsetavuse arengusuundad aastatel 2016–2022, https://www.tallinn.ee/istungi-protokoll-seletuskiri_22.06.16

- Võrdse kohtlemise printsiibi järgimine, soodustades aktiivset eneseteostust kõigis ühiskonnagruppides.
- Ligipääsetavuse tagamisega kaasnevat tegevust rahastatakse linna eelarvest ning võimaluse korral Euroopa Liidu struktuurifondidest.
- Ligipääsetavusega arvestamine linnaehituses ja -planeerimises alates projekteerimisest, lõpetades ehitamise ja järelevalvega.

Ligipääsetavuse tegevuskava tegevusi finantseeritakse Tallinna ligipääsetavuse fondist (LF)⁴⁸. Fondi suurus on 100 000 € aastas. LF on keskendunud Tallinna linnaosade halduses olevate hoonete ligipääsetavuse parendamisele (invaparkimiskohad, kaldteed, trepid, kontrastsuse tagamine, silmusvõimenduste paigaldamine jms), näiteks:

- 2018. aastal toimusid erinevad ligipääsetavuse parendused kõikide puudeliikide seisukohast järgnevatel objektidel: Pirita Sotsiaalkeskus, Nõmme sotsiaalmajal, Kristiine LOV büroohoone, Lasnamäe LOV, Põhja-Tallinna Sotsiaalkeskus, Mustamäe Päevakeskus, Hopneri Maja, TPIK juhtliitude paigaldamine (2.korrust). Tööde maksumus kokku oli 70 000 €.
- 2019. aastal toimusid parendused: Nõmme Kultuurikeskus, Kristiine Tegevuskeskuse noortekeskus (jätkub sellel aastal), Lasnamäe LO sotsioloogilise osakotse talitus, TPIK (jätkub sellel aastal), Tallinna Kesklinna Valitsus, Tallinna Perekeskus, Päevakeskus Käo, Tugikeskus Juks. Tööde maksumus kokku oli kokku 62 000 €.

Fondi rahaliste vahendite kasutamisele eelneb asutuse olemasoleva olukorra hinnang ning pärast ehitustööde lõppemist ülevaatus ja kinnitamine. Hinnangute teostajaks on TLIÜ ekspertide meeskond (kõik puudeliigid). **LF näol on tegemist parima praktikaga, kus ligipääsetavuse parandamine omavalitsuses on saanud konkreetse rahalise katte.** LF rahaliste vahendite planeerimine toimub omavalitsuse (TSTA) ja Invakomisjoni tihedas koostöös.

Ligipääsetavuse tegevuskava elluviimise korraldab Tallinnas **ligipääsetavuse koordinaator**. Töökoha sisuks oli ehitus- (projektid) ja kasutuslubade (valminud ehitised) menetlemine ligipääsetavuse nõuete kontrolliks. Lisaks oli ligipääsetavuse spetsialisti töökohustuseks:

- üldine ligipääsetavuse alane nõustamine;
- ligipääsetavuse tegevuskava „Tallinna ligipääsetavuse arengusuunad aastatel 2016–2022“⁴⁹ koostamine ja edendamine;
- ligipääsetavuse infosüsteemi LIPS⁵⁰ arendamine.

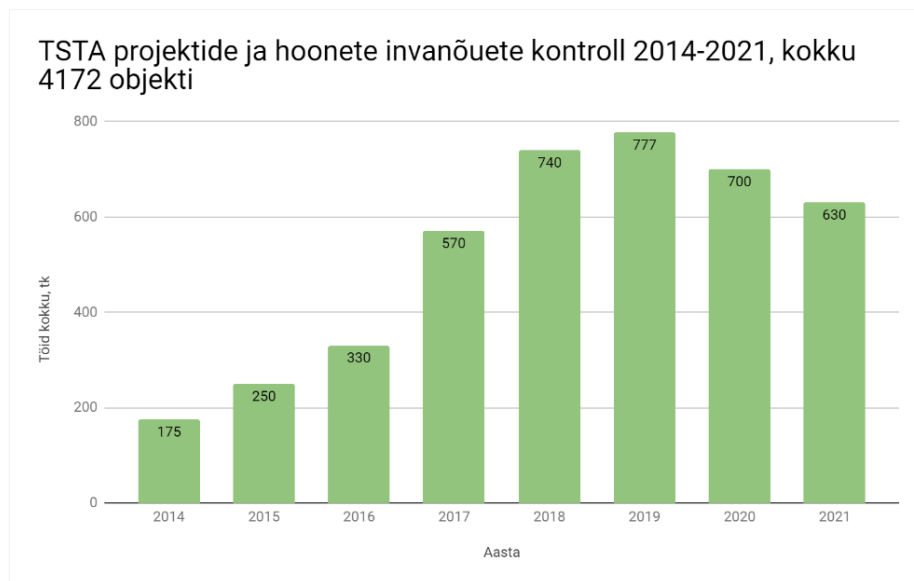
Teadaolevalt on Tallinna linn ainus omavalitsus, kus on süsteemselt (vastava ala spetsialisti olemasolu ametis, tegevuskava, infosüsteem) ligipääsetavust arendatud. Lisaks linnavolikogus kinnitatud **ligipääsetavuse tegevuskavale** ja toimivale **LIPS infosüsteemile** on aastast 2014 praeguseni ametlikult menetletud **üle 4000 erineva ehitus- ja kasutusloa**. Kõigis nendes objektides on suuremal või vähemal määral arvestatud kehtivate ligipääsetavusnõuetega ja seega tagatud üldkasutatavate ehitiste erinevaid ligipääsetavuse aspekte.

⁴⁸Tallinna ligipääsetavuse arengusuunad aastatel 2016–2022, https://www.tallinn.ee/istungi-protokoll-seletuskiri_22.06.16

⁴⁹Tallinna ligipääsetavuse arengusuunad aastatel 2016–2022, https://www.tallinn.ee/istungi-protokoll-seletuskiri_22.06.16

⁵⁰Tallinna ligipääsetavuse infosüsteem LIPS, <https://lips.tallinn.ee/est>

JOONIS 23. MENETLETUD EHITUSPROJEKTID JA VALMINUD HOONED AASTATE LÕIKES

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum

5.1.2. KORTERELAMUTE LIGIPÄÄSU TAGAMINE

Inimese edukat iseseisvat toimetulekut mõjutavad erinevad tegurid. Olulised on hea olme-, hooldus- ja liikumisabivahendite kättesaadavus ja kasutamine. Sama oluline on kodude ligipääsetavus, mis omab olulist rolli kõrvalabi vajaduse ja i pakkuvate sotsiaalteenuste mahus, ehk **mida ligipääsetavam on kodu, seda väiksem on kõrvalabi vajadus.**

Korterelamute ligipääsetavuse valdkonnas on valminud uuring „KREDEX korterelamute meetme ligipääsetavuse analüüsi aruanne, 2021“⁵¹ ning kevadel 2022 valmib „Projekteeritavate korterelamute ligipääsetavuse miinimumkriteeriumide analüüs“. Mõlema uuringu tellijaks on Ligipääsetavuse rakkerühma algataja Riigikantselei ning teostajaks MTÜ Ligipääsetavuse foorum. Uuringute tulemusena pakutakse välja hulk ligipääsetavuse alaseid nõudeid nii uute kui ka rekonstrueeritavate korterelamute osas. Mõlemad uuringud on uudsed, kuna hetkel kehtivad ligipääsetavuse alased nõuded on suunatud üldkasutatavatele hoonetele ning ei kajasta elamufondi spetsiifikat.

Viimaste aastate heaks praktikaks **uute ja renoveeritavate korterterelamute osas on kaasaegsete liftide kasutamine ka madalamatel korruselamutel (alla viie korruse).** Samuti **olemasolevate 9-kordsete elamute renoveerimised**, mille käigus vanad liftid asendatakse uute, laiemate ustega kabiinidega ja viiakse liftišaht alla sissepääsutasandini, kuna paljudes sellistes korterelamutes on lifti pääs nn poolkorruse kõrguselt. Selline lahendus on eriti perspektiivne, kuna muudab ligipääsetavaks suure osa 9-kordseid elamuid, samas vajab see tegevus riigi poolset finantseerimist suhteliselt suure maksumuse tõttu (ca 80 000 € trepikäigu kohta).

Tavaline praktika on liftides korruste **häälteavitussüsteemide ja punktkirja või reljeefsete juhtnuppude kasutamine**, mis on eriti oluline pimedate ja vaegnägijate seisukohast. Hakkab levima ka silmusvõimendusmoodulite kasutamine liftides, mis on oluline avariiteavituste seisukohast vaegkuuljatele.

⁵¹ KREDEX korterelamute meetme ligipääsetavuse analüüsi aruanne
https://mkm.ee/sites/default/files/lf_kortermajade_aluusu_loppraport_2021.pdf

Liftide olemasolu ja renoveerimised ning muud ligipääsetavuse kohandused, parendavad elanike, eriti puudega inimeste elukvaliteeti, vähendavad sotsiaalabi teenuseid ja kokkuvõttes vähendavad omavalitsuse ja riigi kulusid.

JOONIS 24. MUSTAMÄE TEE 181 EKSPERIMENTAALPROJEKT LIFTIŠAHTI JA -KABIINI ASENDAMISEKS UUTE SEADMETEGA

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum

KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED HOONETE LIGIPÄÄSETAVUSE PARANDAMISEKS

- Koostatud korterelamute ligipääsetavuse uuringute tulemused on aluseks kehtivate ligipääsetavuse nõuete täiendamiseks elamufondi valdkonnas ning nende rakendamine peaks oluliselt parandama korterelamute ligipääsetavust lähitulevikus ning kaasa aitama sotsiaalteenuste mahu vähendamisele, kuna inimeste elamistingimused paranevad.
- Olemasolevate korterelamute liftide renoveerimisel (9-kordsed elamud) on hakatud kasutama innovaatilisi lahendusi, mis võimaldavad takistustevaba ligipääsu I-le korrusele lifti ette. Samas on lahendused kallid ning lahenduste massiliseks kasutamiseks on vaja riigi toetust.
- Ehitiste süsteemne ligipääsetavuse kontroll (ehitus- ja kasutuslubade menetlemine invanõuete osas) on taganud paljude üldkasutatavate hoonete ligipääsetavuse, uute invaparkimiskohtade loomise, mitmete inforuumi ligipääsetavusaspektide (silmusvõimendused, pimedate juhtteed, kontrastsustähistused jms) kasutamise.
- Samas on süsteemne kontroll üle Eesti äärmiselt ebaühtlane ja tagatud ainult Tallinna linnas. Ligipääsetavuse nõuete tagamine on vajalik üle kogu Eesti, kuid omavalitsustes on puudu oskusteabest, spetsialistidest ja ligipääsetavuse alastest kogemustest. Oluline on tõsta ka kohalike omavalitsuste teadlikkust, millistelt organisatsioonidelt on võimalik tuge ja nõustamist saada.
- Ligipääsetavuse tegevuskava peab olema kohustuslik arengudokument igas omavalitsuses, ainult selliselt tegutsedes saab tagada süsteemse ja koordineeritud ligipääsetavuse alase toimimise piirkonnas.
- Ligipääsetavuse edendamise oluliseks komponendiks on spetsiaasete rahastamisfondide olemasolu ligipääsetavuse kiireloomuliste tegevuste elluviimiseks.
- Kvalifitseeritud ligipääsetavuse spetsialisti olemasolu omavalitsuses või koostöö kogemustega organisatsiooniga, kinnitatud ligipääsetavuse tegevuskava olemasolu ja infosüsteemi kasutamine on kolm põhilist komponenti, mis aitaksid ligipääsetavuse alast tegevust süsteemsemalt ellu viia üle riigi.

5.2. TRANSPORDITARISTU LIGIPÄÄSETAVUS

5.2.1. RAUDTEETRANSPORDI LIGIPÄÄSETAVUS

Parimaks näiteks ühistranspordi ligipääsetavuse parandamise osas on kahtlemata **raudtee- ja trammiliikluse infrastruktuur**, mida on põhjalikult rekonstrueeritud viimase 6-8 aasta jooksul. Nendest ideaalseks, füüsilise ligipääsetavuse mõttes, tuleb pidada **raudteeliiklust**. Rekonstrueerimise käigus läheneti teemale komplekselt ning uuendati nii raudteepeatusi kui ka veeremiparki. Selliselt tegutsedes tagati parim lahendus pääsuks tasapinnalisest peatusest vagunisse, kus on avarad tualetid ning kõrvalabi vajadus ratastoolide ja lapsevankrite seisukohast minimaalne või puudub üldse.

Samas on oluline märkida, et kuigi raudteepeatused (platvormid) on kaasaegsed, ligipääsetavad ja kohandustega, siis sinna pääsemisel esineb probleeme ja takistusi (juurdepääsuteede ja parklate seisukord), mille lahendamine on kohalike omavalitsuste ülesanne.

Raudteeliiklus on parimaks näiteks ühistranspordi ligipääsetavamaks muutmisel, mis omakorda võiks vähendada sotsiaaltranspordi vajadust ja anda efekti omavalitsuse kulude kokkuhoidmisel, samas tagades mugava transporditeenuse.

JOONIS 25. NÄITEID RONGILIIKLUSEST TALLINNAS JA TRAMMILIIKLUSEST MUJAL EUROOPAS

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum.

5.2.2. TRAMMITRANSPORDI LIGIPÄÄSETAVUS

Üldiselt võib trammiliikluse renoveerimist pidada positiivseks, kuid võrreldes raudteeliiklusega on mahajäämust. Siiski võrreldes renoveerimise eelse ajaga, kus tõstetud platvormid puudusid ja trammid ei olnud madaldatud põrandapinnaga, on edasiminekuks olnud muljetavaldav.

Positiivne on trammiplatvormide uuendatud lahenduste kasutamine, kus on tagatud füüsiline ligipääsetavus ja on kasutatud ka nägemisvaeguse seisukohalt vajalikke kohandusi (juhtteed, kontrasttähistus).

Kuigi trammiveerem täna ei võimalda enamasti iseseisvalt tavaratastooliga vagunisse pääseda, siis Euroopas on palju häid näiteid, kus trammiliiklus on ligipääsetavuse seisukohast lahendatud rongiliiklusele analoogselt, st tagatud on horisontaalne tasapinnalisus ja minimaalne vahe platvormi ja vaguni vahel.

JOONIS 26. NÄITEID TRAMMILIIKLUSEST TALLINNAS JA MUJAL EUROOPAS

Uued tehnilised lahendused
Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum

Trammiliikluse arendamise osas on Tallinna linnal arenguruumi, asendades esimese põlvkonna madalapõhjalised trammivagunid uute, kas automaatrampidega (iseavanavad rambid) või paremini kohandatud pörandapinnaga vagunitega.

5.2.3. BUSSI- JA TROLLIBUSSILIIKLUSE LIGIPÄÄSETAVUS

Viimase 5-6 aasta suund bussiliikluses on tavabusside asendamine madalapõhjalistega, kusjuures Tartu, Pärnu ja Tallinn on läinud täielikult üle madalapõhjalisele veeremile. Kahtlemata on tegu positiivse lähenemisega füüsilise ligipääsetavuse seisusukohalt, samas ei ole kasutatav madalapõhjaline bussipark sõidumugavuselt ideaalne, eriti suurtes linnades, kus bussiliiklus on tihe ja reisijaid palju.

Vestlustes liikumispuudega ühistranspordi kasutajatega selgus, et viimasel aastal on olukord Tallinna bussiliikluses paranemas, harva esineb rambi avamiskonksu puudumist, juhid on rohkem koolitust saanud ja suhtlemine klientidega sõbralikum.

Parima kasutuspraktika mõttes peaks madalapõhjaliste ja käsitsiavatavate rampidega busside osas edasi minema ning hakkama katsetama ja kasutama mujal maailmas levinud **automaatrampidega madalapõhjalisi busse**. Lähim koht, kus sellist ligipääsetavat transporti kasutatakse on Riia trollibussid. Automaatselt avanev ramp välistab eos bussijuhi väljumise rooli tagant ja igasugused muud suhtlemise konfliktid ja keelebarjäärid. **Selline madalapõhjalisus, kus kontakt juhiga on minimaalne, aitab kaasa sotsiaaltranspordi kasutamise vähenemisele ja seega ka kulude kokkuhoiule.**

JOONIS 27. TALLINNA MADALAPÕHJALISE BUSSI MANUAALRAMBI AVAMINE.

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse Foorum.

JOONIS 28. LONDONI AUTOMAATRAMBIGA MADALAPÕHJALINE BUSS JA RAMBI LÄHIVAADE, 2008.

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum.

JOONIS 29. UUED ELEKTRILISED JA ERIVAJADUSTELE KOHANDATUD TESTBUSSID TALLINNAS.

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum.

5.2.4. TEED JA TARISTU

Teede ja taristute all käsitletakse linnatänavate ja maantee ligipääsetavust. Teed on oluline lüli ülejäänud avaliku ruumi objektide vahel, mille ligipääsetavus on tähtis inimese teekonna terviklikkuse tagamisel.

Üldiselt on teede ligipääs paremini lahendatud suurlinnades ja halvemini maapiirkondades ja väikelinnades.

Suurlinnadest rääkides, eriti Tallinnas, tuleb mainida ülekäikude madaldatud äärekivide (nn 0-kõrgusega servad) kasutamist koos **taktilise teekattematerjalidega, üha enam levinud fooride helisignaale ja ülekäigutaimerite** kasutamist. Nii on Tallinna ülekäigud üldiselt palju paremad liikumisabivahenditega, aga ka lapsevankritega ja jalgrataste ning pakirobotitele, ületamiseks. Need on mugavamad kui näiteks Helsingi kesklinnas olevad ülekäigud, mis on tihti munakivikattega ja kõrgete graniitäärekividega.

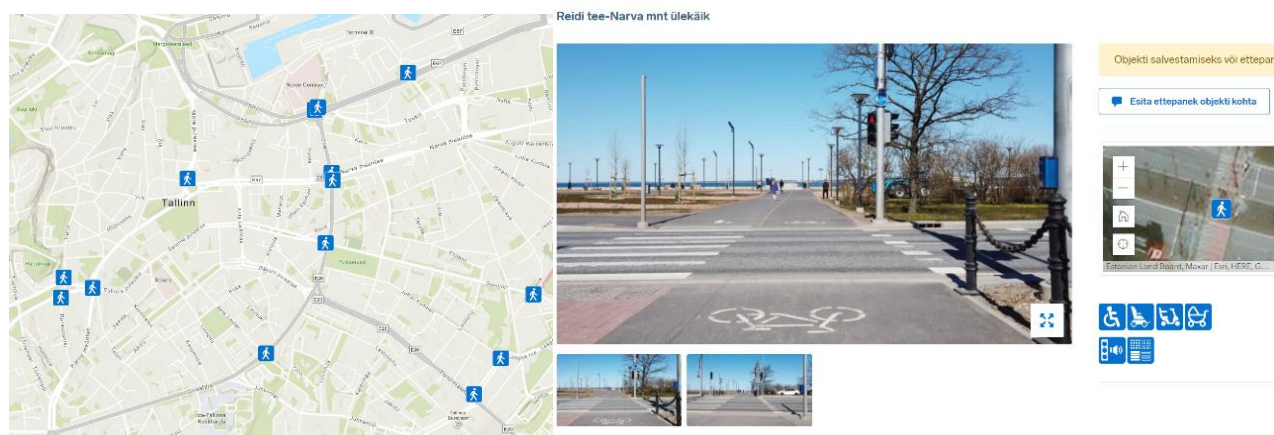
Tallinna linnas väljaarendatud LIPS infosüsteemiga on võimalik kaardistada ja kuvada kaardialusel nn linnaruumielemente, sh ülekäigutaimereid, helisignaale, taktilist teekatet, kõrgeid äärekive jpm.

JOONIS 30. LIGIPÄÄSETAVUSE KRITEERIUMID LIPS INFOSÜSTEEMID, MIDA VALIDES KUVATAKSE ERINEVAID LIGIPÄÄSETAVUSE ASPEKTE NII LINNARUUMIS, KUI KA HOONETE SISELUDES.

Väliskeskond - liikumine ja viibimine väljas					
	Ühistranspordi peatus, ligipääsetav		Reaalaja infotabloo		Mitteligipääsetav ühistranspordi peatus
	Helifoor		Invaparkla ja invaparkimiskoht		Taktilised hoiatuskiivid
	Pereparkimiskoht		Ülekaigu taimer		Tõkkepuu
	Tasuline parkimisala				
Uksed, väravad					
	Tavauks, käsitsi avatav (laius >800 mm)		Tavauks, automaatselt avatav		Liugused
	Pöörduksed		Alternatiivsissepääs		Tavauks (laius < 800 mm)
	Kõrge lävi, aste (h > 25 mm)		Järsk tõus sissepääsul		Lagunenud teekate sissepääsul
Liftid, tõstukid, eskalaatorid, traveelaatorid					
	Liftid, tavalift - sobib ratastoolile		Muu lift - ei mahuta ratastooli		Vertikaallift
	Trepi tõstuk		Trepironija		Lifti korruste hääleavitus
	Juhtnuppude reljeefsus või punktikiir		Eskalaatorid		Traveelaatorid
Kaldteed, trepid					
	Kaldtee (<= 5 %)		Kaldtee (6-10 %)		Kaldtee (>= 10 %)
	Käsi puudega kaldtee		Astmed - ilma käsi puudega		Astmed - käsi puuga
Inva-WC					
	Invatualett		Invatualeti pott keskel		Invatualeti pott (vasakpoolne)
	Invatualeti pott (parempoolne)		Lapsemähkimine		Lapse WC pott

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum.

JOONIS 31. VÄLJAVÕTE LIPS INFOSÜSTEEMIS OLEVATEST ÜLEKÄIKUDEST, KUS ON KASUTATUD TAKTIILSEID MATERJALE JA HELISIGNAALIGA FOORE.

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum

Teede ja taristute parima praktika näiteks võibki pidada **taktiliste teekattematerjalide (mummu- ja suunakivid)** ülekäikudele paigutamise algatust 2012, mis toimus Tallinnas TLIÜ ja Kommunaalameti koostöös. Praeguseks on see praktika levinud üle-Eesti ja muutunud tee-ehituse normiks (ehitusmääruse nr 28 nõue).

KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED ÜHISTRANSPORDI, TEEDE JA TARISTU LIGIPÄÄSETAVUSE PARANDAMISEKS

Täiendada ehitusmäärust ühistranspordipeatuste nõuete osas:

- täpsustada kontrasttähistuse kasutamine ühistranspordipeatuste elementidel;
- täpsustada ja konkretiseerida suuna ja mummukivide kasutamist;
- täiendada määrust reaalaja infotabloode kasutamise nõudega;
- täpsustada sõiduplaanide ja -kaartide kasutamist (möödud, paigaldusviisid, -kõrgused jms);

Lisaks on vajalik pöörata tähelepanu järgmistele nüanssidele:

- omavalitsustes ja transpordiga tegelevates organisatsioonides soovitame pöörata enam tähelepanu ühistranspordipeatuste seisukorrale talvetingimustes (puudeorganisatsioonide soovitus). Peatuste ja ootealade, aga ka peatuste kõrval olevatele ülekäikudele lumekoristus, lume takistamatu ladustamine jms aspektid on transpordi ligipääsetavuse seisukohalt väga olulised. Enamasti on lumekoristus linnades paremini korraldatud kui maanteedel ja maapiirkondades;
- oluline on madalapõhjalise transpordi (põhiliselt bussid ja trollid) ligipääsetavus, bussijuhtide abistamisoskus ja bussijuhtide regulaarsed koolitused. Kaaluda tuleks linnades ainult automaatrampidega busside/trollide/trammide kasutuselevõttu, mis säästaks bussijuhti „klienditeenindusest“ ja võimaldaks tal kontsentreeruda põhitegevusele ehk bussijuhtimisele. Automaatrampidega bussid on vägagi levinud EU liikmesriikides, neist lähim on Riia linn;
- ühistranspordipeatuste ja ootealade projekteerimisel võiksid olla nn kohustuslikud baastasemed, mis Maanteameti koordineerimisel oleksid ühtsena kasutusel üle Eesti. Väljatöötatud normid võiksid sisaldada kõikide juba eespool mainitud eri puudeliikide ja UD ligipääsetavuse aspekte;
- oluline on tõsta KOV-de ja teiste antud teemaga seotud ametite, organisatsioonide teadlikkust antud teemas, korraldada infopäevi, seminare jms.

5.3. E-KESKKONNAD

E-keskkondade ligipääsetavuse tagamine⁵² annab võrdsed võimalused võimalikult paljudele inimestele, olenemata nende võimetest, haridusest või erivajadustest, pääsemaks ligi veebis olevale infole ja teenustele. See on oluline nii erivajadustega inimestele, ajutise traumaga inimestele, vanemate seadmete või aeglase internetiühendusega arvutikasutajatele, lastele, vanemaelastele ning tegelikult kõigile inimestele nende elukaare erinevates etappides. Erivajadustega inimeste jaoks tähendab veebi ligipääsetavus suuremat iseseisvust ning võimalust ühiskonnaelus aktiivsemalt kaasa lüüa. Ligipääsetav e-keskkond on kasutajasõbralikum kõikidele kasutajatele, võimaldab info lihtsamini kätte saada ning toimingud kiiremini lõpule viia.

LAHENDUSTE ETTEPANEKUD

- Kujundada Eesti.ee baasil nii kodanike kui ka ettevõtete jaoks ühtne digivärv, mis oleks sisenemispunktiks kõikide avaliku sektori teenuste lehtedele.
- Teenuste lingid asuksid ka riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste veebilehtedel ehk kohtades, kust teadlik kasutaja neid otsima on harjunud.
- Asutustel tuleb tegeleda enda leitavuse optimeerimisega otsingu-mootorites ning kontrollida, et kodanikule vajalikud lehed poleks otsingumootorites peidetud.

Kuigi pikas perspektiivis on eesmärgiks tark digiriik, kus kodanikule tullakse võimalikult palju vastu ja temalt nõutakse võimalikult vähe, siis on oluline, et soovitud digiriigi kujunemise ajal on riigi e-teenused inimestele lihtsasti leitavad ja kasutatavad.

5.4. INFO KÄTTESAADAVUS

5.4.1. LIGIPÄÄSETAVUSE INFOSÜSTEEM LIPS

Ligipääsetavuse infosüsteemi (LIPS) veebileht annab ülevaate üldkasutatavate objektide ligipääsetavusest puuetega inimestele ja nende abistajatele, lisaks ka eakatele, lastega emadele ja isadele, tervisesportlastele, pealinna külalistele ja kohalikele elanikele. Veebilehelt saab otsida, kui ligipääsetavad on avalikud hooned,

⁵² LIGIPÄÄSETAVUSE RAKKERÜHM E-keskkondade aruanne: <https://www.riigikantselei.ee/media/874/download>

kus asuvad invaparkimiskohad ning kui läbitavad on erinevad liikumismarsruudid. Infot on võimalik leida ka ühistranspordi peatuste ja ülekäikude kohta. Otsing toimib kategooriate, sihtrühmade ja ligipääsetavuse tasemete järgi, mida kuvatakse kaardil tingmärkidena või nimekirjana. Lehe allosas on valik viimati uuendatud ja lisatud objektidest, millel klõpsates on võimalik näha nende kohta detailsemat infot. LIPS-i loomise algataja on Tallinna linn ning süsteem loodi Euroopa Regionaalfondi toel⁵³.

JOONIS 32. VÄLJAVÕTE LIPS INFOSÜSTEEMIST

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse forum.

LIPS-i näol on tegemist **unikaalse ligipääsetavuse infosüsteemiga**. Kui 2004. aastal loodud eelkäija (liikumisvabadus.invainfo.ee) keskendus ainult füüsilisele ligipääsule, siis LIPS hõlmab kõiki puudeliike ja enamgi. Ligipääsetavuse infot kajastatakse lisaks hoonetele ka ruumielementide osas: invaparkimine, ülekäigud-foorid, tunnelid, liikumisteed ja -takistused, videomarsruudid, ühistranspordi peatused.

LIPS on loogiline jätk eelnenule ning puhtalt puuetega inimeste isiklik initsiatiiv (TLIÜ), mida on toetanud Tallinna linn Invakomisjoni ja TSTA näol. LIPS on märkimisväärne saavutus ka maailma mastaabis olles kõikehõlmavusega omaette nähtus (arenduse käigus arvestati eri maade kogemustega). Oluline on ka, et Tallinn otsustas toetada ligipääsetavuse infosüsteemi loomist ja ülevalpidamist omavalitsuse vahenditest, muutes selliselt kogu tehtava töö jätkusuutlikuks ja järjepidevaks. Senised invaühenduste initsiatiivid loodud lahendused jäidki tihtipeale seisma rahastuse lõppedes, puudu jäi jätkusuutlikkusest.

LIPS näol on tegemist lahendusega, kus **ligipääsetavust on võimalik mõõta**, st filtreerida tulemusi ja otsinguid ja veebilehe administratiiv-vahenditega koostada vajalike parameetritega Exceli tabeleid, selleks et saada ülevaadet erinevate piirkondade üldkasutatavate hoonete ja linnaruumi elementide ligipääsetavuse aspektidest, arvestades kõiki puudeliike ja universaalsidaini kategooriaid. **LIPS on loodud ligipääsetavuse dokumenteerimiseks, tagades ligipääsetavuse alase informatsiooni konkreetse ja kontrollitud esitamise.**

LIPS on loodud üle-Eestiliseks kasutamiseks ning olles portaali kasutajale infoks ja omavalitsuse tööriistaks, võimaldab parandada piirkonna ligipääsetavust ja planeerida sellealaseid tegevusi.

⁵³ Tallinna ligipääsetavuse infosüsteem LIPS, <https://lips.tallinn.ee/est>

Kvalifitseeritud ligipääsetavuse spetsialisti olemasolu omavalitsuses või koostöö kogemustega organisatsiooniga, kinnitatud ligipääsetavuse tegevuskava olemasolu ja infosüsteemi kasutamine on kolm põhilist komponenti, mis aitaksid ligipääsetavuse alast tegevust süsteemsemalt ellu viia üle riigi.

5.4.2. VALIMISTEL OSALEMINE

Valimiste protseduur koondab enda alla nii füüsilist ligipääsu ja osalemist valimistest, kui ka informuuri ligipääsu kaasaegsete e-lahenduste kaudu. Vaatamata paljude erivajadustega inimeste seas populaarse e-valimisele, on vägagi levinud soov osaleda füüsiliselt hääletamise protseduurist valimisjaoskonnas kohapeal. See tähendab aga, et füüsiline ligipääs ning ligipääs informuurile peab olema täielikult tagatud.

Selle valdkonna positiivne näide on valimised.ee veebilehel avaldatud juhised valimisprotseduuri korraldamiseks puuetega inimeste vajadustest lähtuvalt. Juhistes on välja toodud valimisjaoskondade asukohtade valimise ja erivajadustega inimeste abistamise põhimõtted, eraldi on väljatoodud nägemis-, kuulmis- ja liikumispuudega inimeste abistamise soovitusel.

JOONIS 33. VALIMISED.EE VEEBILEHE LIGIPÄÄSETAVUSE ALAJAOTUSE VÄLJAVÕTE

The screenshot shows the Valimised.ee website interface. The top navigation bar includes the Valimised logo, links for 'Juurdepääsetavus', 'Sisukaart', a search bar, and language options (Est, Eng, Rus). Below this is a secondary navigation bar with links: 'Kohalikud valimised 2021', 'Valimiste arhiiv', 'E-hääletamine', 'Valimiste meelepea', 'Uudised', and 'Korraldajad'. The main content area has a breadcrumb trail: 'Avaleht > Kohalikud valimised 2021 > Ligipääsetavus 2021. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimistele'. On the left is a sidebar menu with links: 'Valimistoimingud ja tähtajad', 'Kandideerimine', 'COVID-19 ja valimised', 'Ligipääsetavus valimistele' (highlighted), 'Viipekeeles', 'Vaatlemine', 'Valimiskomisjonid', and 'Valimiste korraldajatele'. The main content area features the title 'Ligipääsetavus 2021. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimistele' with a print icon. The text explains that the purpose is to ensure accessibility for people with disabilities, including those with physical, sensory, or mental disabilities. It mentions that the 2012 Act on the Rights of Persons with Disabilities is being implemented, and that the goal is to ensure that people with disabilities can participate in local elections. A list of requirements for accessible voting rooms is provided: the room must be accessible by wheelchair, have a clear path, be well-lit, and have a clear exit. It also mentions that the room should be accessible for people with hearing or visual impairments. A section titled 'Seotud failid' (Related files) lists two documents: 'Soovitused hääletamisruumide asukohtade määramiseks.pdf' and 'Kontroll-leht hääletamisruumide ligipääsetavuse hindamiseks.rtf'. A section titled 'Temaatilised viited' (Thematic references) lists 'Määrus puuetega inimeste erivajadustest tulenevatest nõuetest ehitistele'.

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum.

NÄGEMISPUUDEGA VALIJAD

Nägemispuudega valijad (vaegnägijaid ja pimedad) võivad liikuda juhtkoeraga, saatjaga või kasutades valget keppi. Vaegnägijatel on hääletamisruumis luubid, mis võimaldavad lihtsamalt kandidaatide nimekirju lugeda. Luubid peavad olema kättesaadavad kogu hääletamisruumi lahtioleku aja jooksul. Hääletamisruumis peab olema vähemalt üks kandidaatide nimekiri, mis ei ole seinale kinnitatud ja mida saab seetõttu luubiga lihtsamalt lugeda. Soovitavalt on pimedate liikumistee välisuksest kuni hääletamisruumini märgistatud.

NÄGEMISPUUDEGA VALIJATEGA SUHTLEMISEL TULEB ARVESTADA JÄRGMISEGA:

- Ole valmis valijat liikumisel abistama vastavalt tema enda antud juhistele.
- Ole valmis valija palvel lugema ette kandidaatide nimekirja.
- Anna juhiseid võimalikult selgelt ja lihtsalt.
- Pimedate juhtkoera ei tohi segada.

KUULMISPUUDEGA VALIJAD

Kuulmispuudega valijad (vaegkuuljad ja kurdid) kasutavad suhtlemisel väga erinevaid viise, sh viipekeelt. Viipekeelt emakeelena kõnelevate kurtide jaoks on avatud ka viipekeele tõlketeenus, mida saab kurdi algatusel vajadusel kasutada suhtlemisel hääletamisruumis. See võimaldab suhelda kurdiga telefoniühenduse kaudu. Tagatud peab olema hääletamise salajasus ja teenust hääletamiskabiinis kasutada ei tohi.

KUULMISPUUDEGA VALIJATEGA SUHTLEMISEL TULEB ARVESTADA JÄRGMISEGA:

- Enne suhtlemist tuleb tõmmata endale tähelepanu – puudutada õrnalt õlale või lehvitada.
- Suhtlemisel ole näoga valija poole ja hoia silmsidet.
- Räägi selgelt, normaalses tempos – kasuta tavalisi näoilmeid.
- Jää rahulikuks ja vajadusel korda enda öeldut. Ära tõsta häält või karju.
- Kui Sinust ei saada aru, ole valmis selgitusi andma teiste sõnadega.
- Ole valmis teksti esitama kirjalikult.
- Vajadusel esita täiendavaid küsimusi, et kontrollida, kas inimene sai sinust aru.

LIIKUMISPUUDEGA VALIJAD

Liikumispuudega valijad võivad liikuda erinevaid abivahendeid kasutades, näiteks ratastoolis, käimisraami või karkude või kepi abil. Oluline on valimiskohtade valikul arvestada ka hoone ligipääsetavusega, st et ajalooline valimispunkt ei pruugi vastata tänastele ootustele ligipääsetavuse osas nii ühistranspordiga ligipääsetavuse kui ka hoonele ligipääsetavuse osas.

Liikumispuudega valijatele on hääletamisruumis hääletamiseks valmis pandud sirmiga varustatud laud. Oluline on jälgida, et ratastooliga pääseb laua äärde hääletamissedelit täitma. Sirm tagab valijale hääletamise salajasuse. Valimisringkonna kandidaatide nimekiri on kinnitatud sirmi sisekülgedele valijale sobivale kõrgusele või asetatud väljatrükitult lauale.

LIIKUMISPUUDEGA VALIJATEGA SUHTLEMISEL TULEB ARVESTADA JÄRGMISEGA:

- Uuri, kuidas saad aidata ja käitu saadud juhtnööride järgi.

5.4.3. BUSSI-, TROLLI-, TRAMMI- JA RAUDTEEPEATUSTE REAALAJA INFOTABLOOD

Ühistranspordi infotabloosid kasutatakse ühistranspordi aegkriitilise info (muutused sõiduplaanis, ühistranspordivahendi reaalamajagraafiku, avariide vms, ligipääsetav sõiduk on avarii tõttu asendatud mitteligipääsetavaga vm.) sõiduplaani püsivate muutuste, sõiduplaanist hetkel olulise või kasutaja

soovitud info alamhulga näitamiseks (järgmisena saabuv ühissõiduk), info paremaks loetavuseks (suuremad tähed, valgustatud tähed, jälgitavuse huvides väiksem infohulk korraga, alternatiivsed infoedastuskanalid – häälväljund, helisignaalid ühissõiduki lähenemisel).

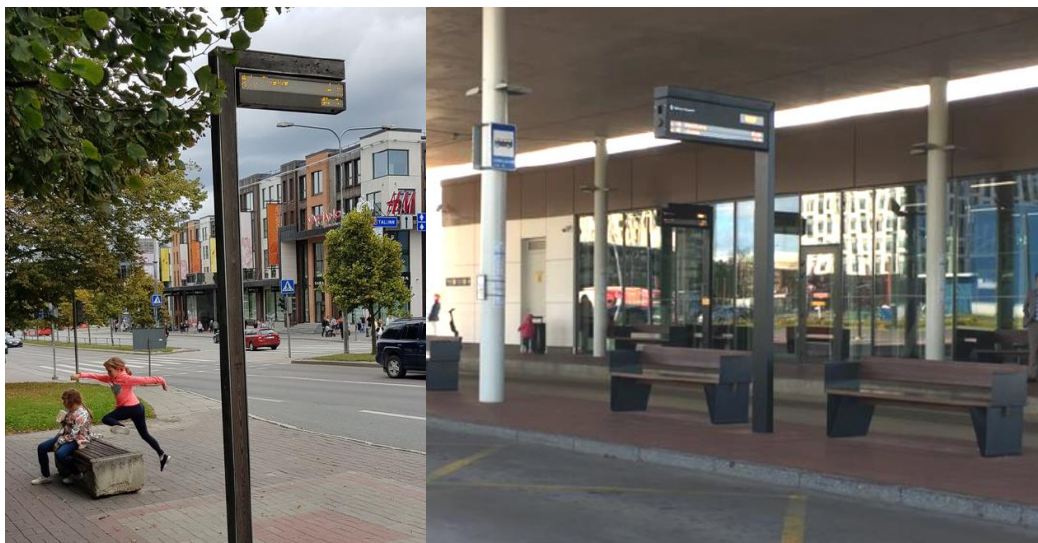
Ühissõiduki infotabloosid kasutatakse vaid **visuaalse info** väljastamiseks või ka alternatiivse infoväljundina – **heliväljund** -, kasutajate poolt juhitavana – kasutajal olevad kaugjuhtimispuldid, infotabloo asukohas püsivalt olevad nupud või sensorid, ühissõidukite abil aktiveeritavad infotablood, reaajainfot näitavad infotablood, dispetšeri vm kaughaldusest antud käsu peale uuenevad infotablood.

Infotabloode oluline kasu paljude liinidega peatustes on halva nägemise või ärevushäirega inimeste jaoks see, et nad teavad, millal on nende soovitud ühissõidukit oodata ja nii on neil õige ühissõiduki peale hõlpsam jõuda. Eriti tõhus on see infotabloode puhul, kus näidatakse ühissõidukite reaajaja infot.

EESTIS ÜHISSÕIDUKITE PEATUSTES KASUTATAVAD INFOTABLOOD:

- Tablood koos sellel oleva info dubleerimisega heliväljundis. Viimase aktiveerimiseks tuleb vajutada peatusesse paigaldatud nuppu. (Soovitatav: miinus - süsteem on vandalismile haavatav. Nupu leidmine võib olla keeruline), **sellist süsteemi kasutati Tartus.**
- Visuaalne tablood ja heliväljund, mis aktiveeritakse kasutajal oleva kaugjuhtimispuldi abil. (Kasutajale kergem kasutada kui eelmine, vähem ohtu vandalismiks. Miinus - ilma puldita pole sellest inimesele kasu – pole kohalik inimene, pult ununes maha, patarei tühi vm), **sellist süsteemi kasutatakse Tallinnas.**

JOONIS 34. KASUTATUD REAALAJA TABLOOD: TARTU KESKLINN VI PEATUS JA TALLINNA LENNUJAAMA PEATUS

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum.

5.4.4. INFO KÄTTESAADAVUS AVALIKES HOONETES

Info jagamine ja kättesaadavus erivajadustega inimestele, eriti vaegnägijatele ja pimedatele on väga oluline üldises ligipääsetavuse temaatikas. Hea on täheldada, et selles osas on näha mitmeid olulisi edasimineku- ja arendusi, mis tihtipeale on elluviidud erivajadustega inimeste organisatsioonide eestvedamisel.

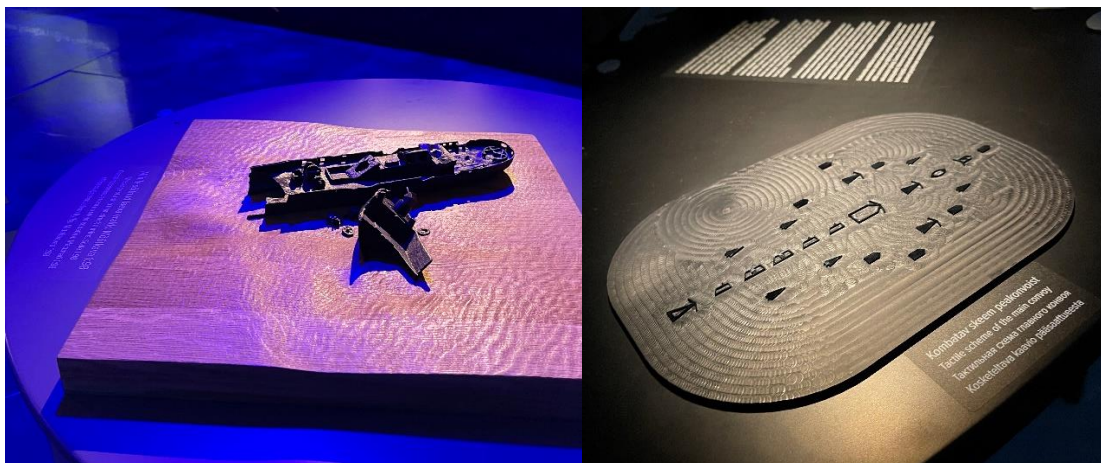
Positiivseks näiteks on Meremuuseumi erinevate allüksuste (Lennusadam, Paks Margareeta) initsiatiivid, kus leiavad rohket kasutust pimedatele mõeldud juhtteed, kombatavad ekspositsioonelemendid ja 3D mudelid. Võimaldades pimedatel jt gruppidel osa saada põnevatest ekspositsioonidest, vähendada isikute kõrvalabi vajadust ja suurendada seega iseseisvust ning vähendada sotsiaalteenuste vajadust.

JOONIS 35. KONTRASTNE JUHTTEE LENNUSADAMA EKSPOSITSIOONIS JA I KORRUSE SISSEPÄÄSU RELJEEFNE PIMEKIRJAGA SKEEM, JOONPROJEKT OÜ

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum

JOONIS 36. KOMBATAVAD 3D MUDELID JA SKEEMID LENNUSADAMA EKSPOSITSIOONIS, 2021.

Allikas: MTÜ Ligipääsetavuse foorum

5.4.5. INFO KÄTTESAADAVUS TRANSPORDIVAHENDITES

Heaks praktikaks info kättesaadavuse osas pimedatele ja vaegnägijatele **on Tallinnas bussides ja trammides kasutatav lahendus, kus paigaldatud väliskõlarite kaudu** edastatakse saabuva bussi/trammi liinnumber. See parendab oluliselt nägemispuudega inimestel liin numbri teada saamist ja iseseisvust transpordivahendiga liikumisel.

5.5. LIGIPÄÄSETAVUST PARANDAVATE MEETMETE POTENTSIAALNE MÕJU LIGIPÄÄSETAVUST KOMPENSEERIVATELE TEENUSTELE

Käesolevas peatükis on toodud eelpoolkirjeldatud ligipääsetavust parandavate meetmete potentsiaalse mõju hinnang ligipääsmatust kompenseerivate teenuste mahule. Hinnang põhineb kasutajate ja teenusepakkujate küsitlusele ning intervjuudele, ekspertkogemusele. Ligipääsmatust kompenseerivate teenuste mahtu aitaks eelduslikult kõige enam vähendada transporditaristu parendamine, omades keskmist või tugevat mõju kõigile ligipääsmatust kompenseerivate teenuste mahule. Lisaks on puudujäägid transporditaristus ka üheks põhjuseks, mis takistab täna inimestel töötamist ja mille tõttu jääb riigil ka saamata tulu. Kõige lihtsam on keskkonna parendamise tulemusena mõjutada isikliku abistaja teenuse mahtu, sest tulenevalt teenuse olemusest mõjutaksid seda enamik ligipääsetavuse parendamisega seotud meetmetest. Samas suurimat kokkuhoidu aitaks saavutada koduteenusega seotud aspektidele keskendumine, mis lisaks transporditaristu parendamisele eeldaks investeeringuid hoonete ligipääsetavuse suurendamisse.

TABEL 29. LIGIPÄÄSETAVUST PARANDAVATE MEETMETE POTENTSIAALNE MÕJU LIGIPÄÄSETAVUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTELE

Nr	Teenuse nimi	Hoonete ligipääsetavus		Transporditaristu			Teed ja taristud		E-keskkonnad	Info kättesaadavus	
		Üldkasutata- vate hoonete ligipääsu tagamine	Korter- elamute ligipääsu tagamine, sh vee	Raudtee- liikluse ligipääse- tavus	Bussi-, trammi-, ja trolli-liikluse ligipääse- tavuse, sh teenuskohtade optimaalne võrgustik	Peatuste ligipääse- tavus	Madalate äärekivide, ülekäikude tähistus, teede tervik- likkuse tagamine	Taktiliste materjalide, helifooride, ülekäigutaimerite kasutamine	Veebilehtede ligipääsetavus, loetavus, standarditele vastavus	Peatuste reaalaja- infotablood, audio- visuaalsed lahendused	Avalikud hooned: taktiline tähistus, pimekiri, kombatavad eksponaadid
1	Koduteenus	kõrge	kõrge	keskmine	keskmine	keskmine	keskmine	keskmine	madal	keskmine	keskmine
2	Tugiisiku teenus täiskasvanutele	keskmine	kõrge	keskmine	keskmine	keskmine	keskmine	keskmine	kõrge	kõrge	keskmine
3	Isikliku abistaja teenus	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	keskmine	kõrge	kõrge
4	Sotsiaaltranspordi teenus	keskmine	keskmine	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	madal	keskmine	keskmine
5	Töölisesõidutoetus	madal	madal	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	madal	madal	madal
6	Eluruumi tagamise teenus	keskmine	kõrge	keskmine	keskmine	keskmine	madal	madal	madal	madal	madal
7	ISTE teenused	Keskmine	keskmine	Kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	kõrge	keskmine	kõrge	Kõrge

Järgnevalt on teenuste lõikes välja toodud potentsiaalikaamad meetmed, mis konkreetse teenuse mahtu enim mõjutavad ning olulisem mõju, mis on meetmete kaudu võimalik saavutada. **Kõikide teenuste puhul on oluline kohalike omavalitsuste ja riikliku tasandi panus ligipääsetavuse süsteemsemaks planeerimiseks ja rahastamiseks (ligipääsetavuse kavad ja nende elluviimine).**

KODUTEENUS

MEETMED	MÕJU
Koduteenuse mahu vähendamiseks tasuks kaaluda järgnevate meetmete rakendamist: • Hoonete ligipääsetavuse parandamine, sh uutes ja renoveeritavates korterelamutes kaasaegsete liftide kasutamine ka madalamatel korruselamutel (alla 5 korruse), poolkorruselt lifti sissepääsuga korterelamutes lifti sissepääsutasandi viimine hoone sissepääsutasandile. • Kodude kohandamine, sh pesuruumide kohandamine, tööpindade kohandamine, kütte- ja kanalisatsioonilahenduste rajamine jms. • Teenuskohtade optimaalse võrgustiku kujundamine, sh näiteks toidu kojukanne poekettide poolt, ühistranspordi peatuste lähedus teenuskohtadele. • Madalapõhjalise automaatrampidega transpordiveeremi kasutuselevõtt. • Kõnniteede olemasolu ja korrashoid, sh madaldatud äärekivide (nn 0-kõrgusega servad) kasutamine teedel ja tänavatel koos taktiilse teekattematerjalidega. • Info kättesaadavuse parandamine, sh põhiliste teenuskohtade telefoninumbrate väljatoomine, e-teenuste veebilehtede kasutamise lihtsustamine.	Keskkonna kohandamine võimaldaks koduteenuse osutamisel muuta järgmisi tegevusi: • Eluhoonele, trepikojale ja eluruumidele ligipääsu parandamine võimaldab vähendada toidu, ravimite ja tarvikute kojukandele ning vee ja küttepude toomisele kuluvat aega (juhul kui hoonest teenuskohani on tagatud ligipääs, teenuse kasutaja võimekus võimaldab iseseisvalt või abivahendi toel liikumist ning teenuse kasutaja füüsiline ja vaimne võimekus võimaldab tegevusi teostada). • Ligipääsu parandamisel ühistranspordile, tänavatele-teele ning teenuskohtade optimaalse paiknemise korraldamisel on võimalik vähendada koduteenuse raames transpordile/saatmisele kuluvat aega (eelkõige tiheasustuspiirkonnas). • Koduse keskkonna kohandamine võimaldab lihtsustada abistamist hügieeniprotseduurides, vähendada abistamist söögitegemisel ning vee ja puude tuppatoomisel. • Info kättesaadavuse lihtsustamine (juhendid, numbrid) võimaldab vähendada hooldajate asjaajamisele kuluvat aega. • Põhiteenuste kodulehtedele info leitavuse lihtsustamisel väheneks arvutikasutamise oskusega inimeste abistamise aeg info leidmiseks.

TUGIISIKU TEENUS TÄISKASVANUTELE JA LAPSELE

MEETMED	MÕJU
Tugiisikuteenuse mahu vähendamiseks tasuks kaaluda järgnevate meetmete rakendamist: • Hoonete ligipääsetavuse parandamine, sh uutes ja renoveeritavates korterelamutes kaasaegsete liftide kasutamine, lifti sissepääsutasandi viimine hoone sissepääsutasandile. Teenuskohtade (nt	Keskkonna kohandamine võimaldaks tugiisikuteenuse osutamisel muuta järgmisi tegevusi: Täiskasvanu puhul on eelkõige võimalik: • Lihtsustada veebilehtedele info leitavust (nt CV otsingud, e-kool), mis vähendaks arvutikasutamise oskusega inimeste

haridusasutuses) hoonetele ligipääsu tagamine, sh kaldteed, liftid.

- Riigi ja erasektori veebilehtede ja e-teenuste ligipääsetavuse parandamine, nende veebist leitavuse kergendamine; veebiarendajate teadlikkuse tõstmine; veebilehtede WCAG standarditele vastavusse viimine.

abistamise aega (piisab vähestest juhendamiskordadest). Nägemispuudega inimestel võimaldavad lihtsad ja loetavad veebilehed paremini infot üles leida.

Laste puhul on eelkõige võimalik:

- Kohandatud õppehoonetes ja teenuskohtade hoonetes väheneb liikumise abistamise vajadus.

ISIKLIKU ABISTAJA TEENUS

MEETMED	MÕJU
Isikliku abistaja teenuse mahu vähendamiseks tasuks kaaluda järgnevate meetmete rakendamist: • Hoonete ligipääsetavuse parandamine, sh uutes ja renoveeritavates korterterelamutes kaasaegsete liftide kasutamine, lifti sissepääsutasandi viimine hoone sissepääsutasandile. Häälteavitussüsteemide ja punktkirja või reljeefsete juhtnuppude kasutamine liftides. • Kodude kohandamine, sh pesuruumide kohandamine. • Madalapõhjalise automaatrampidega transpordiveeremi kasutuselevõtt. • Teede ja tänavate ligipääsetavuse parandamine, sh ligipääsetavate juurdepääsuteede ja invaparkimiskohtade rajamine raudteepeatustes, suuna ja mummukivide paigaldamine, madaldatud äärekivide (nn 0-kõrgusega servad) kasutamist teedel ja tänavatel koos taktiilse teekattematerjalidega, helifooride kasutuselevõtt ning ülekäigu-taimerite kasutamine. • Elukeskkonna info ligipääsetavuse parandamine, sh ligipääsetavate sõiduplaanide ja -kaartide kasutamine (fondid, mõõdud, paigaldusviisid, -kõrgused jms), kontrasttähistuse kasutamine ühistranspordipeatuste elementidel, reaalaja infotabloode kasutamine, heliteavitused. • Riigi ja erasektori veebilehtede ja e-teenuste ligipääsetavuse parandamine, nende veebist leitavuse kergendamine; veebiarendajate teadlikkuse tõstmine;	Keskkonna kohandamine võimaldaks isikliku abistaja teenuse osutamisel muuta järgmisi tegevusi: • Kodude, teenuskoha hoonete, ühistranspordi, teede kohandamisel (abistamine kodust väljudes, ühistranspordiga-sotsiaaltranspordiga liikumisel, teede-tänavate läbimisel, teenuskohtades liikumisel) väheneks teenuskohtadesse saatmisele kuluv aeg. • Pimedad või nägemislangusega inimesed kasutavad isiklikku abistajat samuti tegevusteks väljaspool kodu, saadmaks inimest ühistranspordis, aga ka seondult õpingute või ka tööga seotult. Alternatiivina on võimalik teenusesaajad suunata kasutama teenuskohta saamiseks sotsiaaltranspordi teenust või saatja teenust. • Väheneb abistamise vajadus kodus (abistamine hügieenitoimingutes, toimingutele kuluv aeg), kui pesuruumid oleksid kohandatud. Trepikodade, liftide ja ukseavade kohandamine võimaldab samuti vähendada kodust ja koju väljumisel vajatavat abi. • Samuti on võimalik info parema kättesaadavuse korral (vaegnägijatel toimingud e-teenustega) vähendada selleks kuluvat aega, kuigi isikliku abistaja teenuse kasutajatel ei olnud info kättesaadavus oluliseks kitsaskohaks.

SOTSIAALTRANSPORDI TEENUS

MEETMED	MÕJU
Sotsiaaltranspordi teenuse mahu vähendamiseks tasuks kaaluda järgnevate meetmete rakendamist: • Madalapõhjalise automaatrampidega transpordiveeremi kasutuselevõtt. • Ligipääsetavate juurdepääsuteede ja invaparkimiskohtade rajamine raudteepeatustes ja teenuskohtade juures. • Madaldatud äärekivide (nn 0-kõrgusega servad) kasutamist teedel ja tänavatel koos taktilise teekattematerjalidega. • Teenuskohtade optimaalse võrgustiku kujundamine, sh ühistranspordi peatuste lähedus teenuskohtadele. • Elukeskkonna info ligipääsetavuse parandamine, sh ligipääsetavate sõiduplaanide ja -kaartide kasutamine (fondid, mõõdud, paigaldusviisid, -kõrgused jms), kontrasttähistuse kasutamine ühistranspordipeatuste elementidel, reaalaaja infotabloode kasutamine, heliteavitused.	Keskkonna kohandamine võimaldaks sotsiaaltranspordi teenuse osutamisel muuta järgmisi tegevusi: • Ligipääsu parandamine ühistranspordile vähendaks osaliselt teenusemahtu, kui ühistransport oleks ligipääsetavam ja sobilikuma tehnilise lahendusega (madalapõhjalised bussid, piisavalt laiad vahekäigud, automaatselt avatavad rambid, pealemineku platvormide kõrgus, platvormidele ligipääsetavus). • Ligipääsu parandamine teedele ja tänavatele võimaldaks samuti vähendada sotsiaaltranspordi kasutatavust (äärekivid, parklatest teenuskohta liikumise marsruudid, invaparkimise kohad, libeduse ja lume tõrje jms). • Oluliste esmatasandi teenuskohtade sidumine oluliste liiklussõlmedega võimaldaks samuti vähendada sotsiaaltranspordi kasutamise vajadust (nt väheneks vajadus teenuskeskustes mitme transpordivahendiga liikumise järele). • Info parema kättesaadavuse korral vähendada juhendamiseks ja iseseisvaks liikumiseks kuluvat aega, mis julgustab ühistransporti kasutama (vaegnägijatel toimingud spetsiaalsed viidad sobivale ühistranspordile, vastutulelik juhendamine bussijuhtide poolt).

TÖÖLESÕIDUTOETUS

MEETMED	MÕJU
Töölõõidutoetuse teenuse mahu vähendamiseks tasuks kaaluda järgnevate meetmete rakendamist: • Madalapõhjalise automaatrampidega transpordiveeremi kasutuselevõtt. • Ligipääsetavate juurdepääsuteede ja invaparkimiskohtade rajamine raudteepeatustes ja teenuskohtade juures, kõnniteede olemasolu ja korrashoid, sh madaldatud äärekivide (nn 0-kõrgusega	Keskkonna kohandamine võimaldaks töölesõidu toetuse teenuse osutamisel muuta järgmisi tegevusi: • Ühistranspordi ja teede-tänavate ligipääsetavuse suurendamine (sobivamad bussigraafikud tööle ja tagasi sõiduks, kohandatud bussid abivahendiga liikumiseks, peatuste optimaalsem võrgustik, invaparkimiskohtade rajamine ja nende ligipääsetavus) võimaldaks

servad) kasutamine teedel ja tänavatel koos taktiilse teekattematerjalidega. • Teenuskohtade optimaalse võrgustiku kujundamine, sh ühistranspordi peatuste lähedus teenuskohtadele, optimaalne ühistranspordi sõidugraafik. • Kodude kohandamine kaugtöö tegemiseks. • Riigi ja erasektori veebilehtede ja e-teenuste ligipääsetavuse parendamine, nende veebist leitavuse kergendamine; veebiarendajate teadlikkuse tõstmine; veebilehtede WCAG standarditele vastavusse viimine.	vähendada töölesõidu toetuse mahtu eelkõige maapiirkondades. • Kodude kohandamine kaugtööks sobivaks vähendaks osaliselt töölesõidu toetust saavate inimeste arvu, seda tööde puhul, kus kaugtöö on võimalik. • E-teenuste/e-keskkondade kohandamine (vaegnägijatele paremini loetavad ja lihtsamini kasutatavad veebilehed) võimaldaks samuti vähendada töölesõidu toetuse vajadust, kuigi pigem vähesel määral.
---	---

ELURUUMI TAGAMISE TEENUS

MEETMED	MÕJU
Eluruumi tagamise teenuse mahu vähendamiseks tasuks kaaluda järgnevate meetmete rakendamist: • Hoonete ligipääsetavuse parandamine, sh uutes ja renoveeritavates korterelamutes kaasaegsete liftide kasutamine ka madalamatel korruselamutel (alla 5 korruse), poolkorruselt lifti sissepääsuga korterelamutes lifti sissepääsutasandi viimine hoone sissepääsutasandile. • Teenuskohtade optimaalse võrgustiku kujundamine, sh ühistranspordi peatuste lähedus teenuskohtadele. • Madalapõhjalise automaatrampidega transpordiveeremi kasutuselevõtt. • Ligipääsetavate juurdepääsuteede ja invaparkimiskohtade rajamine raudteepeatustes ja teenuskohtades.	Keskkonna kohandamine võimaldaks eluruumi tagamise teenuse osutamisel muuta järgmisi tegevusi: • Eluhoonele, trepikojale ja eluruumidele ligipääsu parandamine võimaldab ennetada kliendi suunamist eluruumi tagamise teenusele ning võimaldab kliendile kodus iseseisvat liikumist ning tegevusi. • Ligipääsu parandamisel ühistranspordile, tänavatele-teele ning teenuskohtade optimaalse paiknemise korraldamisel on võimalik vähendada eluruumi tagamise teenuse vajadust või asendada see eluruumi kohandamise teenuse, koduteenuse vms teenusega.

ISTE TEENUSED

MEETMED	MÕJU
ISTE teenuse mahu vähendamiseks tasuks kaaluda järgnevate meetmete rakendamist: • Hoonete ligipääsetavuse parandamine, sh uutes ja renoveeritavates korterelamutes kaasaegsete liftide kasutamine, lifti sissepääsutasandi viimine hoone sissepääsutasandile. • Teenuskohtade optimaalse võrgustiku kujundamine, sh ühistranspordi peatuste	Keskkonna kohandamine võimaldaks ISTE teenuse osutamisel muuta järgmisi tegevusi: • Ligipääsetavuse parandamine hoonetele ja eluruumidele suurendaks inimeste iseseisvust ühistranspordi kasutamisel ning peatuste ja ühistranspordini liikumisel. • Ligipääsu parandamisel ühistranspordile, tänavatele-teele ning teenuskohtade optimaalse paiknemise korraldamisel on

lähedus teenuskohtadele, optimaalne ühistranspordi sõidugraafik.

- Riigi ja erasektori veebilehtede ja e-teenuste ligipääsetavuse parendamine, nende veebist leitavuse kergendamine; veebiarendajate teadlikkuse tõstmine.

võimalik vähendada saatmise vajadust teenusele jõudmisel.

- **E-keskkondade/e-teenuste lihtsustamisel** (CV-keskus, e-õppimise lahendused jms) on võimalik vähendada teenuse mahtu juhendamisel.

LISAD

LISA 1. KASUTATUD KIRJANDUS

- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. (2013). Avalike teenuste korraldamise roheline raamat.
- Mänd, E. (2021). Ligipääsetavuse riikliku korralduse arutelude lõpparuanne. Riigikantselei.
- Rakendusliku Antropoloogia Keskus. (2020). Laste ligipääsetavuse uuring.
- Riigikantselei. (2020). Ligipääsetavuse rakkerühma vahearuanne.
- Sotsiaalministeerium. (2019). Hoolekande programm 2019-2022.
- Tervise Arengu Instituut. (2021). Terviklik abi kodu lähedalt, isikukeskne erihoolekanne kohalikes omavalitsustes.
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (2015). Nõuded liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimeste liikumisvõimaluste tagamiseks üldkasutatavates ehitistes.
- Tallinna Linn (2016). Tallinna ligipääsetavuse arengusuunad aastatel 2016–2022.
- Tallinna Linn (2021). Tallinna ligipääsetavuse infosüsteem LIPS.
- MTÜ Ligipääsetavuse foorum (2021): KREDEX korterelamute meetme ligipääsetavuse analüüsi aruanne.
- MTÜ Ligipääsetavuse foorum (2020). Transpordi ja tehiskeskkonna ligipääsetavuse analüüs : lõppraport
- MTÜ Ligipääsetavuse foorum (2020). Transpordi ja tehiskeskkonna ligipääsetavuse analüüs, faktileht.
- Trinidad Wiseman OÜ (2020). Ligipääsetavuse rakkerühm: Lõpparuanne.
- Eesti Rakendusuuringute Keskus CentAR, Turu Uuringute AS, Sotsiaalministeerium (2018). Teadlikkus ja hoiakud vähenenud töövõimega inimeste ning töövõimereformi teemal.

LISA 2. INTERVJUUEERITUTE NIMEKIRI

Fookusgrupi intervjuudel (18) osales kokku 32 organisatsiooni esindajat (kokku 40 inimest). Intervjuud teostati kohalike omavalitsuste sotsiaalosakondade esindajatega (15), teenuseosutajatega kohalike omavalitsustes (7), erihoolekandeteenuse osutajatega (9), liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimestega (8) ning Töötukassa esindajatega (1).

1. Alutaguse vald – Evi Kruzman	9. Võru linn – Eve Ilison
2. Tallinna linn – Jako Stein, Mihkel Tõkke	10. Saaremaa vald – Reelika Murd
3. Pärnu linn – Tõnu Poopuu	11. Viljandi vald – Luule Vitsur
4. Lääneranna vald – Ene Täht	12. Lääne-Harju vald – Anneli Sert
5. Toila vald – Maarika Tarum	13. Mustvee vald – Katrin Rosar
6. Väike-Maarja vald – Kersti Sepp	14. Tartu linn – Eda Runthal
7. Mulgi vald – Merike Andrusko	15. Elva vald – Anneli Lepik
8. Rakvere linn – Angela Jallakas	

Kokku intervjuueeriti teenuseosutajaid 6 kohalikus omavalitsustes

16. Räpina Haigla AS – Eili Guhse	19. Rae Sotsiaalkeskus – Liivi Puumets
17. Keila Sotsiaalkeskus – Triin Peterson, Riina Sippol	20. MTÜ Suunatuli – Aive Makko
18. Viljandi päevakeskus – Marek Mumm	21. Jõgevamaa Tugiteenused OÜ – Kaire Kaasik
	22. MTÜ Pärnumaa Ühistranspordikeskus – Külliki Kübar

erihoolekandeteenuse osutajatega, lisaks viidi läbi intervjuu Töötukassa esindajaga

23. Hiiumaa Sotsiaalkeskus – Tiia Laanejõe	27. Taheva Sanatoorium SA – Ülla Kimmel
24. Pärnu Sotsiaalkeskus – Heli Kallasmaa	28. Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste keskus – Kaja Solom, Anneli Roosmäe
25. Haapsalu Sotsiaalmaja – Kättriin-Eliis Haamer, Annaliisa Täht	29. AS Hoolekandeteenused – Aster Tooma
26. Tallinna Vaimse Tervise Keskus – Merle Tomberg	30. Tallinna Tugikeskus Juks – Liis Lõhmus
	31. Töötukassa – Sirlis Sõmer-Kull
	32. Pärnumaa Puudega Inimeste Koda – Toomas Mihkelson

ning erivajadustega inimeste esindajatega (liikumis-, nägemis- ja kuulmispuudega inimesed).

33. Aadu Särev	37. Daniel Kotsjuba
34. Arko Vool	38. Toomas Urbanik
35. Villu Urban	39. Teet Kallaste
36. Artur Rapp	40. Silver Drenkhan

Uuringu käigus teostati 18 fookusgruupintervjuud ning viidi läbi 2 küsitlust SurveyMonkey keskkonnas, lisaks toimus 1 seminar. Intervjuudes osales kokku 40 inimest. Intervjuud teostati kohalike omavalitsuste sotsiaalosakondade esindajatega: Tallinna linna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet, Alutaguse valla sotsiaalosakond, Pärnu linna sotsiaalosakond, Võru linna sotsiaalosakond, Saaremaa valla sotsiaalosakond, Viljandi valla sotsiaalosakond, Lääneranna valla sotsiaalosakond, Toila valla sotsiaalosakond, Väike-Maarja valla sotsiaalosakond, Mulgi valla sotsiaalosakond, Rakvere linna sotsiaalosakond, Lääne-Harju valla sotsiaalosakond, Mustvee valla sotsiaalosakond, Tartu linna sotsiaalosakond, Elva valla sotsiaalosakond (sotsiaaltransporditeenus, eluruumide tagamise teenus, tugiisikuteenus ja sotsiaalnõustamine, ISTE teenused); teenusepakkujatega kohalikes omavalitsustes: Räpina Haigla AS, Keila Sotsiaalkeskus, Viljandi Päevakeskus, MTÜ Suunatuli, Pärnumaa Puudega Inimeste Koda, MTÜ Pärnumaa Ühistranspordikeskus, Rae

Sotsiaalkeskus, Jõgevamaa Tugiteenused OÜ (koduteenus, tugiisiku teenus, isikliku abistaja teenus). Intervjuud erihoolekandeteenuste osutajatega: AS Hoolekandeteenused, Lõuna-Eesti Erihooldusteenuste Keskus, Pärnu Sotsiaalkeskus, Haapsalu Sotsiaalmaja, Hiiumaa Sotsiaalkeskus, Taheva Sanatoorium SA (Toetatud elamise teenus, Töötamise toetamise teenus, igapäevaelu toetamise teenus päeva- ja nädalahoiu teenusena, kogukonnas elamise teenus, ööpäevaringne erihoolekandeteenus). Lisaks viidi läbi intervjuud erivajadustega inimeste esindajatega ja Töötukassa esindajatega (Töölesõidutoetus, Eriteenused vähenenud töövõimega inimestele, abivahenditeenus).

LISA 3. INTERVJUUDE KAVAD

Teenuseosutajate küsimustik

Civitta Eesti AS koostöös MTÜ Ligipääsetavuse Foorum ekspertide ja Sotsiaalministeeriumiga on läbi viimas ligipääsetavuse tulu-kulu analüüsi. Uuringu eesmärgiks on mõista, millised teenused või teenuste osad kompenseerivad täna otseste avalike teenuste kättesaadavust (nt füüsiline ligipääs). Soovime intervjuude käigus valideerida Teiega valitud hulka teenuseid, arutades erinevaid juhtumeid ja teenuste kasutatavust, et hinnata, kas ja mil määral sisaldavad teenused kompenseerivat komponenti.

Ligipääsetavust kompenseerivateks teenusteks loeme teenuseid, mida pakutakse osaliselt või tervikuna eesmärgiga kompenseerida avalike teenuste ligipääsmatust (näiteks sotsiaaltranspordi teenus, isikliku abistaja teenus jne).

Vaatame teenuseid selliselt, et kui ligipääsetavuse parandamisega ei saa teenuse mahtu vähendada, siis me ei räägi ligipääsmatuse kompenseerimisest, vaid piirangu (nt füüsiline erivajadus, eakus jne) või mõne muu aspekti kompenseerimisest. Ehk siis hindamaks, kas tegemist on kompenseeriva teenusega peaks küsima, kas füüsilise/e-keskkonna parendamisega kaoks või väheneks vajadus vaadeldava teenuse osas.

1. Milliseid tegevusi teenus sisaldab, sh mil määral ka kuidas abistate teenuste tarbijaid

- (1) Poes käimisel/toidukaupade hankimisel
- (2) E-teenuste kasutamisel
- (3) Transpordiga (sh töö, haridus, sotsiaal- ja tervishoid, kaubandus, kultuur)
- (4) Teenuskohas toimetamisel (sh töö, haridus, sotsiaal- ja tervishoid, kaubandus, kultuur)
- (5) Muude avalike teenuste tarbimisel

2. Kas Teenuse vajadus kaoks ära või väheneks, kui füüsiline keskkond ja e-keskkond oleksid ligipääsetavamad? (nt kui kasutusel oleksid madalapõhjalised bussid, teed heas korras, hooned ligipääsetavad, liftid hoonetes jne) Milliste aspektide parendamisest eelkõige kasu näete, sh

- (1) ühistransport ja teede olukorra juures, nt
 - a. madalapõhjaliste busside olemasolu, sh busside tehnilised lahendused (automaatselt avanevad rambid jms)
 - b. ühistranspordi graafiku tihendamine,
 - c. ühistranspordi peatuste asukoha muutmine,
 - d. peatustele ligipääsu parandamine (astmed),
 - e. kõrgete äärekivide kaotamine kergliiklusteedel,
 - f. asfaltkattega teede rajamine,
 - g. ohutu liikumine peatusesse (kergliiklusteed või maantee servad, mis on aastaringiselt kasutatavad; ülekäigurajad ja nende selge tähistus, helisignaalidega foorid),
 - h. info edastamine peatustes ja ühistranspordis (helilised teadaanded, info loetavus)
- (2) hoonete ja nendes liikumise juures, nt
 - a. hoonesse sissepääsu parandamine (kaldteed, astmete puudumine, uste laius, patsid ja teed ümber hoone, invaparkimise võimalused),
 - b. hoonete liikumise parandamine (lift, trepironijad, käsipuud, madalad läved),
 - c. kodu kohandamine (laved, kappide ja tööpindade kõrgus, pesemisvõimaluste ohutus)
- (3) e-teenuste, sh info kättesaadavuse juures, nt veebilehtede WCAG standarditele vastavus

3. Lähtudes eeltoodud küsimustiku vastusest, kui palju on täna neid teenusel olevaid isikuid (osakaal kõigist teenusel olijatest), kelle teenusvajadust oleks võimalik vähendada:

- (1) ühistranspordi ja teede olukorra parendamisega,
- (2) hoonete ja nendes liikumise parendamisega,
- (3) e-teenused, sh info kättesaadavus.

Kui palju (protsentuaalselt, tundides vm mahuhinnang) oleks võimalik nende inimeste teenusvajadust vähendada? Kas see sõltub kuidagi nende inimeste vanusest või piirangutest?

4. Kas teil on konkreetset statistikat teenuse mahtude ja teenuse tarbimise põhjuste kohta?

LISA 4. TEENUSEOSUTAJATE KÜSIMUSTIK

Lugupeetud teenuseosutaja/korraldaja esindaja

Civitta Eesti AS ja MTÜ Ligipääsetavuse Foorum on koostöös Sotsiaalministeeriumiga läbi viimas ligipääsetavuse kulu-tulu analüüsi. Uuringu eesmärgiks on mõista, millised teenused või teenuste osad kompenseerivad täna otseste avalike teenuste kättesaadavust. Soovime küsitluse käigus saada tagasisidet, milline on Teie kogemus valitud teenuste kaudu ligipääsmatuse kompenseerimisel.

Ligipääsetavust takistavate teguritena näeme:

- **füüsilist ligipääsetavust teenuskohtadele**, sh hoonesse sissepääs (kaldteede puudumine, astmed), liikumine hoones (liftide või ligipääsetavate liftide puudumine, kõrged läved, käsipuude puudumine), invaparkimise võimalused, märgistus ja juhtteed vaegnägijatele; info kättesaadavus vaegkuuljatele;
- **füüsiline ligipääsetavus eluruumidele**, sh hoonesse sissepääs (kaldteede puudumine, astmed), liikumine hoones (liftide või ligipääsetavate liftide puudumine, kõrged läved, käsipuude puudumine), invaparkimise võimalused; raskendatud pesemisvõimalused (kitsad uksed, vann);
- **ligipääsetavus ühistranspordile**, sh madala sisenemisega veeremi vähesus, tehnilised lahendused (käsitsi avatav ramp), info edastamine peatustes ja ühistranspordis (helilised teadaanded, info loetavus); peatustele ligipääs (astmed); ühistranspordi liini puudumine või pikad vahemaad; ajalised piirangud (ebasobivad väljumisajad) ligipääsetavus teedele ja taristule (äärekivide kõrgus; teede läbitavus remondiperioodil; jalakäijate liikumisteede terviklikkus; ülekäiguradade tähistus, teetakistused (nt lamav politseinik); taktiilse märgistuse vähesus, helisignaalidega fooride vähesus, probleemid teeremontide ja talvise teehoolduse ajal (sh teede libedus), invaparkimiskohtade vähesus ning nende tähistamise puudulikkus;
- **ligipääsetavus e-keskkondadele**, sh e-keskkond on erineva välimuse ja ülesehitusega, e-keskkonnad pole veebist lihtsasti leitavad;
- **ligipääsetavus infole**, sh info loetavus, info kuuldavus.

Ligipääsmatust kompenseerivateks teenusteks loeme teenuseid, mida pakutakse osaliselt või tervikuna eesmärgiga kompenseerida avalike teenuste ligipääsmatust (näiteks sotsiaaltranspordi teenus, isikliku abistaja teenus jne).

Küsitlusele ootame vastuseid sotsiaalteenuste valdkonnaga tegelevalt spetsialistilt. Juhul kui erinevate sotsiaalteenustega tegelevad erinevad spetsialistid, siis võib küsitlusele vastamisel teha nende spetsialistide vahel koostööd ning samuti võib ühest KOVist küsimustikule vastata mitu inimest eraldi.

1. Organisatsiooni nimi*⁵⁴ (vaba tekst)

2. Vastaja ametikoht* (vaba tekst)

3. Milliste alljärgnevatel teenustel osutamisega on Teie organisatsioon seotud? * (vali üks või mitu)

☐ Koduteenuse

⁵⁴ * kohustuslik väli.

- ☐ Tugiisikuteenus lapsele
- ☐ Tugiisikuteenus täisealisele isikule
- ☐ Isikliku abistaja teenus
- ☐ Eluruumi tagamise teenus
- ☐ Sotsiaaltransport (ka juhul, kui sotsiaaltöötaja oma tööajast ise KOV autoga seda teeb)
- ☐ Viipekeeletõlk
- ☐ KOV sotsiaalnõustamine
- ☐ ISTE teenused

4. Üldised kommentaarid/ettepanekud ülaltoodud teemade kohta (*vaba vastus*)

5. Palun mõelge (**teenuse nimi**) teenuse saajate peale ning hinnake alljärgnevalt, millised on peamised põhjused, miks on vajalik teenuse saajatele seda teenust osutada? Palun hinnake mitu protsenti teenuse saajatele osutatavast (**teenuse nimi**) mahust on seotud ühes tavapärasest aastas alljärgnevate põhjustega? * (vali üks iga põhjuse kohta)

PÕHIJUS	ei ole põhjusega seotud	kuni 10%	11-20%	21-30%	31-40%	41-50%	51-60%	61-70%	71-80%	81-90%	91-99%	100%	Muu
1. ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav (nt madalapõhjaliste busside puudumine, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad jm taoline)													
2. teenuse saaja ei saa iseseisvalt kodust välja (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, ukseid on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)													
3. teenuse saaja ei saa iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid, ja kaldteed, ukseid on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)													
4. teenuse saaja kodu ei ole sobilik, et iseseisvalt kodus toimetada (nt kappide kõrgused on valed, uksepakud on kõrged jm)													
5. teenuse saaja ei saa e-teenuseid tarbida tulenevalt e-teenustega seotud kitsaskohtadest (nt e-teenuste keerukus, liiga väike kiri jm taoline)													
6. teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jm)													
7. kõik muud põhjused (eelkõige inimesega seotud piirangutest tulenevad, nt vanus, erivajadus vm)													

Kujutage ette olukorda, kui ligipääsetavuse probleemid oleksid täiel määral lahendatud, st

- ligipääs ühistranspordile oleks hea (sõidaksid madalapõhjalised bussid, peatused oleks õiges kohas, graafik õige sagedusega jne) ja tagatud on nõudetranspordi teenuse kättesaadavus;
- teenuse saaja saaks iseseisvalt kodust välja (oleksid vajalikud liftid või ligipääsetavad liftid, kaldteed, trepitõstukid jm)
- teenuse saaja saaks iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (oleksid vajalikud liftid või ligipääsetavad liftid, kaldteed, trepitõstukid jm)
- teenuse saaja kodu oleks kohandatud vastavalt tema vajadustele (kappide kõrgused, madalad lävepakud);
- e-teenused oleksid lihtsasti mõistetavad ja ühetaolised ning kohandatud lähtuvalt erivajadustest;
- vajalik info oleks lihtsamini esitatud ja lihtsamini leitav.

Kas sellel juhul oleks võimalik vähendada (*teenuse nimi*) mahtu eelnevas küsimuses põhjuste 1-6 juures toodud osakaalude võrra? (vali üks) *

- ☐ Teenuse osutamine ei ole seotud eelnevas küsimuses toodud põhjustega 1-6
- ☐ Jah
- ☐ Ei, vähem, täpsustage osakaalu, kui palju oleks võimalik teenuse kogumahtu vähendada...

*Palun selgitage enda vastust***6. Milliseid ISTE komponente tuleb Teie hinnangul osaliselt või täiel määral osutada ligipääsetavuse probleemide tõttu ehk komponendi osutamise maht/sellega seotud ajakulu on suurem tulenevalt ligipääsetavusega seotud probleemidest?* (vali üks või mitu)**

- ☐ ISTE teenuse osutamine ei ole seotud ligipääsetavuse probleemidega
- ☐ personaalne toetamine erinevates eluvaldkondades
- ☐ psühholoogiline nõustamine ja psühhoteraapia perele
- ☐ pere nõustamine ja koostamine
- ☐ kogemuskogemine peredele
- ☐ intervallhoid
- ☐ sotsiaalsete suhete toetamine
- ☐ taastumine ja haigusega toimetuleku toetamine
- ☐ vaimse ja motoorse võimekuse arendamine ja säilitamine
- ☐ kogemuskogemine
- ☐ riski- ja probleemse käitumise juhtimine
- ☐ füüsilise tervise alane nõustamine ja toetus
- ☐ füüsilise aktiivsuse toetamine
- ☐ teraapiad füüsilise tervise toetamiseks
- ☐ liikumine eluruumides
- ☐ liikumine väljapool eluruumi
- ☐ töötamise toetamine
- ☐ töö- või rakendustegevuste toetamine spetsiaalselt kohandatud keskkonnas
- ☐ õppimise toetamine
- ☐ rakendus kogukonna
- ☐ vaba aja huvitegevuste toetamine
- ☐ toetus elukoha vahendamisel
- ☐ igapäevaelu toetamine
- ☐ ettevalmistus iseseisvumiseks

7. Üldised kommentaarid/ettepanekud ülaltoodud teemade kohta (*vaba vastus*)

Muud küsimused

8. Kas teie hinnangul on veel mõni KOV teenus, mis kompenseerib ligipääsetavuse puudujääke? (*vaba vastus*)

LISA 5. TEENUSETARBIJATE KÜSIMUSTIK

LIGIPÄÄSETAVUSE TULU-KULU ANALÜÜSI KÜSIMUSTIK

Civitta Eesti AS ja MTÜ Ligipääsetavuse Foorum on koostöös Sotsiaalministeeriumiga läbi viimas ligipääsetavuse kulu-tulu analüüsi. Uuringu eesmärgiks on mõista, millised teenused või teenuste osad kompenseerivad täna otseste avalike teenuste kättesaadavust. Soovime küsitluse käigus saada tagasisidet, milline on Teie kogemus valitud teenuste kaudu ligipääsetavuse kompenseerimisel.

Ligipääsetavust takistavate teguritena näeme:

- füüsilist ligipääsetavust teenuskohtadele, sh hoonesse sissepääs (kaldteede puudumine, astmed), liikumine hoones (liftide või ligipääsetavate liftide puudumine, kõrged läved, käsipuude puudumine), invatualettide olemasolu või puudumine, invaparkimise võimalused, märgistus ja juhtteed vaegnägijatele; info kättesaadavus vaegkuuljatele;
- füüsiline ligipääsetavus eluruumidele, sh hoonesse sissepääs (kaldteede puudumine, astmed), liikumine hoones (liftide või ligipääsetavate liftide puudumine, kõrged läved, käsipuude puudumine), invaparkimise võimalused; raskendatud pesemisvõimalused (kitsad ukse, vann), pääs rõdule;
- ligipääsetavus ühistranspordile, sh madala sisenemisega veeremi vähesus, tehnilised lahendused (käsitsi avatav ramp), info edastamine peatustes ja ühistranspordis (helilised teadaanded, info loetavus); juhtide ebakompetentne suhtlemine klientidega; peatustele ligipääs (astmed); ühistranspordi liini puudumine või pikad vahemaad; ajalised piirangud (ebasobivad väljumisajad) ligipääsetavus teedele ja taristule (äärekivide kõrgus; teede läbitavus remondiperioodil; jalakäijate liikumisteede terviklikkus; ülekäiguradade tähistus, teetakistused; taktiilse märgistuse vähesus, helisignaalidega fooride vähesus, probleemid teeremontide ja talvise teehoolduse ajal (sh teede libedus), invaparkimiskohtade vähesus ning nende tähistamise puudulikkus;
- ligipääsetavus e-keskkondadele, sh e-keskkond on erineva välimuse ja ülesehitusega, e-keskkonnad pole veebist lihtsasti leitavad, mittevastavus WCAG standarditele;
- ligipääse infole.

Ligipääsetavust kompenseerivateks teenusteks loeme teenuseid, mida pakutakse osaliselt või tervikuna eesmärgiga kompenseerida avalike teenuste ligipääsmatust (näiteks sotsiaaltranspordi teenus, isikliku abistaja teenus jne).

Vastaja andmed:

- 1) Olen...**
 - Sotsiaalteenuse saaja
 - Teenuse saaja esindaja
- 2) Vastaja sugu:*** /üks valik/
 - Mees
 - Naine
- 3) Vastaja vanus (numbritega)***
- 4) Vastaja elukoht** (linn, maakond, vald, alev)*
- 5) Vastaja elab...*** /üks valik/
 - Perega
 - Üksi

- Muu, palun täpsustage ...

6) Vastaja tegevusala* /üks valik/

- Töötav
- Töötav õpilane/üliõpilane
- Töötav pensionär
- Töötu, tööd otsiv
- Õpilane või üliõpilane, tasustamata praktikant
- Pensionär (vanadus-, ennetähtaegsel või sooduspensionil)
- Lapsehoolduspuhkusel olija
- Muudel põhjustel mittetöötav (sh kodune)
- Ajateenija, asendusteenistuja
- Muu, palun täpsustage ...

7) Vastaja puudeliik* /üks valik/

- Liikumispuue
- Nägemispuue
- Kuulmispuue
- Psüühikahäire
- Intellektipuue
- Keele- ja kõnepuue
- Puue puudub

8) Vastaja puude raskusaste* /üks valik/

- Keskmine puue
- Raske puue
- Sügav puue

9) Abivahendi kasutamine* /üks valik/

- Liigun iseseisvalt
- Liigun ratastooliga, käimisraamiga, kepiga
- Kasutan nägemise abivahendeid
- Kasutan kuulmise abivahendeid
- Muu, palun täpsustage ...

Küsimused teenuste kohta:

10) Milliseid alljärgnevaid teenuseid Te kasutate?* /mitu valikut/

- Koduteenus
- Tugiisikuteenus lapsele
- Tugiisikuteenus täisealisele isikule
- Isikliku abistaja teenus
- Eluruumi tagamise teenus
- Sotsiaaltransporditeenus
- Viipekeeletõlk
- Kirjutustõlke teenus
- KOV sotsiaalnõustamise teenus

- ISTE teenused (pilootprojekt, mis põhineb teenuskomponentidel põhinevat lähenemist psüühilise erivajadusega inimeste abistamisel ja testitakse korraldusskeemi, kus psüühilise erivajadusega inimeste teenuste korraldaja rollis on kohalik omavalitsus)

11) Koduteenus

Teenuse eesmärk on isiku abistamine kodu ja isikliku eluga seotud igapäevaeluks vajalike toimingute sooritamisel ja asjaajamisel, et aidata kaasa elukvaliteedi säilitamisele ja parandamisele harjumuspärase keskkonnas ja väljaspool kodu.

12) Millise põhjusel tarbite või tarbib teie esindatav koduteenust (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Ühistransport ei ole piisaval tasemel kättesaadav (nt madalapõhjaliste busside puudumine, ühistranspordi liinid puuduvad, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, ühistranspordi kasutamise kartus jms)
- Ei saa iseseisvalt kodust välja (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, ukSED on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Ei saa iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid, ja kaldteed, ukSED on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Kodu ei ole sobilikuks kohandatud, et iseseisvalt kodus toimetada (nt kappide kõrgused on valed, uksepakud on kõrged jms)
- Ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, liiga väike kiri jms)
- Info ei ole piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (eelkõige seotud nt vanuse, erivajaduse vms), palun täpsustage...

13) Tugiisikuteenus lapsele

Teenuse eesmärk: lapse tugiisikuteenuse eesmärk on toetada lapsevanema, eestkostja või lepingu alusel lapse perekonnas hooldaja toimetulekut või töötamist. Lapsevanem, eestkostja, lapse perekonnas hooldaja mõisteid kasutame kirjelduses edaspidi ühise nimetajana – lapsevanem. Samuti on tugiisikuteenuse eesmärgiks lapse ea- või võimetekohase arengu toetamine ja vajadusel hooldustoimingute sooritamine. Teenust pakkudes tuleb sotsiaalse tõrjutuse ennetamiseks ja leevendamiseks tagada lapsele eakaaslastega võrdsed võimalused ning vähendada lapsevanemate hoolduskoormust, andes neile võimalusi tööhõives osalemiseks.

14) Tugiisikuteenus lapsele kasutamise põhjused (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav (nt madalapõhjaliste busside puudumine, ühistranspordi liinid puuduvad, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, ühistranspordi kasutamise kartus jms)
- Koolis või lasteaias ei ole lapsele sobivaid füüsilisi tingimusi või puudub piisavalt kvalifitseeritud personali
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt kodust välja (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, ukSED on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid, ja kaldteed, ukSED on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)

- Teenuse saaja kodu ei ole sobilikuks kohandatud, et iseseisvalt kodus toimetada (nt kappide kõrgused on valed, uksepakud on kõrged jms)
- Teenuse saaja ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, liiga väike kiri jms)
- Teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (eelkõige inimesega seotud asjaoludest tulenevad, nt vanus, erivajadus vms), palun täpsustage...

15) Tugiisikuteenus täisealisele isikule

Teenuse eesmärk on inimese toimetuleku tagamine. Teenuse sisuks on inimese abistamine jõustamise ja juhendamise kaudu tema kohustuste täitmisel, õiguste teostamisel või toimetulekul raske olukorraga inimese igapäevases elukeskkonnas. Tugiisikute töö sisu, -ülesanded ja -korraldus on sihtgrupist sõltuvalt erinevad. Olenevalt kliendi vajadusest on tugiisik abistaja

asjaajamisel, emotsionaalse toe pakkuja, kogemuste või teabe vahendaja jne. Kõik tugiisikuteenuse saajad vajavad motiveerimist ja julgustamist, mõned neist ka juhendamist konkreetsete toimingute (igapäevatööd, asjaajamine, kontaktide loomine jm) tegemiseks või õppimiseks.

16) Tugiisikuteenus täisealisele isikule kasutamise põhjused (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav (nt madalapõhjaliste busside puudumine, ühistranspordi liinid puuduvad, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, ühistranspordi kasutamise kartus jms)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt kodust välja (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, ukсед on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid, ja kaldteed, ukсед on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja kodu ei ole sobilikuks kohandatud, et iseseisvalt kodus toimetada (nt kappide kõrgused on valed, uksepakud on kõrged jms)
- Teenuse saaja ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, liiga väike kiri jms)
- Teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (eelkõige inimesega seotud asjaoludest tulenevad, nt vanus, erivajadus vms), palun täpsustage...

17) Isikliku abistaja teenus

Isikliku abistaja teenuse eesmärk on puudega inimese abistamine igapäevastes füüsilistes tegevustes, toetades seeläbi tema võimalikult iseseisvat toimetulekut osalemise suurendamisega ühiskonnaelu erinevates valdkondades, sh hariduses ja tööhõives. Lisaks on teenuse eesmärk puudega inimese pereliikmete ja lähedaste hoolduskoormuse vähendamine ning nende sõltumatuse ja sotsiaalse aktiivsuse toetamine, sh tööturul osalemise võimaldamine.

18) Isikliku abistaja teenuse kasutamise põhjused (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav (nt madalapõhjaliste busside puudumine, ühistranspordi liinid puuduvad, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, ühistranspordi kasutamise kartus jms)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt kodust välja (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, ukсед on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid, ja kaldteed, ukсед on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja kodu ei ole sobilikuks kohandatud, et iseseisvalt kodus toimetada (nt kappide kõrgused on valed, uksepakud on kõrged jms)
- Teenuse saaja ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, liiga väike kiri jms)
- Teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (eelkõige inimesega seotud asjaoludest tulenevad, nt vanus, erivajadus vms), palun täpsustage...

19) Eluruumi tagamise teenus

Eluruumi tagamise teenuse eesmärk eluruumi kasutamise võimaluse kindlustamine inimesele, kes ei ole sotsiaalmajanduslikust olukorrast tulenevalt võimeline enda ja oma perekonna vajadustele vastavat eluruumi tagama. Kohaliku omavalitsuse üksus abistab eluruumi kohandamisel või sobiva eluruumi leidmisel inimesi, kellel on puudest tingituna raskused eluruumis liikumisel, endaga toimetulekul või suhtlemisel.

20) Eluruumi tagamise teenuse kasutamise põhjused (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav (nt madalapõhjaliste busside puudumine, ühistranspordi liinid puuduvad, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, ühistranspordi kasutamise kartus jms)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt kodust välja (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, ukсед on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid, ja kaldteed, ukсед on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja kodu ei ole sobilikuks kohandatud, et iseseisvalt kodus toimetada (nt kappide kõrgused on valed, uksepakud on kõrged jms)
- Teenuse saaja ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, liiga väike kiri jms)
- Teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (eelkõige inimesega seotud asjaoludest tulenevad, nt vanus, erivajadus vms), palun täpsustage...

21) Sotsiaaltransporditeenus

Sotsiaaltransporditeenuse eesmärk on tagada isikule sõiduki kasutamise võimalus tööl ja koolis käimiseks ning avalike teenuste kasutamiseks.

22) Sotsiaaltransporditeenuse kasutamise põhjused (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav (nt madalapõhjaliste busside puudumine, ühistranspordi liinid puuduvad, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, ühistranspordi kasutamise kartus jms)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt kodust välja (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, ukseid on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid, ja kaldteed, ukseid on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja kodu ei ole sobilikuks kohandatud, et iseseisvalt kodus toimetada (nt kappide kõrgused on valed, uksepakud on kõrged jms)
- Teenuse saaja ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, liiga väike kiri jms)
- Teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (eelkõige inimesega seotud asjaoludest tulenevad, nt vanus, erivajadus vms), palun täpsustage...

23) Viipekeeletõlgi teenus

Viipekeele tõlketeenust osutatakse kuulmispuudega või kuulmislangusega elanikele, kelle peamine suhtluskeel on eesti või vene viipekeel ja kes ei ole võimelised johtuvalt kuulmise puudumisest suhtlema kõnekeeles. Viipekeele tõlge võib olla nii kohapealne kui ka kaugtõlge (mobiili, arvuti vms abil).

24) Viipekeeletõlgi teenuse kasutamise põhjused (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt suhelda ametiasutustes, arsti juures, haridusasutustes, üritustel, huvitegevuses.
- Teenuse saaja ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, info videote kaudu kus puuduvad viipekeeletõlge/subtiitrid)
- Teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (eelkõige inimesega seotud asjaoludest tulenevad, nt vanus, erivajadus vms), palun täpsustage...

25) Kirjutustõlke teenus

Kirjutustõlge on mõeldud eelkõige vaegkuuljatele, kelle jaoks teeb kirjutustõlk kuuldava teksti kirjalikuks tekstiks, mida on võimalik ekraanilt kohe lugeda. See on mõeldud inimestele, kellel on kuulmislangus aga kelle peamine suhtluskeel on eesti keel (mõeldud on eesti kõne- ja kirjakeelt).

ESF poolt rahastatav ja SKA poolt koordineeritav tasuta kirjutustõlketeenus on mõeldud kuulmislangusega (peamiselt vaegkuuljatele) inimestele, kellele on määratud vähenenud töövõime (varasema süsteemi järgi töövõimetus).

Määratud töövõime puudumisel saab inimene taotleda kirjutustõlke teenust kohalikust omavalitsusest

26) Kirjutustõlke teenuse kasutamise põhjused (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt suhelda ametiasutustes, arsti juures, haridusasutustes, üritustel, huvitegevuses.
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt aru inforuumis edastatavast kõnest (seminarid, loengud, teatrietendused, häireteavitused);
- Teenuse saaja ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, info videote kaudu kus puuduvad subtiitrid)
- Teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (eelkõige inimesega seotud asjaoludest tulenevad, nt vanus, erivajadus vms), palun täpsustage...

27) KOV sotsiaalnõustamise teenus

Sotsiaalnõustamisteenuse eesmärk on sotsiaalsete probleemide tekkimise ennetamine ning isikute abistamine juba tekkinud probleemide lahendamisel.

28) KOV sotsiaalnõustamise teenuse kasutamise põhjused (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav (nt madalapõhjaliste busside puudumine, ühistranspordi liinid puuduvad, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, ühistranspordi kasutamise kartus jms)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt kodust välja (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, ukseid on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid, ja kaldteed, ukseid on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja kodu ei ole sobilikuks kohandatud, et iseseisvalt kodus toimetada (nt kappide kõrgused on valed, uksepakud on kõrged jms)
- Teenuse saaja ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, liiga väike kiri jms)
- Teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (eelkõige inimesega seotud asjaoludest tulenevad, nt vanus, erivajadus vms), palun täpsustage...

29) ISTE teenused

ISTE teenused on pilootprojekti raames pakutavad teenused, mis baseeruvad teenuskomponentidel põhineval lähenemisel psüühilise erivajadusega inimeste abistamisel. Seejuures testitakse korraldusskeemi, kus psüühilise erivajadusega inimeste teenuste korraldaja rollis on kohalik omavalitsus

30) ISTE teenuse kasutamise põhjused (valige kõik olulised põhjused või lisage muu põhjus): /mitu valikut, muud põhjused väli-tekst/

- Ühistransport ei ole teenuse saajale piisaval tasemel kättesaadav (nt madalapõhjaliste busside puudumine, ühistranspordi liinid puuduvad, peatused on liiga kaugel, ühistranspordi graafik on liiga hõre, peatustesse viivad teed ei ole ratastooliga läbitavad, ühistranspordi kasutamise kartus jms)

- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt kodust välja (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid ja kaldteed, uksed on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja ei saa iseseisvalt toimetada teenuse osutamise paigas (nt puuduvad liftid või ligipääsetavad liftid, ja kaldteed, uksed on liiga kitsad ja puuduvad madalad läved)
- Teenuse saaja kodu ei ole sobilikuks kohandatud, et iseseisvalt kodus toimetada (nt kappide kõrgused on valed, uksepakud on kõrged jms)
- Teenuse saaja ei saa e-teenuseid kasutada tulenevalt e-teenustega seotud probleemidest (nt e-teenuste keerukus ja arusaadavus, liiga väike kiri jms)
- Teenuse saaja jaoks ei ole info piisavalt selgelt tema vajadustest lähtuvalt esitatud (piktogrammide puudumine, viitade puudumine, info keerukas leidmine, emakeelsete subtiitrite puudumine, lihtsustatud teksti puudumine jms)
- Muud põhjused (elkõige inimesega seotud asjaoludest tulenevad, nt vanus, erivajadus vms), palun täpsustage...

Üldised kommentaarid/ettepanekud ülaltoodud teenuste kohta (vabas vormis)

/pikk tekstiväli/

LISA 6. LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA SEOST MITTE OMAVAD TEENUSED

Alljärgnevalt on kirjeldatud teenust, mis esialgsel ekspertide hinnangul võis olla seotud ligipääsetavusega, kuid intervjuu läbiviimise järel selgus, et seos ligipääsmatuse kompenseerimisega ei ole asjakohane.

KODUÕPPE TEENUS

Koduõppe teenusena mõistetakse väljaspool kooliruumi korraldatavat õpet. Koduõppeteenust pakutakse kui õpilase tervises seisund ei võimalda ettenähtud õppes osaleda tervislikel põhjustel või vanem soovib põhiharidus omandava õpilase õppetööd iseseisvalt korraldada. Õpilasele, kelle tervises seisund ei võimalda tal osaleda õppetöös, loob kohalik omavalitsus võimalused põhi- või üldkeskhariduse omandamiseks väljaspool kooli (kodus, päevakeskuses vms) õppides. Koduõpet tervislikel põhjustel rakendatakse õpilasele, kellel on raske funktsioonihäire, haigus või puue või kelle tervislik seisund võib selle põhjustada ning kelle õppetöö läbiviimiseks erivajadustest tulenevalt puuduvad koolis võimalused ja tingimused.

TABEL 30. KODUÕPPE TEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
KOV	Täpne statistika puudub	Täpne statistika puudub	6-19-aastased inimesed; (tervislikust seisundist või vanema soovist tulenevalt õpilase õppetöö iseseisev korraldamine)

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Hindamaks teenuse seotus ligipääsetavusega teostati intervjuu Haridus- ja Teadusministeeriumi esindaja. Intervjueeritu sõnul on vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele kohalikul omavalitsusel kohustus tagada kõigile oma territooriumil elavatele koolikohustuslikele lastele võimalus omandada põhiharidust ja täita koolikohustust. Vähemalt 80% õpilastest, kelle jaoks põhikool on elukohajärgne kool, ei tohi kooli jõudmiseks kuluda rohkem kui 60 minutit. Intervjueeritu sõnul puuduvad Haridus- ja Teadusministeeriumil andmed selle kohta, et vanemad oleksid taotlenud koduõpet kehva ligipääsetavuse tõttu. Peamisteks koduõppe valimise põhjusteks on haridusfilosoofilised tõekspidamised ja teise suurema rühma moodustavad ajutiselt välismaal elavad/õppivad lapsed.

Tervislikel põhjustel koduõppele suunatud õpilaste puhul on tegemist peamiselt keeruliste somaatiliste seisunditega – onkoloogilised vmt, kus lapse immuunsus on ravi või haiguse tõttu nii nõrk, et väliskeskond tähendab suurt ohtu. Samuti võib lapsel olla mõni psüühikahäire, mille puhul kodust väljas käimine tekitab äärmuslikke stressireaktsioone. Viimasel juhul on tegu reeglina generaliseerunud ärevushäiretega, mille taustaks on kas sügav või mõõdukas depressioon või pervasiivne arenguhäire või orgaaniline ajukahjustus. Kõikidel neil juhtudel ei ole aluspõhjus koduõppele määramiseks ligipääsetavus, vaid lapse vajadus. Kui lapsel vastav vajadus puudub, siis teda tervislikel põhjustel koduõppele ei määrata, näiteks ka sügava puudega hooldusõppe lapsed käivad koolis.

KOKKUVÕTE

Teenusel ei ole seotud ligipääsmatuse kompenseerimisega, sest koduõpet ei käsitleda kui ligipääsmatust kompenseerivat teenust. Koduõppe põhjuseks ei tohi olla probleemid ligipääsetavusega (nt kaugus koolist). Põhjusteks on eelkõige tervislikud põhjused või vanema soov.

IGAPÄEVAELU TOETAMISE TEENUS PÄEVA- JA NÄDALAHOIUTEENUSENA

Igapäevaelu toetamise teenus päeva- ja nädalahoiuteenusena on teenus pakkumaks inimesele vajalikku kõrvalabi igapäevaelu tegevustes, võimaldades jätkata elamist koduses keskkonnas ja lükata edasi ööpäevaringselt hoolekandetasutusse elama asumist. Teenus on mõeldud inimestele, kellel on diagnoositud intellektihäire ning kellel on suur hooldus- ja abivajadus igapäevaeluga seotud tegevustes. Teenuse raames pakutakse lisaks isiku hooldusele kõrvalabi või tegevusjuhendaja toetust. Teenusel aidatakse inimest näiteks riietumisel, pesemisel, toitmisel, suhtlemisel, vaba aja sisustamisel ning igapäevaoskuste arendamisel.

TABEL 31. IGAPÄEVAELU TOETAMISE TEENUS PÄEVA- JA NÄDALAHOIUTEENUSENA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	2975	6 305 272€	18-aastased ja vanemad inimesed (kodus elavatele psüühikahäirega täiskasvanutele)

Allikas: Sotsiaalministeerium, H-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Igapäevaelu toetamise teenust osutas 5 intervjuudes osalenud organisatsiooni. Intervjueeritute sõnul on teenus keskendunud isiku toetamisele koduses keskkonnas, seega mängib rolli kodu sobivus ning seal liikumine. Peamiseks teenuse osutamise põhjuseks ei ole intervjueeritute hinnangul ligipääsmatus, vaid kõige suurem osa teenuse osutamise põhjusest moodustab inimese erivajadusest tulenev juhendamine. Intervjueeritud töid välja, et kui oleks sobivad pildid ja viidad psüühilise erivajadusega inimesele, lihtsustaks see osaliselt teenusel oleva isiku juhendamist igapäevatoimingutes. Kodu kohandamine või lihtsam info arusaadavus toetaks vähesel määral tegevusjuhendajaid ja teenust saavaid isikuid, kuid need aspektid ei vähenda vahetu juhendamise vajadust.

KOKKUVÕTE

Igapäevaelu toetamise teenust päeva- ja nädalahoiuteenusena teenusena pakutakse muudel põhjustel kui füüsiline ligipääsetavus ja see tugi ei muutu oluliselt keskkonna muutumisel. Ligipääsetavuse tagab teine inimene, mitte keskkond ja abivahend. Teenus toetab eelkõige psüühilise häirega täiskasvanute sotsiaalsete oskuste arendamist koos tegevusjuhendajaga.

ÖÖPÄEVARINGNE ERIHOOLEKANDETEENUS

Ööpäevaringne erihoolekandeteenus on suunatud inimese iseseisva toimetulekuvõime säilitamiseks ja arendamiseks ning turvalise elukeskkonna tagamiseks teenuse osutaja ruumides. Teenust pakutakse täisealisele, kellel on tuvastatud raske või sügav puue, kellel on töövõimekaotus vähemalt 80% või puuduv töövõime. Teenuse raames elavad kasutajad ruumides koduseks kujundatud keskkonnas ning tegevusjuhendaja aitab neid sotsiaalsete suhete loomisel, aja planeerimisel, vaba aja sisustamisel, avalike teenuste kasutamisel, õppimise ja õppimisvõimaluste leidmisel ning töötamise või töösarnaste tegevuste juures. Teenuse kasutamisel tagatakse inimesele transport tervishoiu-, sotsiaal- ja muudele avalikele teenustele jõudmiseks.

TABEL 32. ÖÖPÄEVARINGNE ERIHOOLEKANDETEENUSE STATISTIKA

TEENUSEOSUTAJA	KASUTAJATE ARV (2020)	KULU AASTAS (2020)	SIHTGRUPP
SKA	1777	12 109 682€	18-aastased ja vanemad inimesed; (raske või sügava puudega või töövõime kaotanud inimesed)

Allikas: Sotsiaalministeerium, H-veeb

SEOS LIGIPÄÄSMATUSE KOMPENSEERIMISEGA JA TEENUSE MAHU MUUTUS LIGIPÄÄSETAVUSE SUURENEMISEL

Ööpäevaringset erihoolekandeteenust osutas 5 intervjuudes osalenud organisatsiooni. Intervjueeritute sõnul ei kompenseeri ööpäevaringne erihoolekandeteenus ligipääsmatusest tulenevaid probleeme teistele vajalikele teenustele, sest inimesed sõltuvad suuresti tegevusjuhendajatest. Teenusel on kogu päev toetatud ning ligipääsmatusega seotud aspektid (kohandatud teenuskeskus, ligipääsetavad teed ja ühistransport) soodustavad osaliselt küll tegevusjuhendajate tööd, kuid ei võimalda selle mahtu vähendada. Tulenevalt teenuse iseloomust ei väheneks intervjueeritute hinnangul teenuse maht probleemide ja keskkonna parandamisel märkimisväärselt.

KOKKUVÕTE

Teenus toetab raske või sügava puudega või töövõime kaotanud täiskasvanute sotsiaalsete oskuste arendamist ja igapäevaelu toimingute teostamist. Osaliselt toetavad ligipääsetavuse parandamisega seotud aspektid (kohandatud ruumid, ligipääsetavamad teed ja ühistransport) ajalise kulu vähenemist mingile kindlale tegevusele, kuid ei vähenda teenusega seotud mahte.

LISA 7. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE MAHU JA EELARVEVAJADUSE PROGNOOS TEENUSTE TEGELIKKU VAJADUST ARVESSE VÕTTES

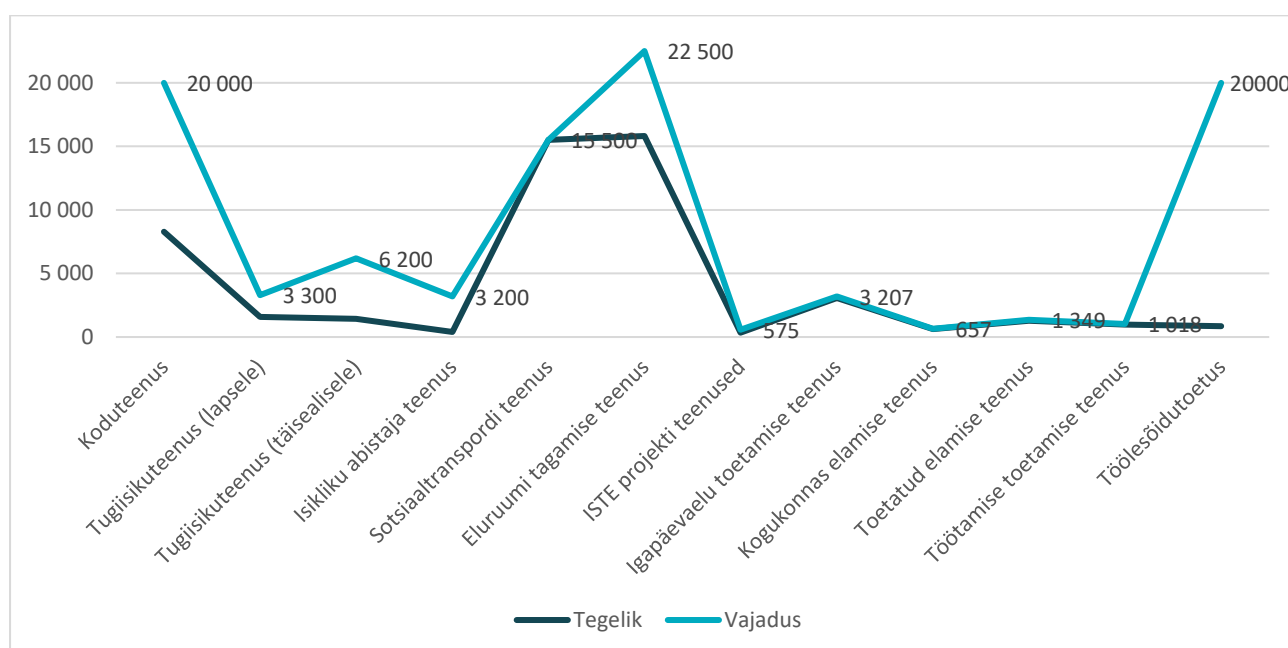
Alljärgnevalt on kirjeldatud ligipääsmatust kompenseerivate teenuste mahu ja eelarvevajaduse prognoos, arvestades lisaks ptk 4 toodule ka Sotsiaalministeeriumi, Sotsiaalkindlustusameti ja Töötukassa hinnanguid teenuste tegeliku vajaduse osas.

LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE TEGELIKU VAJADUSE PROGNOOSI KOOSTAMISE LÄHTEKOHAD

Ligipääsmatust kompenseerivate teenuste puhul on tegemist sotsiaalteenustega, mille tegelik vajadus eelduslikult oleks oluliselt suurem võrreldes täna pakutuga. Pakkumine on tegelikust vajadusest madalam erinevatel põhjustel, sh näiteks eelarvehahandite puudus, inimeste madal teadlikkus, takistused abivajajate leidmisel jne. Seejuures võib tegelik teenusevajadus olla tänastest mahtudest kümneid kordi suurem (vaata Joonis 37). Ligipääsmatust kompenseerivate teenuste tegeliku vajaduse prognoosi aluseks on võetud järgnevad allikad:

- Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring (2015),
- Puuetega inimeste ja nende pereliikmete hoolduskoormuse uuring (2009),
- Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017),
- SHARE (Euroopa paneeluuring 50+ vanuses inimeste tervisliku seisundi, vananemise ja pensionile jäämise kohta) (2016),
- Erihoolekandeteenuste korraldussüsteemi mõjude analüüs üleminekul isikukesksele teenusmodelile (2021),
- Töötukassa hinnangud ja Sotsiaalministeeriumi hinnangud.

JOONIS 37. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE PROGNOOSITUD VAJADUS

Allikas: Töötukassa, Sotsiaalministeerium

EELDUSLIKU TEGELIKU VAJADUSEGA ARVESTAV TEENUSVAJADUSE PROGNOOS

Eeldusliku tegeliku vajadusega arvestava prognoosi koostamisel on eeldatud, et ülaltoodud tegeliku vajaduse tasemele jõutakse järk-järgult iga-aastaselt teenusmahtu suurendades aastaks 2031. Kõige enam

protsentuaalselt võiks kasvada töөлööidutoetuse, isikliku abistaja teenuse ja ISTE projekti teenuste tarbijate arv.

TABEL 33. RAHVASTIKUPROGNOOSI JA EELDATAVA TEGELIKU TEENUSVAJADUSE PÕHJAL TULETATUD TEENUSVAJADUSTE MUUTUS PERIOODIL 2020-2031

TEENUSED	TEENUSE KASUTAJATE ARV			MUUTUS	
	2020	2026	2031		
Koduteenus	8 279	14 192	20 000	+142%	+11 721
Tugiisikuteenus (lapsele)	1 586	2 443	3 300	+108%	+1 714
Tugiisikuteenus (täisealisele)	1 444	3 820	6 200	+329%	+4 756
Isikliku abistaja teenus	411	1 806	3 200	+679%	+2 789
Sotsiaaltranspordi teenus	15 500	15 448	15 361	-1%	-139
Eluruumi tagamise teenus	15 815	19 138	22 500	+42%	+6 685
ISTE projekti teenused	345	1 499	2 654	+672%	+2 319
Igapäeaelu toetamise teenus	3 062	3 861	4 678	+53%	+1 616
Kogukonnas elamise teenus	625	792	960	+54%	+335
Toetatud elamise teenus	1 285	1 625	1 971	+53%	+686
Töötamise toetamise teenus	970	1 227	1 488	+53%	+518
Töölööidu toetus	852	10 424	20 000	+2247%	+19 148

Allikas: CIVITTA arvutused

EELARVEVAJADUS EELDUSLIKU TEGELIKULE VAJADUSELE VASTAVATE TEENUSMAHTUDE KORRAL KESKKONNA LIGIPÄÄSETAVAUST PARENDAMATA

Eeldusliku tegelikule vajadusele vastavate teenusmahtude eelarvevajaduse prognoosimisel on aluseks võetud:

- 1) teenusvajaduse prognoos lähtuvalt eelduslikest tegelikule vajadusele vastavatest teenusmahtudest ja rahvastikumuudatustest;
- 2) teenuste osutamiseks tehtud kulud 2020. aastal;
- 3) makromajandusprognoosid.

Arvestades ülaltoodud lähtekohti on ligipäätavusega seotud teenuste tegeliku vajaduse prognoos 10 aasta perspektiivis alljärgnev:

TABEL 34. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE EELARVEPROGNOOSID ARVESTADES TEGELIKULE VAJADUSELE VASTAVAID EELDUSLIKKE TEENUSMAHTUSID 2020-2031

TEENUS	2020 (TEGELIK)	2022 (PROGNOOS)	2027 (PROGNOOS)	2031 (PROGNOOS)	MUUTUS 2031 VÖRREDES 2020
	EUR	EUR	EUR	EUR	
Koduteenus	9 911 784	13 045 957	27 216 889	42 589 494	+330%
Tugiisikuteenus	7 827 531	10 831 376	26 431 743	43 652 013	+458%
Isikliku abistaja teenus	1 268 931	2 431 767	9 528 902	17 572 950	+1285%
Sotsiaaltranspordi teenus	4 671 721	5 328 674	6 888 042	8 235 190	+76%
Eluruumi tagamise teenus	16 056 896	17 988 702	23 882 700	29 360 987	+83%
ISTE projekti teenused	848 231	1 613 997	6 298 063	11 606 324	+1268%

Igapäevaelu toetamise teenus	6 305 272	7 538 233	12 269 369	17 133 945	+172%
Kogukonnas elamise teenus	3 167 880	3 800 103	6 193 178	8 654 828	+173%
Toetatud elamise teenus	2 878 421	3 449 913	5 620 407	7 852 825	+173%
Töötamise toetamise teenus	1 058 488	1 268 490	2 066 894	2 888 123	+173%
Töölöödide toetus	2 157 000	7 535 277	37 093 055	65 078 313	+2917%

Allikas: CIVITTA arvutused

Tabel 33 põhjal võis öelda, et enamike vaatluse all olevate pakutavate teenuste tänane maht ei vasta eelduslikule tegelikule vajadusele. Kõige enam oleks 10 aasta perspektiivis vaja täiendavalt panustada isikliku abistaja teenuse, ISTE projekti teenuste ja töölöödidoetuse mahu suurendamisse.

EELARVEVAJADUS EELDUSLIKU TEGELIKULE VAJADUSELE VASTAVATE TEENUSMAHTUDE KORRAL PARANDATUD LIGIPÄÄSETAVUSEGA KESKKONNA KORRAL

Eelduslikule tegelikule vajadusele vastavate teenusmahtude eelarvevajaduse prognoosimisel on aluseks võetud:

- 1) teenusvajaduse prognoos lähtuvalt eelduslikust tegelikule vajadusele vastavatest teenusmahtudest ja rahvastikumuudatustest;
- 2) teenuste osutamiseks tehtud kulud 2020. aastal;
- 3) makromajandusprognoosid;
- 4) osapoolte hinnangud ligipääsetavusega seotud teenustes eksisteeriva võimaliku kokkuhoiu osas.

Arvestades ülaltoodud lähtekohti ning eeldades, et ligipääsetavusega seotud probleemid lahendatakse koheselt ehk 2022. aastal, siis on ligipääsetavusega seotud teenuste eelduslik tegelikule vajadustele vastav prognoos 10 aasta perspektiivis alljärgnev:

TABEL 35. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE EELARVEPROGNOOSID ARVESTADES TEGELIKULE VAJADUSELE VASTAVAD EELDUSLIKKE TEENUSMAHTUSID JA PARANDATUD LIGIPÄÄSETAVUSEGA KESKKONDA, 2020-2031

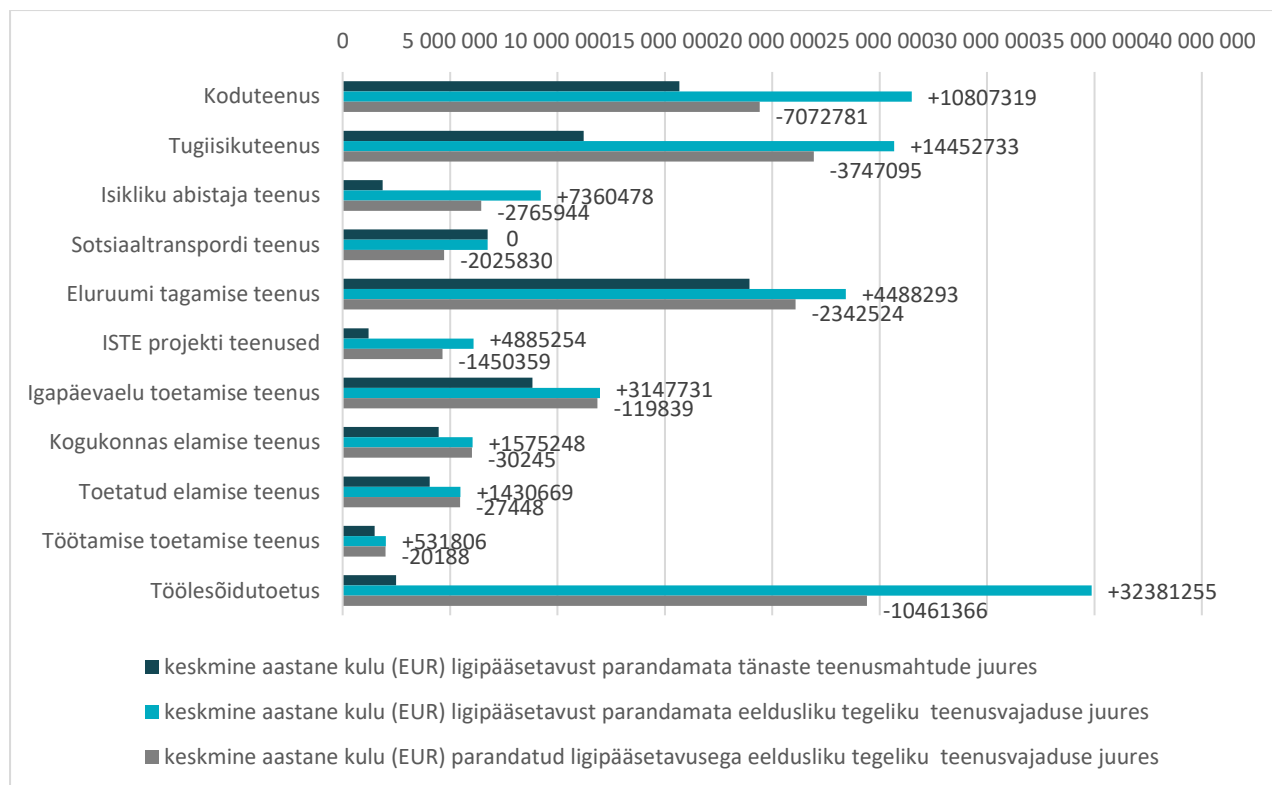
TEENUS	2020 (TEGELIK)	2022 (PROGNOOS)	2027 (PROGNOOS)	2031 (PROGNOOS)	MUUTUS 2031 VÕRRELD 2020
	EUR	EUR	EUR	EUR	
Koduteenus	9 911 784	9 562 686	19 949 980	31 218 099	+215%
Tugiisikuteenus	7 827 531	9 330 269	22 572 653	37 178 649	+375%
Isikliku abistaja teenus	1 268 931	1 702 237	6 670 231	12 301 065	+870%
Sotsiaaltranspordi teenus	4 671 721	3 730 072	4 821 630	5 764 633	+23%
Eluruumi tagamise teenus	16 056 896	16 189 831	21 494 430	26 424 889	+65%
ISTE projekti teenused	848 231	1 229 866	4 799 124	8 844 019	+943%
Igapäevaelu toetamise teenus	6 305 272	7 462 851	12 146 675	16 962 606	+169%
Kogukonnas elamise teenus	3 167 880	3 781 103	6 162 212	8 611 554	+172%
Toetatud elamise teenus	2 878 421	3 432 664	5 592 305	7 813 561	+172%
Töötamise toetamise teenus	1 058 488	1 255 805	2 046 225	2 859 242	+170%
Töölöödidoetus	2 157 000	5 274 694	25 965 139	45 554 819	+2012%

Allikas: CIVITTA arvutused

Kuigi enamike teenuste eelarvevajadus kasvab endiselt olulisel määral, siis võrreldes Tabel 34 toodud eelarvevajaduse prognoosiga on eelarvevajaduse kasv oluliselt tagasihoidlikum. Arvestades, et Joonis 37

kohaselt on olemasolevates teenuste mahtudes oluline vajakajäämine, siis võimaldaks keskkonna parendamise korral samade eelarvevahendite juures osutada teenust enamatele abivajajatele. Joonis 38-lt on näha, et ligipääsetavusega seotud temaatika lahendamine ei lahendaks küll kogu tänast puudujääki teenusmahtudes, kuid võimaldaks teenusmahu puudujääki vähendada ca kolmandiku võrra.

JOONIS 38. LIGIPÄÄSMATUST KOMPENSEERIVATE TEENUSTE PROGNOOSITUD KESKMINE AASTANE KULU PERIOODIL 2022-2031 PARANDATUD LIGIPÄÄSETAVUSEGA KESKKONNA KORRAL VÕRRELDES TÄNASE KESKKONNAGA JA LÄHTUDES TEGELIKUST TEENUSVAJADUSEST

Allikas: CIVITTA arvutused